غوره نثرونه

د

Ketabton.com

گل پاچا (الفت)

د لړم میاشت ۱۳۳۶هجري ش.کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

سر لیك:	مخ:
دپردي خبري	١
لاروی	٢_١
ژوند	٣_٢
نوی نسل	٣
لوی او وړوکی	۴_٣
دشاعر تحفه	۴
خدمتګار	۵
عقل	۶_۵
پوهه او هوښیاري	٩_٧
احمق څوک دی؟	١١_٩
نوی درس	١٢_١١
دري کاله	١٣_١٢
قوي او ضعیف	١۴_١٣
ښه ګټه	١۵_١۴
داختر په ورځ	١۶_١۵
خاني لاړه	١۶
یوازي	١٧
فاتح	١٧
لباس	٢٠_١٧
خیرات	٢٠
دزیارت ډیوي	٢١
دمزارلوحه	٢١
لیاقت	٢٣_٢١
کوچنیان	٢۴
جګ برجونه	٢۵
حقیقت	٢٧_٢۶
لویه خدایه	٢٧
ماشومان	٢٨_٢٧
شعر او ادب	٣٠_٢٨
دادب راز	٣١_٣٠
نوی کال	٣٢_٣١

سر لیك:	مخ:
زما دلاس نیالګیه!	٣٣_٣٢
دفکر پالونکی	٣٣
د ژوند نغمه	٣۴
نوی فکر	٣۵_٣۴
زوړ فکر	٣۶
ناداني او ناداري	٣٧_٣۶
سیند	٣٨_٣٧
عقیده	٣٨
عمل	٣٨
عبادت او دعا	٣٩_٣٨
بې زړه	۴٠
ملک او ملا	۴١_۴٠
شاعر	۴١
سبا	۴٢_۴١
دپسرلي ګله!	۴٣_۴٢
درمې خاونده	۴۴_۴٣
بې ګناه بندي	۴۵_۴۴
نظر لالا	۴٧_۴۵
جبر او اختیار	۴٩_۴٧
دخان واده	۵٠
غم او خوشحالي	۵٢_۵٠
اخلاقي اساس	۵٣_۵٢
ښه او بد	۵۴
پخوانی ډیوي	۵۵_۵۴
انتخاب	۵٧_۵۶
دعقل برخه په ژوندانه کې	۵٨_۵٧
حسابي خبري	۵٩
شعراوفلسفه	۵٩
ولاړې اوبه	۶١_۵٩
ښه حاکم	۶٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

سرلیک

څه دپاسه شل کاله کيږي چه زه د څه ليکلو اوفکر کولو په رنځ اخته يم.
همدغه شغل زه له خپلو او پرديو نه بيل کړم او په ګوښه ځای کښې ئې له خلقونه لرې کښينولم ډيرې شپې ئې راباندې په ويښه تيرې کړې او ډيرې ورځې ئې له دوستانو او ملګرونه بيل وساتلم.
په دغه موده کښې ماله خپلو بچيو او دکاله خلقوسره ډيرليږ وخندل او هرچاته بې مينې غوندې ښکاره شوم. کله له سبا نه تر ماښامه ځای په ځای کښيناستم چه د څه ليکلو په فکر کښې رانه مونځونه هم قضا شوه مګر هيڅ مې ونشو ليکلی.
کله به نيمه شپه لکه سودائي له خوبه راپاڅيدم او د اسمان ستورو ته به مې حيران حيران کتل. يووخت به مې څو کرښې وليکلې بيابه مې هغه څيرې کړې. بل وخت به مې خپل څيرې کاغذونه راغونډ کړه او يوه کلمه به مې له بلې سره نښلوله.
ډير ځله راته خپل فکر او خيال ډيرښه ښکاره شوی او کله کله مې خپلو ليکنو ته په ډير حقارت کتلی دی! وله ځا نه مې زړه تور شويدی.
ډيرې ورځې دکوراوکلي له خلقو نه پټ شوی يم او چيرته لرې د غره په لمن کښې په کومه هديره کښې ناست يم يامې دسيند په غاړه يوازې ورځ تيره کړې او يوازيتوب مې ډيرلوی نعمت ګڼلی دی.
په دغسې مختلفو احوالو کښې مې کله شعر اوکله نثرليکلی چه زما روحي اوفکري اغيزې پکښې څرګندی دي.
د دې کتاب پاڼې زما د ډيرې مودې د خاطراتو يوه برخه ده چه زماپه نظرکښې ادبي قيمت لري او زه ئې خپل غوره نثرونه ګڼم.
زماپه مقالو کښې ځينې نورې مقالې هم شته چه دلته ئې چاپول مناسب و مګر اوس لاس ته رانغلې او دا انتخاب نيمګړی غونډې شو.
داپاڼې چه تاسې لولئ په ليکلو کښې يې ډير زيار ايستل شوی چه لوستونکو ته پوره نه معلوميږي.
لکه چه يو کور څو ځله جوړ او وران شي دا مضامين هم څو ځله يو راز او بل راز شويدي چه دترکيب او تاليف په لحاظ ئې مختلف صورتونه پيداکړی اوکيدی شی چه ځينې به ئې له اوسنی حاله ښه هم و.
د ليکلو فن ډيرې جګر خونۍ لري او ډير ځله داسې کيږي چه يو ليکوال يوه شپه په ويښه سبا کړي اويوه جمله پيداکړي يايوه ليکه هم ونشي ليکلی.
د يوه خيال يا فکر پيداکول او بيائې په ښه ډول بيانول هغه ګران کاردی چه نورو ته ئې ګرانوالی او دروندوالی نه معلوميږي. په همدغه سبب يوه شاعر يا ليکوال ته نه ښائي چه د خپلو آثارو قيمت له چانه وغواړي يا ورته څه قيمت وټاکي.
زه هم په دغه ټکی يوه شوی يم اوله هيچانه پرې هيڅ نه غواړم.
ډيره ښه ده چه اوس د پخوا په شان نه يم او خپلو افکارو ته په هغه قيمت نه يم قايل لکه چه پخوا وم.
يو وخت ماپه ځان ډيره ښه عقيده درلوده او خپل فکر مې ډير مبارک ګاڼه هغه وخت به چه ما هر څه وليکل هغه به راته په يقين سره ډير ښه ښکاريده او ډيره ښکلا به مې پکښې ليدله مګراوس هغه د يقين سرمايه په شک بدله شوه اوپخپل فکراو نظر راته بدګماني پيدا شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه به اوس ډير خوښ يم که داپاڼې لکه دتمباکو پاڼې د چا د فکر صحت ته زيان ونه رسوي او څه زهر پکښې ګډ نه وي.
هرڅه چه وي او هر څنګه چه وي مګرله ماسره بده اراده نه ده موجوده اوپه بد نيت دغه کارنه کوم.
دا فکرونه ښه وي او که بد مګر د بيان او اظهار طرز ئې بد نه دی‌او د ښه نثر ښيګڼې پکښې شته که نور څه نه وي نو دعبارت په لحاظ داکتاب د يوه ادبي متن په حيث يوه ساده انشأ بللی شو چه له نوو ليکوالو او پښتو لوستونکو سره کومک کوي.
په دغه وخت کښې دغسې کتابونو ته ضرورت موجود دی او دغه ضرورت ماته هغه وخت پوره څرګند شو چه زه د حقوقو په پوهنځی او د ادبياتو په پوهنځی کښې د پښتو استاذ شوم او دا دوه کاله د پښتو درس راپه غاړه شو.
پدې انشأ کښې که زه يو څه ښکليتوب وينم هغه سادګي او آساني ده چه په لفظ او معنی کښې ئې ډير لحاظ ساتل شويدی. او دا آسانی په ډيرو مشکلاتو لاس ته راغله.
پدې انشأکښې که د فکر اومعنی څه ښايست شته هغه په سادګی. کښې پټ دی اوڅه ايغ نيغ حسن پکښې څوک نشي ليدی.
که دا نثر رواج ومومي او ځينې نوي ليکوال دغه سبک غوره کاندي مابه د خپل زيار او زحمت ډيرښه اجر موندلی وي او خوښ به يم چه دپښتو نثر ته مې يو څه خدمت وکړی شو.

ګل پاچا الفت د پښتو ټولنې رئيس

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

دپردي خبري

ترخوچي د ښځو مخونه پټ وي خبرې به هم په پرده کې وي ځکه چې په پښتوکې خبره هم مؤنثه ده.

یوازې خبره لاځه چې ژبه، وینا، معنا، خطابه، مقاله هم د تانیث علامې لري.

هغه وینا چې ابتکارېه کې وي دادب پردې ته لا ډېرضرورت لري.

تاسې زما خبروته لږ غوندې باریک شئ!

د ادب او سیاست خبره ډېره باریکه ده.

زه په ډېره نرۍ او باریکه لار لاړم، خدای دې وکړي چې ډېرباریک بین خلک په دغه لار راشي اوپه خیر وګوري.

مااوښان نه دي بارکړي، زما قافله د مچیوده چې دګلونو له پاڼونه په هواځه راوړي او عسل جوړوي.

له دې قافلې سره دسبا ورمو خوشبويي بارکړیده چې څوک یې په سترګونه ویني مګر حساس دماغونه یې احساس کولی شي.

هو! زما کارله احساس سره دی، زما خریدار باید ډېرحساس وي یا ډېرحساس شي.

لاروی

مونږد خپلوکورونوله څنګه په ډېره کې ناست وو.

له پاسه یولاروی راغی دونې ډډته یې ډډه ولګوله.

له ملانه یې ډوډۍ پرانیستله اوله څه شي سره یې په خوند خوند خوړله.

مونږ وږي تږي وو، هغه ځان موږکړاوېخې اوبه یې وڅکلې.

مونږ زوږه وو، هغه بوږه و، ځکه چې په مسافرو باندې روژې نشته.

لاروی وویل: ماته د خوړلو اجازه شته او تاسوته نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته خدای خواږه اواوبه رواکړیدی په تاسو یې ایسار کړیدی.

دا دخدای قانون دی، ددی قانون په رمزاو معنی پوهیدل په کاردی.

دخدای کارونه بې حکمته نه دي، تاسې ددغه عملی تعلیم په اصلی معنی ښه فکر وکړئ!

تاسې ولې وړي یاست اوزه موړیم.

زه په کاراو مقصدپسې روان یم اوتاسې ځای په ځای پراته یاست.

ستاسو حرکت لنډ دی، ځکه یې وړي کړئ!

تاسې دخدای قانون منلی دی مګر پوه شوي پرې نه یاست.

زه راوګرځیدم چې تاسې په دغه رازپوه کړم اوله لوږې نجات وموموئ.

پاخیږئ، روان شئ اولږې ځاي په نظرکې ونیسئ!

لوږه اوتنده په توقف اوسکون کې ده په حرکت کې نشته.

ژوند

دیوې چینې اوبه دي، څوک یې د زروپه جام کې څښې، څوک یې د خاورو په کنډولی کې.

هغه چې نه دا لري نه هغه په لپه کې یې را اخلي.

په اوبوکې هېڅ فرق نشته فرق په لوښوکې دی.

دشاه اوګدافرق په لوښوکیږي.

داوبو په خوند هغه څوک ښه پوهیږي چې ډیر تږی وي.

هغه لاروی چې له بیدیانه ستړی ستومانه راځي اوتنده یې ډیره زیاته ده دااوبه ډیر خوند ورکوي.

هغه دهقان چې په سره غرمه کې یوې کوي اوخولې پرې راماتې دي دا اوبه دهغه لپاره ډېر لوی نعمت دی.

یوشپون چې له غره نه تږی راکوزیږي اوپه چینې باندې خوله ږدي د اوبو په خوند ډیر ښه پوهیږي.

یو بل سړی چې یخ سیورې ته په ارامه چوکۍ ناست دی، ښایسته سراحي یې له څنګه ایښې ده اوپه ښوګیلاسونوکې

اوبه څکي له اوبونه هغه خوند نه شي اخیستلی.

هو! ده د لارو یواوښپنو تنده نه ده لیدلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سره اوښکنده غرمه کې يې لو نه دی کړی ځکه هغه تلوسه په ده کې نشي پيداکيدای.

چاچې لوږه اوتنده نه ده ليدلی هغه د خوړو او اوبو پوره خوند هم نه دی ليدلی او دژوندپه کيف نه دی پوه شوی.

نوی نسل

له زمکې نه بخارپورته شو.

له بخار نه وريځ پيداشو.

له وريځې نه باران ووريده.

له بارانه د پسرلي ګلونه پيداشو.

له ګلونونه خوشبويي پيدا شوه.

وګورئ ! مور اولور يا پلار اوزوی څومره فرق لري؟

هغه تفاوت چې د باران اوګلونو يا د زمکې، او بوټو ترمنځ وينئ ديوه اوبل نسل تفاوت همدغومره دی.

که او لادونه ميندو غوندې وای، له غرونو څخه به لعلونه نه پيداکيده.

له دريابونو څخه به مرغلرې نه راوتلې.

له آبشارنه به برېښنا نه راتله.

د رندو اولادونه به ړانده ؤ.

له کنو نه به کاڼه زيږيدل.

اوس پوه شوئ! چې نوی نسل او زوړ نسل يو رنګه نه وي.

که څوک خپل ځلمی زوی ته زړه بودې به نکاح اخلي يا خپله پېغله لور اتيا کلن بوډاته ورکوي ښه نه کوي.

زړه تربيه اونوی نسل همدغسې وګنئ.

لوی او وړوکی***

په شفتالوکې زړی دی په زړي کې ونه ولاړه ده.
دغنمو په وړوکې دانې شته په دانوکې همدغسې وږي شته.
په چرګه کې هګی ده په هګۍ کې چرګه ده.
دغه يوه دانه پندانه چې ګورې تېل اوپلته دواړه لري او په حقيقت کې بله ډيوه ده مګر ستا سترګې دغه رڼا نه ويني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته خبر نه يې چې په يوه دانه اوپه يوه خاځكې كې عالمونه پراته دي.
ته پخپله هم دغنم په دانه كې وېده وې بيا دې په يوه خاځكې اوبوكې لامبو وهله نن په لويه بيړۍ كې ناست يې او په لويودريابونو كې ګرځې.
څه شي چې ته وړوكى ګڼې هغه هم لوى دى يا هغه څه چې تاته لوى ښكاري هغه هم كوچنى او وړوكى دى.
ته ونه لويه ګڼې هغه په يوه زړي كې ده.
تاته زړى وړوكى معلومېږي په هغه كې غټه ونه ځاى شويده.
دغه غټه هندوانه چې ګورې كا ل ته نه پاتې كېږي اوعمر يې ډير لنډدى، دغه دهندوانې كوچني زړي تاته هر كا ل تازه هندوانې دركوي.
دزړي قيمت له هندوانې نه لږ نه دى.
كه زړى ورک شو هندوانه وركيږي.
نو راشه هيڅ شى وړوكى اوكوچنى مه ګڼه ځكه چې دلته غټ اوكوچنى لوى او وړوكى نشته ټول برابر دي يوازې خداى لوى دى اوبس.
دنن ورځې ديموكراسي له همدغسې ژوري كتنې څخه پيداشوه اود ډيردقت نتيجه ده.

دشاعر تحفه

زه چې ورغلم هغه په كوټنۍ كن ناست ؤ، سريې په ګريوانه كې ښكته كړى ؤ، فكري عبادت يې كاوه.

كله چې هغه سر راپورته كړ اوپه ماپې نظر ولويده ما خپله تحفه يو د پړانګ پوستكى اويو غزنيچى پوستين د هغه په مخ كې كېښوده.

هغه ووېل: دايود ظالم پوټكى دى ځكه له پښو لاندې لويږي دابل دضعيفانو له پوستكونه جوړدى او په غاړې پورې تعلق نيسي.

دشاعر تحفه بايد همدغسې وي او همدغه معنى ولري.

دى بايد دا دوه منظرې همدغه رازوښئ اوخلک په دغه رمز ښه پوه كړي.

په دغو خبرو زه له خوبه راويښ شوم او په خوب كې د خپل خوب په تعبير پوهيدلى وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدمتګار***

هلته یو ړوند بې لارې روان و. هغه په سمه لاره برابر کړ مګر ړوند پوه نشو چې زما رهبر څوک دی.

یو بل په خواږه خوب ویده ؤ، په خواکې یې یوه منګرى سر رااوچت کړ هغه په بېړه وواژه او ویده هماغسې ناخبره پاتې شو.

دشپې په مسجد کې ناروغه مسافر زګېروي کول هغه یې په خدمت کې شپه سبا کړه، مسافر سباوون خواته مړشو او خپل زړه سواندې خدمتګارېې ونه پېژانده. هغه په لاره روان و، یوه ماشوم ته یې یوموټې میوه ورکړه، یوه تږى ته یې په بیدیا کې اوبه ورکړې، له یوه ورى سره یې خپله ډوډۍ نیمه کړه مګر یوه هم ونه پېژانده چې دى څوک دى.

له دې لویې لارې نه هغه ډیر اغزي اوکاڼې لرې کړه مګر څوک چې سبا ته په دې لاره راځي دهغه له خدمت څخه ته خبرېږي اوهغه نه پیژني.

په رښتیا چې مونږ خپل خدمتګاران نه پیژنو او باداران ډیربنه پیژنو.

عقل

ډیرلږ خلک دي چې کله کله یو نیم کار دعقل په خوښه کوي ، نور ټول کارونه دمینې او محبت دپاره، دحسد او عنا د دپاره دحرس او هوس دپاره وي یا د کوم زورور په امراو دنادانۍ په فرمان اجرا کیږي . سره له دې چې دعقل برخه په ژوندانه کې ډېره لږه ده بیاهم هرڅوک دعقل ستاینه کوي او دعقل دښمن هم عقل ښه ګڼي او بې عقلي نه خوښوي.

ښایي چې عقل په همدغه سبب دهرچا خوښ وي چې دچاپه کار کې کارنه لري او د زورورو خوى په کې نشته .

عقل زمونږ تابع دى او زمونږ زړه ته ګوري هغسې مشوره راکوي څکه یې ستایو او صفت یې کوو.

که عقل په مونږ باندې حاکم واى او اقتدار یې درلوداى مونږ به ترینه ډیرسرټکاوه او بدبه موګاڼه څکه چې تراوسه مونږ له یوه حاکم نه هم زړه کې ډېر خوښ نه یو او ډیربنه حاکم هم ډیر خلک له ځانه خوابدي کړي دي.

په رښتیا چې عقل غوندې بې ضرره شى نشته.

عقل هر کله زمونږ خیر اوګټه رابښیي اوعقل دهمدغه شى نوم دى. که مونږ دعقل یوه خبره هم ونه منو بیا هم عقل رانه نه ځي او بد راسره نه کوي. که مونږ په ناکاره کار پسې په بده لاره روان شو عقل راسره ملګرى دى او څومره چې کېدى شي له خطرنه مو سا تي.

ډیرې غلا ګانې دعقل په مرسته کیږي که څه هم غلا ته په ښه نظرنه ګوري او غلا یې نه ده خوښه.

هغه شیطاني چلونه چې انسان کشف کړیدي او شیطان هم ورته حیران دى دساد ګانو او احمقانو کارنه دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فریب او ټګي سره له دې چې سم او صحیح عقل ورته بدګوري بیاهم دهوښیارۍ بدعمله اولاد دی او دبدسړي له عقل څخه دغه راز بد اولاد پیداکیږي، همدغسې عقل یوه غله ته هم دتېښتې لاره نښیي هم یې دماړه کاله ته بیایي اوکه حاکم ونیوه دځان دخلاصولو چلونه هم ورښیي.

که سړی هرڅومره ګنهکار و عقل ورته دنجات لاره لټوي اوله همدردۍ نه لاس نه اخلي په رښتیا چې دومره مهربانه ملګری بل نشته .

هغه وخت چې څوک عقل له ځانه شړي اوپه عقل هجوم وروړي باده اوپیاله دی په لاس کې ورکوي اود مخه ورته لا یو داسې ځای پیداکاندي چې ډېر رسوانشي اومحتسب یې ګریوان ته لاس وانچوي.

دعقل خوی اوخصلت په هیچا کې نشته په زړه کې حسداوعنادنلري لکه ماشوم مرور کیږي نه، ظلم اوناروایې نه دده خوښه مګرله ظالم سره دښمني هم نه کوي.

فسق او فجور ورته بدمعلومیږي خو د زاهد په شان له فاسق اوفاجر نه نه تښتي، هرچاته د خیر خواه په نظر ګوري اودانسان په مجبوریت ډېر ښه خبردی.

عقل په دې خبره ډېر زور اچولی دی چې انسان پخپلو کړوکې پوره آزادي اواختیار نلري اود مجبوریت جنبه یې ډېره غالبه ده.

هو! عقل داغواړي چې دانسان له ضعف او ناتوانۍ نه یوداسې قوي دلیل جوړ کړي چې دهغه بل جهان له ملامتۍ نه یې هم خلاص کاندي.

عقل په دې پوهیږي چې انسان دخپلو غرایزو اواحساساتو تابع دی او منطق هرکله د خپلو اغراضو دپاره استعمالوي.

دانسان له منطقي تعریف څخه هم دامعلومیږي چې دی اول حیوان اوبیا عاقل دی، یعني دده نطق اوعقل دحیوانیت تابع دی اوحیواني غرایزیکې داولیت حق لري.

دایومنلی حقیقت دی چې عقل زمونږ تابع دی مونږ دعقل تابع نه یو.

عقل زمونږ دپاره پیداشوی مونږ دعقل دپاره نه یوپیدا.

که مونږ په عقل باندې دلیونو او یا د ماشومانو کارکوو،کوي یې اوزمونږ له امرنه غاړه نه غړوي.

که زه اوته دوستان یو زما اوستا عقل هم دوستي کوي.

که مونږ غلیمان شو زمونږ عقلونه یوله بل سره دښمني کوي اوپه جګړه اخته کیږي.

ښه عقل هماغه دی چې دمینې اومحبت په غیرکې وده وکړي او دښو عواطفواو احساساتوپه لمن کې وروزل شي.

عقل داخلاقو تابع دی ، که اخلاق ښه و عقل هم ښه کیږي که اخلاق بدؤ ، عقل په بده لار روانیږي او بده لاره ښئي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهه او هوښياري***

زه چې وړوکی وم اګرکه اوس هم لوی نه یم له هر چانه به مې اوریدل:
فلانی بې عقله دی په څه نه پوهيږي ، دعقل په پوله هم نه دی تېر شوی او ددوه خرو اوربشې نشي بيلولی. مګر يويو به چيرته داسې هم پيداکيده چې خلکو به ورته پوه او هوښيار ويلې زه همدغه وخت په دې خبره پوه شوم چې پوهان او هوښياران په دنياکې ډېر لږ دي اوناپوهان ډيرزيات دي. کله چې زه په سبق کښيناستم ماته يې وويل:
سبق ووايه چې پوه او هوښيار سړی درنه جوړشي.
داخبره په مابانديې ښه ولګيده اوپوه شوم چې پوهه او هوښياري مې خوښه ده.
هغه وخت زه هوښيار نه وم مګر هوښياري مې ښه ګڼله اونا پوهي راته بده ښکاريده. نه پوهيږم چې دغه تميز ماله کومه کړی ؤ، اويو بې عقل څنګه پوهيدی شي چې عقل ښه دی او بې عقلي ښه نه ده، خو اوس پوه شوم چې ماشومانوته که څوک هر څه هر رنګه وښئي هماغسې يې ګڼي اوله ځانه څه فکر نشي کولی.
ماشومان لا پريږده چې ډېرو خاوندان هم دغه شان دي اولوی سړي ديوه اوبل په خبرو تيروزي.
ما هغه وخت دملاصاحب سوکانوته دهمدې دپاره سرونيوه چې پوه او هوښيار شم.
هو! دپوهې اوهوښيارۍ ځای سراو دماغ و، مګر پوهه دملاصاحب په لاس کې وه اوله هرچاسره نه وه.
ماته هوښياري ځکه ښه ښکاريده چې ډيره لږه وه او له لږو خلکوسره وه.
هرڅه چې لږ وي قيمت يې ډير وي اوخلک يې ارماند کوي. هرڅوک هغه څه غواړي چې نه يې لري.
که زه پوه او هوښياروای په پوهې او هوښيارۍ پسې به نه ګرزيدم.
ډيرخلک ډېرو شيانو ته دناپوهۍ په سبب هڅه کوي او ډير کارونه له ناپوهۍ ولاړ يږي.
زه هم نه پوهيدم چې پوهه مې غوښتله.
هرڅه چې و، او هرڅنګه چې و،ما په ليک اولوست کې دانايي لټوله اوسبق مې وايه چې يوه ورځ مې د رحمان بابا په کتاب کې ولوستل:

دا دنيـــا پـــه احمقـــانو ده ودانـــه دانانـــه کاپـــه دنيـا بانـــدې غـــرض

مګر چې شاو خوامې ښه وکتل په رښتيا چې دکلي خان به ټوله ورځ په ډيره کې يخ سيوري ته پروت ؤ،او هيڅ به يې نه کول، دهقانانو اومزدورانو به په سره غرمه کې يوې، لوونه اوغوبلو نه کول، زحمت او خواري به ددوئ وه ګټه به دخان کورته راتله.
زه دغه وخت دعقل اوهوښيارۍ په کرامت اوبرکت نورهم پوه شوم اوباورمې راغی چې زمونږ په کلي کې يوازې خان صاحب هوښيار دی چې هيڅ نه کوي او نور ټول بې عقله اونا پوهه دي چې د دنيا کارونه کوي دده د پوهې اوهوښيارۍ يوبل دليل هم له ماسره ؤ.
هغه داچې دی به په ژمي پيتاوي ته کښيناسته اوپه اوړي کې يخ سيوري ته ، هغه نور به په سره اوړي کې سره لمرته ولاړو اوکاربه يې کاوه. مابه په جومات کې په زوره زوره ويل:

دادنيـــا پـــه احمقـــانوده ودانـــه دانانـــه کاپـــه دنيابانـــدې غـــرض

خوشحال په دې خبره نه پوهېدل او زما چيغې عبث وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېره موده وروسته زه له کلي کوره راووتم ښارته راغلم په دفتر کې مرزاشوم د مرزايانو له خنګه کښيناستم په چپړاسيانو به مې حکمونه کول او په هرکار پسې به مې ليږل.
دلته هم هماغه قانون جاري و اود رحمان بابا خبره راته دکاڼي کرښه ښکاره شوه.
چپړاسيان به ټوله ورځ په سره ژمي اوپه واورو کې دايره په دايره ګرزېدل، مکتوبونه به يې رسول مونږ به په توده کوټه کې ناست وو مکتوبونه به موليکل .
زمونږ مدير صاحب به نور څه نه کول يوازې دسخط به يې کاوه يعني زمونږ کاربه دده په نامه ختمېده، که د دسخط په ځای مهرلګول رواج وای داکار به هم کاتبانو کړی و. مګر نه پوهېږم چې مديران ولې مهرونه نه جوړوي. که يو کاتب خپل کار دمدير په نامه ختم کړي او دی پخپله دهغه مهرد مکتوب په اخرکې ولګوي داکار اخلاقاً ښه دی ځکه چې دايثار او فداکارۍ معنی لري، که څوک پردی کارپخپل نامه ختموي ښه نه معلومېږي.
له چپړاسيانو نه زمونږ کارلږ او اسانه ؤ، اوله مونږ نه دمدير صاحب کارسپک و، رئيس صاحب چې عقل عالم ؤ هغه ښځې کارنه کاوه او کله کله به دېوه ساعت له مخې رياست ته راغی ، ځينې ورځې خو به يې خپل مبارک نوم هم په کوم مکتوب يا د حاضرۍ په کتاب کې نه ليکه چې دکارنحوست دده په نامه پرېنووزي اوهوښيارۍ ته يې زيان و نه رسيږي.
زمونږ مکتوبونه ځينې داسې و، چې چپړاسي ته به مو ورکول چې په مديريې امضاکړي ځينې به مونږ پخپله رئيس صاحب ته دامضاء لپاره وړل.
درئيس صاحب حضور ته چپړاسي مکتوبونه نشو وړلی ځکه چې دادب تقاضا دا نه وه چې يو خوارچپړاسي په خواره جامه کې د يوه لوی سړي په حضور کې ودرېږي که څه هم دخدای حضور ته په لمانځه درېږي
هو! ددرباريه آدابو هرڅوک نه پوهېږي اودرباري پوهه له هرچاسره نشته هلته موقع شناسي له هرکارنه زيات قيمت لري او دنزاکت مراعات ډېر په کار دی.
په رمز اواشاره پوهېدل، مزاج پېژندل، دبل په خوښه خبرې کول، دبل په نظر هر څه ليدل ډېر لياقت او مهارت غواړي.
هر څوک نشي کولی چې له ځانه به هېڅ فکر اوهېڅ عقيده نلري مګر د بل هر فکر او هره نظريه به دارسطوپه منطق ثابتوي.
پخپلو اورو باندې هرڅوک دبل پيتی وړلی شي مګر له زړه نه دنورو يابو جوړول اسانه کارنه دی.
تاسې درباريانو ته په عادي نظرمه ګورئ دومره باريک بين خلک بل چېرته نشته، ددوئ ډېر لږ کاردپوهې اوهوښيارۍ له برکته دنورو له ډېرو درنو کارونو نه درونږ خبږي . د دوی مثقا ل او دنورو خروار برابر نه دی. که دنورو دفعاليت دوړې او ګردونه اسمان ته ورسيږي او دوی محض دچا دبوټونوګردپاک کړي ددوی د کار قيمت زيات دی اوله هغوی نه يې تنخواه ډېله ده.
دوی په جنګونو اوجګړوکې دسربازۍ ميدان ته نه حاضرېږي. په فابريکو اوکار خانو کې کارونه نه کوي، لوړې ژورې نه اواروي، معدنونه نه سوري کوي، مګر ګټه يې له نورونه زياته ده او په لوړ مقام کې ځای لري.
ددوی کار دومره باريک دی چې هرچاته نه معلومېږي مګر لياقت يې معلوم دی او په هوښيارۍ کې يې څه شک او شبه نشته.
څومره چې پوهه اوهوښياري زياتيږي هغومره فعاليت اودکار ستوماني کيمږي، نه ګورئ چې ماشومان له لويواو درنو خلکو نه ډېر حرکت کوي داباشي ولاړدی او مزدوران تيرې چلوي.
مشران له ځايه نه ښوري اوکشران په مخکې منډې وهي که لرې نه ګورئ دخپل لاس ساعت ته وګورئ ثانيه ګردچې وړوکی دی څومره ژرګرځي دقيقه ګرد چې لوی دی ورو روان دی.
کوچنی موټرډېر ګرندی ځي او لويه لارۍ هغسې نشي تللی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس پوه شوئ چې لو یوالی او دروندوالی همدارنګه عقل او پوهه فعالیت کموي او منډې رامنډې د بې عقلو کاردی.
هوښیاران کارنه کوي فکر کوي او چرت وهي نا پوهان جبل وهي اوغرونه سوري کوي.
ددنیا آبادي او وراني کار او فعالیت پورې تعلق لري او عقل یا هوښیاري سړی ستومانۍ او زحمت ته نه ورکوي.
یو مرزا هېڅکله په خپل کار کې دیوه جوالي غوندې ندی سټړی شوی. (عقل نیست جان درعذاب) همدغه معنی لري
او رحمان بابا دهمدې له امله وایي چې دنیا په احمقانو ودانه ده او دانا د دنیا په کارڅه غرض نلري.
تاسې له هوښیارانو اوپوهانو ډېر کارمه غواړئ دوی پرېږدئ چې فکر وکړي او بې کاره بې زیاره ګټه خپل کاله ته راوړي.
هوښیاري او پوهه همدغه ده چې کاریې لږ او ګټه یې ډېره وي یا په بل عبارت هېڅ نه کوي او هرڅه دده وي.
دنورو له زیاراو کار څخه ګټه اخیستل، بل غولول او ځانته ګټه اړول پوهه او هوښیاري ده.
داد پوهې اوهوښیارۍ برکت دی چې ډیر لږ خلک یعنې هغه چې دنن ورځې په اصطلاح په اقلیت کې دي اولږه کې ورته ویل کیږي دډېرو خلکو له سټړتیااوستومانۍ نه ډیره زیاته استفاده کوي.
که تاسې دهروطن دناز اونعمت خاوندان اوشتمن وګورئ دوی ډیر لږ دي مګر ډیر زیات خلک ددوئ دګټې لپاره استعماليږي یعنې ددوی سمسوربڼ دنوروپه خولو وده کوي او ددوی راحت دنورو د زحمت نتیجه ده، داده هغه پوهه او هوښیاري چې ماپه لیک اولوست کې لټوله اوزه یې له کاره وایستم.
هو! پوهه اوهوښیاري سړی له کاره باسي، دکار خلک نوردي پوهان او هوښیاران نه دي.
دخیرخلک هماغه دي چې نورو ته یې خیر رسیږي، پوهان اوهوښیاران ځانته خیر رسوي اوخپل خیرلټوي.
دهمدې لامله وایي چې دجنت اکثره خلک ساده ګان دي او دنیا هم په ساده ګانو او احمقانو ودانه ده.

احمق څوک دی؟***

هغه چې د دنیا په سوداوزیان نه پوهیږي او دګټې په ځای تاوان کوي خلک ورته احمق، بې عقل اوساده وایي.
دا دري نومونه لکه دیوه سړي مختلف عکسونه چې په بیلوبیلوکمرو او مختلفو احوالو کې بېلوعکاسانو اخیستي وي په عین اتفاق کې اختلاف هم لري اوپه یووالي کې یې یو څه بېلوالی معلومیږي.
که څوک کوم بې عقل سړی سپکوي احمق ورته وایي اوکه یې ستایي نوساده یې بولي. د وینا اوبیان سحر دالفاظوپه همدغسې فریب کې پټ دی.
په کتابونو کې راغلي دي چې پخوابه یې ټوقیانو ته احمقان ویلې او د درباراحمقان به هغه کسان ووچې پخپلو خبرو به یې خلک خندول اوپه مجلس کې به یې خوشحالی پیداکوله.
داحمق اوساده یومثا ل ملانصرالدین دی چې په ظرافت اومسخره توب هم شهرت لري.
ددغه مرحوم د حماقت دلیل دخلکو په نزد دادی چې ده به په یوه روپۍ څلورداني هګۍ واخستلې هغه به یې وخوټولې په رنګ به یې سرې اوشنې کړې بیابه یې دروپې پنځه داني خرڅولې یعنې دګټې په ځای به یې تاوان کاوه اوخپل ما ل به یې ار زانه خرڅاوه.
اوس چې څوک له چانه څه شی ارزانه وغواړي هغه وایې څه ملانصرالدین خونه یم.
دانوم اوس دومره عام شویدی چې که هرڅوک یوشی ګران واخلي او ارزانه یې خرڅ کړي خلک ورته ملانصرالدین وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ په خوله وايوچې عقل ببل شی دی او د دنیا ما ل ببل شی دی، څوک به عقل لري ما ل به نلري، ځینو نوروسره به ما ل وي اوعقل به نه وي، مګر په عملي ډول دهر چاعقل اوبې عقلي ددنیا د ګټې او زیان له مخې معلومو او په حقیقت کې ګټې ته عقل وایو او تاوان بې عقلي یا حماقت بولو.

زمونږ په خیا ل او تصور کې دانشي راتلی چې ملانصرالدین به داکار ددې لپاره کاوه چې نرخ ارزانه کړي او خپل احسان په دغه تجارت کې پټ کړي چې خریدار یې په سخاوت هېڅ پوه نشي او کرامت حماقت وګڼل شي.

که زمونږ ګمان نېک اوبنه وای ملانصرالدین به مو د خیر اوفیض خاوند ګڼلو اودغه په عقل پورې به مونه خندل.

هغه بل کا ل زموږ په هیواد کې قحطي اوګراني وه، یوه لوی سوداګرله هرات نه ډیر غله کندهار ته راوړه او په خلکو یې دبازار له نرخه ارزانه خرڅه کړه یعنې ګټه یې ونکړه تاوان یې وکړ، داکار هېچا دهغه په بې عقلۍ حمل نکړ او په اخبارونو کې یې ډیره ستاینه وشوه.

هغه ته چا ملانصرالدین و نه ویلې. بلکه دخیر او برکت خاوند بې وباله.

یووخت زه یوه شتمن سړي کره مېلمه شوم د هغه په کا له کې هر څه پاخه شوه، مګر سکړک یې نه درلود،دکاله خاوند څو غلمینې ډوډۍ خپلو همسا یه ګانو ته ولیږلې او هماغومره سکړګان یې راوړه.

ماته دامعلومه شوه چې دوی هره ورځ دغه رازتجارت کوي او پخپل کاله کې جواري نه پخوي، داسوداماته خوارانو اوغریبانو لپاره سودمنه ښکارشوه او مرحوم ملا نصرالدین راپه یادشو.

زه داجرئت نه شم کولی چې دغه رازښه کار احمقانه وګڼم.

په کوم کاله کې چې هر څه ډیر وي دغومره لږ تاوان هېڅ تاثیر نلري.

بډایان له دغسې تظاهر نه یو مخصوص خوند اخلي چې مونږ هغه نه دی څکلی که دغه راز کار یو خوار او غریب وکړي حماقت دی مګر دبډایانو لپاره صفت دی.

عقل اوپوهه خوارانو او فقیرانو ته دا اجازه نه ورکوي چې ډوډۍ په جوارۍ باندې سرېه سر ورکړي اوخپل حماقت ښکاره کړي مګر بډایان په دغسې کارونو ښه ښکاري اوڅوک ورته ملانصرالدین نه وایې بلکه حاتم طايي یې بولي.

که خواران او غریبان له اسراف او تبذیر نه کارواخلي ډیره لویه ناپوهي او ناداني ده مګر بډایان په اسراف او تبذیر دجود او کرم خاوندان ګڼل کیږي.

دغه عقل چې دخوار او غریب رهبري کوي دبډایانو لپاره نه دی په کار.

هو! عقل امساده چې ګوډ او ضعیف انسان ورته اړدی.

هغه چې دقوت اوقدرت خاوند دی دغه دضعیفانو وسله ورته نه ښایي.

دعقل عینکې د کمزوري نظر بینا یې زیاتوي او دتېز نظر خاوندان یې کله کله د ډول او فیشن لپاره په سترګو کوي.

که څوک عقل او هوښیاري لټوي د خوارو او غریبو په کورکې دې ولټوي زورور اوبډایان له دغه شي نه بې نیازه دي.

تاسې یوه انسان یا یوه حیوان ته چې څه نهویني ړوند ویلی شئ، مګر سیند او سیلاب ته ړوند ویل غلطه خبره ده که څه هم په نا اواره لاره روان وي او په سمه لاره نه درومي.

دا ځکه چې دغه پرزبدل او جګېدل هغه ته څه زیان نه رسوي اوبې سترګوهم ډیر ګړندی تللی شي.

که مونږ دخپل هېواد په خلکو کې فکر وکړو هغه کارونه چې ځینې زورور اوبډایان یې کوي، په عقل برابر نه دي که مونږ یې وکړو بدښکارو او ضرر وینو، ځکه موعقل مخه نیسي، مګر زورورو او دقوت خاوندانو ته زیان اوضرر نه رسوي ځکه یې عقل هم مخه نه نیسي اودغه دغریبانو ناصح دهغوی حضور ته لاره نلري.

د زورورو په مخکې عقل ګونګ وي او ډېر مزخرف معلومیږي. هرڅه چې بې ضرورته وي او احتیاج ورته نه وي بدښکاري او قیمت یې لږ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیرې په انسان کې ډېره نیمګړتیا او کمزوري نه وای او عقل ته یې احتیاج نه درلودای عقل اوپوهې به دغومره قدرنه درلوده.
اوس پوه شوئ؟ چې هر خوار او غریب سړی که څان ته ځپلی یا پنې لړ غونډې ګرانې واخلي او دوه یادرې روپۍ پکې وغولیږي هرڅوک ورته احمق وایي، یو بېدای که په زر هاو روپۍ یوه شپه په قمار کې بایلي احمق نه دی، هغه چې د ورځې دشلو یا دیر شو روپو په سګرټو اورلګوي یاد سینما او تیاترپه تشه ننداره پیسې ورکوي څوک ورته احمق نه وایې مګرکه یو مزدور یوه ورځ کارونکړې او وزګاروګرزي احمق دی ځکه چې بیګاته په کور کې څه نلري او ورۍ پاته کیږي. یو بېدای په ګرندي موټرکې ډېر لرې ځای ته په ښکار پسې ځي په لار ه کې ډېر تیل مصرف شي دموټر کمانۍ ماته شي اوټایرهم بچ کاندي مګر د ښکار برابرې رانشي اوپس له دوه درې شپو پنځه یا شپږدانې زرکې له ځان سره کاله ته راوړي چې دانه په سلوروپوهم نه پریوزي هغه ته څوک ملانصرالدین نه وایې ځکه چې ژونددغسې تفریح اوپام غلطولوته احتیاج لري او دشوق او ذوق لپاره ما ل تاوانول نا پوهې نه ده.
کله چې یو بېدای یوه ښکلی نفیسه تابلو په ډېرو روپو اخلې یا ځینې انتیک او زاړه شیان د تش نمود لپاره په ډېرلوړ قیمت رانیسي هغه بل چې یوزوړقلمي کتاب چې ذوق او صنعت پکې خرڅ شوی په ګرانه بیه اخلې او دهماغه کتاب چاپې نسخې ډېرې ارزانه لاس ته راځي، ته ووایه چې دغه راز تاوانونه دڅه دپاره دي؟
که غرض معنوي استفاده وي هماغه معنی په چاپې کتاب کې هم شته.معلومه شوه چې ما ل تاوانول دنامه اوشهرت لپاره، دشوق او ذوق لپاره، دهوا اوهوس له پاره حماقت نه دی صنعت دی او ستاینه ئې کیږي مګر په دې شرط چې سړی خوارو فقیر نه وي بېدای وي او ډېرې پیسې ولري.
اوس خوبه پوهیدلې یاست چې احمق څوک دی او مونږ چاته احمق وایو؟

نوی درس***

چیرته مې دچاپه کوم کتاب کې ولوستل استاذ دخپل شاګردته دادرس ورکاوه:
له خدایه ډېر خوښ اوسه! چې ته یې بې هنره پیداکړې اوتاته یې هغه استعداد درنکړچې یوه ورځ دخلکو لپاره لوېه بلا درنه جوړه شي ته پدې پوه شه چې خدای ته هماغه څوک ډېر نږدې دی چې له ذوق او هنر نه ډېر لرې وي.
هغه تنداو تېز فکر چې زما په برخه رسېدلی دی ماته په دنیا او آخرت کې زیان رسوي او زما اسایش خرابوي.
ډېر فکر کول ډېر بد مرض دی چې په څوتنو پورې اختصاص لري که دامرض خپریدلی ډېر ژربه یې دبشر نسل تباه کړی و.
زه پدې ښه پوه یم چې په ژورفکر اوعقل کې د روح تباهي ده.
ژور فکر دبشر لپاره طبیعي کارنه دی.
همدغه شی دی چې په سړي کې دعمل اقدام وژني.
هېڅوک هېڅ کارنشي کولی ترڅو چې څه قدرتنګ نظره او لنډ فکره نه وي تفکر دانسان لپاره ډېره لویه بدبختي ده.
هغه چې لږ فکر کوي یا هېڅ فکرنه کوي په دواړو جهانو کې کامیاب دی، مګر دډېر فکر اوعقل خاوندان هرچیرته اوهر کله له جسمي او روحي هلاکت سره مخامخ دي.
په رښتیا چې فکر اوعقل کې ډېر خباثت پټ دی.
پوهه او فلسفه په حقیقت کې پرذهن باندې دشیطان استیلاده.
بشرپه اصل کې یواحمق حیوان دی او دده معنوي ترقي دده دفکري اضطراب دپوچو آثارو نوم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې دنبوغ او قريحې خاونددی دمعاشرت په دردنه خوري او د معاملې خاوندنه دی.
زه دفکر آزادي له هرڅه نه پورته ګڼم هرڅوک له ځانه خوابدی کوم مګر خپل ځان اوخپل وجدان خوشحاله ساتم.

درېـ کاله***

يوکا ل موسم ډېربنه راغی، بارانونه وخت په وخت پخپله موقع وشوه چې نه له ضرورته زيات و او نه کم.
دزميندارو فصلونو ته هېڅ زيان ونه رسېده او للمه ډېره ښه راغله.
دهقانان ډېر خوشحاله وو چې فصلونه ډېر ښه دي اوکا ل ډېر ښه راغلی دی.
کله چې درمندونه تيار شوه خلک په رښتيا دغلې په چلولو ستړي شوه اوپه کورونو کې د غلې ځای نه و.
په دغه کا ل په ملک ارزاني راغله او دغسې ارزاني چاپه خوب کې هم نه وه ليدلې دغلې خرېدار لکه د انځرګل چاپه سترګونه ليده، زميندارو به تيل اومالګه په غنمو اخيسته، اوجنس به په جنس بدليده، دزميندارويه کور کې مړی نه و ويريې و، دوی دپاک خدای په دغې مهر بانۍ خوشحاله نه وو او د شکرپه ځای به يې شکايت کاوه، همدغه ناشکري وه چې بل کا ل هغسې رانغی اوغله بيخي ورکه شوه ځينو ويل چې تخم هم په لاس رانغی او خروار په چارک ولګيده.
په دغه کا ل پر وطن باندې قحطي اوګراني راغله هرڅوک به په غلې پسې لا لهانده اوسرګردانه ګرزيده او دچاپه کورکې دمږک لکۍ نه سپيره کيده.
زميندارن بيا خپه وو او ډېر افسوسونه يې کول چې ګراني اوقيمتي ددې کا ل وای اوغله دپروسږ کا ل، مګر دا اجتماع محاله وه اودغه کا ل هم په افسوس او ارماندو تيرشو.
دريم کا ل له دواړو کلونو نه مخالف راغی يعنې دځينو زميندارو غله ډېره زياته وه او د ځينو کښت ته زيان او آپت ورسېده ځکه نرخونه جګ شوه مګر قحطي نه وه دچاغله چې ډېره وه او په ګران نرخ يې وپلورله هغه له ډېرې خوشحالۍ په جاموکې نه ځايده او چاچې د خرڅون غله نه درلوده په کا له يې دغم کانې ورېدل.
زه دغه وخت په دې پوه شوم چې مونږ ټول نشو خوشحاليدلی اوپه داسې حا ل کې واقع يو چې که يو حوشحاليږي هغه بل به خپه کيږي يعنې دځينو خوشحالۍ دځينو نورو دخپګان نوم دی دهمدې لامله وايي چې يو مړنشي بل نه مړيږي.
ددنيا په بازار کې داسې سودنشته چې پلورونکی او پيرودونکی دواړه ګټه وکړي يعنې يو خپل ما ل ګران خرڅ کړي او هغه بل يې ارزانه واخلي، په کومه سوداکې چې سود اوزيان نه وي اوخريدار يا خرڅوونکی يوهم ونه غوليږي يوهم نشي خوشحالبدلی، که يوسړی خپل سل ګون نوټ په شلو پنځه ګونو بدل کړي په دغه تجارت کې خوشحالي اوخپګان نشته ځکه چې سوداو زيان پکې نشته که يوپه حساب کې وغوليږي دی به خپه شي او هغه بل ته به خوشحالي پيداشي اوس پوه شوئ مونږ په څه خوشحاليږو او په څه خپه کيږو؟
که ښه فکر وکړو آباد يوه ګټه دبل دتاوان نوم نه دی؟ زما يو ملګری دومره شته او جايداد لري چې جامه او ډوډۍ ډېربنه ورسيږي، کور لري، ځمکه لري، باغ لري، لنکه غو اورته ولاړه ده موټرشته او دهيچا پوروړی نه دی په بانک کې يې هم پيسې پرتې دي او له هرې خوا ښغمه معلوميږي مګر يوبل سړی له ده نه هرڅه ډېرلری او ځمکې، باغونه، کورونه، نغدې پيسې يې له ده زياتې دي، هغه خپه دی چې زه ولې دغه بل قدرته جايداد نه لرم دابل خوشحاله دی چې له هغه نه يې جايداد ډېردی.
زمونږ اکثره غمونه همدغه رازدي چې ديوه بل سړي له خوشحالۍ پيداشو يدي او ډېرې خوشحالۍ هم شته چې دنورولہ خپګانه پيداکيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه یوچې په زړه جونګړه کې اوسي دغه بل چې په لوړه ماڼۍ کې استوګنه لري، دی د هغه جونګړه ویني څکه خوشحاله دی هغه دده قصر ویني څکه خپه دی که چیرې مونږ ټول په جونګړوکې اوسیدلی یا ټول په لوړو ماڼیو کې وای نه به جونګړه کې دغم کوډۍ وه نه به لوړه ماڼۍ دخوشحالۍ ځای و.

که حقیقت ته ځیر شو، یوګوډپدې نه دی خپه چې ولې ګوډدی بلکه پدې غمجن دی چې ولې نورده غوندې نه دي. هغه چې پر آس باندې سپور دی او نوریې په مخکې منډې وهي داس په سپرلۍ دومره نه دی خوښ لکه چې دنورو له پلې توب څخه خونداخلي.

داوه زما ددرو کالو مطالعه چې ته یې په لږ ساعت کې مطالعه کوې، دغه لږه پوهه چې ته ورته په سر سري نظرګوري اوستا په نظرکې ډیره ساده ګې لري زما لپاره ډیره عمیقه فلسفه ده زه په ډیره موده کې دغه حقیقت ته رسیدلی یم. ته به په ګړندی ګامو کې یوه ځای ته ډیر ژربې تکلیفه ورسیږې، مګر هغه څه چې په لاره کې یوپلې وینې ته یې پوره نشې لیدای ستا نظرپه دغه لاره ډېرژرعبور کوي اوکندې کېږي، داخوا هغه خوانه ګوري.

ستا سیرډیر ګړندی دی او په دغومره سرعت کې دقت اوتعمق نه ځایږي.

قوي او ضعیف***

ددنیا دود اودستور خو دادی چې زوروبه کمزوري وهي اوضعیف به دقوي له لاسه په عذاب وي، مګر په کورونو کې دمینې او محبت تقاضا بل رازده. هلته یوکوچنی ماشوم خپل مشر ورور په څپیړو وهي او هغه ورته خاندي یعنې له ټولونه کمزوری په ټولو زور وردی.

ماته دغه کورنی دود او دستورډیرښه ښکاري او له خدایه غواړم چې دارواج عام شي.

پدې پوهیږم چې په هرکاله کې همدغه حا ل دی او په هره کورنۍ کې کوچنیان په لویانو زورور او زړ ور دي.

دګبر او ترسا په کاله کې هم دکوچنیانو زور چلیږي او جوړ دنا جوړه په مخکې منډې وهي مګر چې له کورونو نه دباندې وګورو نوبیا قوي پرضعیف مسلط دی. ددنیا طبیعي قانون همدغه دی چې غټان او لویان به په ورو او ببوزلو سوک او څپیړه پورته کوي او د قوت خاوند به هېڅ تحمل او حوصله نلري.

ددغه ظالمانه قانون دماتولو لپاره چې پاک خدای څه شی پیداکړ هغه مینه او عاطفه ده.

دمینې اومحبت په نړۍ کې ضعیف اوکوچنی دلوی او قوي ترڅپیړو لاندې نه دی، بلکې کوچنیان په لویانو حکومت کوي او د ورو پادشاهي ده.

مونږ ښځه عاجزه بولو، مګر مینې او محبت ډیر زورور او پیاوړي د دوی دخوښې او رضا تابع کړیدی.

څنګه چې په زړه زمانه کې دیوان دښاپیریو تابع وو اوس هم دقوت او قدرت خاوندان د دغه ضعیف او لطیف جنس په مقابل کې ډیر ضعیف معلومیږي.

که عشق او مینه په مینځ کې نه وي نو ددیو اوښاپیرۍ زور هېڅکله برابرنه دي او یو ماشوم هېڅ وخت دسپین ږیرو په ږیره لوبې نشي کولای او نه دمشرانو پراورو سپریدلی شي.

یوه ورځ یوه ماشوم یو غټ سړی له لمنې ټینګ نیولی و، او کاله ته یې په زوره بیوه هغه خپله لمن دده له لاسه خلاصه نکړی شوه که څه هم دده زور او دهغه زور برابر نه و. دماشوم مینې او محبت دماشوم په پنجوکې دغه قوت ایښی و چې یو لوی سړی یې ځان پسې را ښکوده او هغه هم ځان نشو خلاصولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که زما فکر صحیح وي نو قوت او قدرت هماغه دپخوا زماني دیو ده او مینه همااغه ښاپیرۍ ده چې دیوان یې له فرمان لاندې و.
که دمیني او عاطفي ماشوم د هر ځنګه لوی سړي ګریوان ته لاس واچوي یا یې لمن ټینګه ونیسي څوک ترینه ځان نشي خلاصولی ځکه چې دا قوت په ټولو قوتونو زورور دی.
زه مینه او عاطفه د زور اوقوت په مقابل کې ځکه ماشومان بولم چې زور او قوت ډیر پخوا پیداشویدی او انساني عاطفه، انسانی رحم او شفقت وروسته پیداشوه، یعني همااغه شان چې فرعون له موسی نه دمخه دنیا ته راغی، حیواني غرایز هم له انساني عواطفونه ډیر پخواني دي او دعمر په لحاظ عواطفوته کوچنیان ویلی شو، مګر دي کوچنیانوته پاک خدای هغه قوت ورکړیدی چې فرعونان ترینه په خوب کې هم ویریږي او بدبد خوبونهویني، که څوک په دنیا کې دصلح اوسلام غوښتونکی وي او غواړي چې دناروا او ظلم مخه ونیسي نویوه داسې اختراع په کارده چې دعشق اومیني له عنصرنه پکې کارواخیستل شي.
دا اختراع ددماغ کارنه دی دزړه کار دی او دزړه توجه ته ضرورت لري.
پدې باب کې ساینس او تخنیک ته رجوع نه ده په کار دا افتخار که هروخت دنیاته حاصلیږي نود شعر او ادب په لمن کې به وي او دزړونو مملکت کې به پیداشي.

ښـه ګټه***

قصابې پریږدئ له میږو او پسونو نه بل شان ګټه واخلئ!
دوریو له پوستکونه پوستینونه مه جوړوئ، له وړویې ښه توکې جوړ کړئ. که تاسې وړین کالي واغوندئ پوستین ته څه حاجت نشته.
هغه وخت چې انسان نه پوهېده دمیږو او وزو پوستکي یې اغوستل، کله چې انسانیت ترقي وکړه اوشپون درمې خاوند شو پشمینه پوشي رواج شوه او دزاهد خرقه له وړیو نه جوړه شوه.
د میږو او پسونو له غوښونه دغرولیوان اوپرانګان استفاده کوي اوشپانه ترینه یوازې پۍ او وړۍ اخلي.
دوحشي او مدني انسان فرق همدغه دی چې هغه دونې ښاخ راما توي او میوه یې خوري، دي ترینه یوازې میوه ټولوي او ونې ته زیان نه رسوي.
دا ګټه ښه ګټه ده دانسان ګټه باید همدغه راز وي.
د ګټې ښه اوبده لاره پیژندل دانسان کاردی، ګټه په کار او زیارپاکیږي اوبې کاره ګټه ښه نه ده .
دګټې لاره چې هرڅومره اوږده وي هغومره ښه وي.
هغه کسان چې دنورو په تیارو درمندونو داړې غورځوي او دګټې لپاره یې لنډه لاره غوره کړېده لاسونه اوپښې یې د ټرلودي.
تاسې کوښښ وکړئ چې ګټه له لرې ځایه راوړئ او دکار برخه پکې زیاته وي هغه چې د کلي په دکان کې سوداکوي او هغه چې له لرې ښاره سوداراوړي په متاع اوبها کې یې ډیر فرق موجود دی.
تاسې پخپلو بانبو او بازانو د همسایه ګانو چرګوړي مه نیسئ!
دهوامرغان او دغرونو زرکې اوسیسۍ ونیسئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نږدې ډنډونو څخه ناپاکې اوبه مه راوړئ ږ لرې لاړشئ له هغه سیند یاله هغې چینې نه رڼې اوپاکې او به راوړئ چې رنګ او خوندیې ډیرښه دی.

دابنه ګټه نه ده چې یوه روپۍ په دوورو پو ورکړئ او خوشې په خوشې دګټې خاوندان شئ.

ګټه باید په غیر مستقیم ډول وي او کارپه کې ډیر دخل ولري.

په مستقیم ډول هیڅوک څره اوپارو دغلې په کندوانو کې نه اچوي مګر هغه غله چې له همدغه نا پاک جنس څخه دکار په وسیله پیداکیږي پاکه اوحلاله ده.

لنډه داچې بې کاره ګټه که په غلا وي که په سوال وي که په زور وي انسان ته نه ښایې او هغه ګټه چې په کار او زیار پیداکیږي ډیره ښه ګټه ده.

نوراشئ! چې کار وکړو او هرڅه په کار پیداکړو.

ښه کار او ښه عمل دخدای په دربار کې ډیر قدرلري او په مثقالونو خرڅیږي.

داختر په ورځ

داختر په ورځ ځینو کورونو ته لاړم چې دښایست اوښکلا پکې هېڅ نیمګړتیا نه وه او له ډیرې خیالو رې ناوې نه یې هم ډول او سینګار زیات معلومیده.

دکور په نقشه او هندسي شکل کې د جما ل مظاهر له ورامعلوم و، رنګ امېزي په ذوق او سلیقه برابره وه.

دکور پردې ډیرې ښکلې وې.

قالینې، میزونه چوکۍ او هر څه ډیر نفیس اوښکلي معلومیدل.

راز راز میوې په بلوري لوښوکې اینبي وې اوبې له اشتها نه دبل شي نیستي نه وه.

دثروت او غناټولې کرشمې موجودې وې.

عیش او نعمت لکه د سید محمود یا چا لټان له دغه کاله څخه نه وتل.

که ددنیا جنت ورته ووایم څه ډیره مبالغه به نه وي مګر دومره فرق ؤ ، چې ډیر وغټو ګنهګارو ته یې وربیرته وو او ساده مسلمانان نشو ورتلی.

هلته ماته دافکر پیداشو چې مونږ ولې هغو کورونو ته نه ورځو چې دغه رازشیان پکې نشته اویوازې همدردي او انساني عاطفه سړی وروليي.کله چې له دغه کاله په خیر را ووتم نوفکر مې وکړ چې چاته ورشم او څوک ووینم؟ په دې کې یو فقیر وطن دوست سترګو ته و دریده چې نس یې ورى مګر سترګې یې ډیرې مړې وې په کور کې هېڅ نه ومګر په زړه کې یې دوطن مینه او دخدمت ارزو ډیره زیاته وه.

زه چې دهغه د رواژې ته ورسېدم پنځه تنه نورهم په دروازه کې ودریدل، د کور خاوند د دروازې په ټکو لو راووت اوله مونږ سره یې په ډیره مینه روغبړو کړ، دهغه له وضع دا معلومیده چې له مونږ سره پخپل کور کې کښینا ستو ته نه دی جوړ او غواړي چې خبره په ولاړو ښو خلاصه شي مګر زمونږ زړه غوښتل چې څه شیبه ورسره کښېنو او د ده له حاله ځان ښه خبر کړو.

هغه له ناکامه مونږ خپل کاله ته بوتلو، دکاله په مځکې یوه زړه چوکۍ او یو زوړ شکیدلی کټ پروت و، چې خاص دمیلمنو لپاره و، اوبې له میلمه څخه یې د یوه پوزي تحمل هم نه درلود مونږ دوه درې تنه دکټ په بازو ګانو کښیناستو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نور په خاورو کښینا ستل، څو دقیقې چې تیرې شوې هغه مونږ رخصت کړو او نوریې ونه غوښتل چې خپل اشنایان په سپیره ډاګ کښینوي.

پدې کاله کې داختر ورځ لکه د روژې ورځ داسې وه او په تمامه معنی دیـو غریب سړي کـورو، دده درویشانه ژوند او صبرو قناعت ماته ډیر معظم او محترم ښکار یده او له ځانه سره مې ویل هغه افتخار چې ددې کاله په برخه رسیدلی دی هغه بل کـور ترینه محروم دی. هلته که غنا او ثروت خپل زیب و زینت ښیي دلته تقوی او پاکنفسي خپل شهامت ځرګندوي او قلندرانه استغنی سترګوته ودریږي.

دا هغه سړی دی چې دیوه ستر شرکت لویه سرمایه یې په لاس کې وه اوکله به یې دوه لوی ریاستونه په اختیار کې و. که چیرې ده نا جایزه استفاده کولی یایې جایزه استفاده هم پوره کړی وای نن به دغسې نه و او دده دکوټـو فرش به دنیستۍ باد دومره ژرنه وای وړی، مګر ګورئ چې پدې سړي باندې زړه ونه سېزئ اوپه حقارت ورته هېڅکله ونه ګورئ. زه هم داحا ل ددې لپاره نه لیکم چې د چا توجه ورته جلب کړم ځکه چې دی دنیا ته په حقارت ګـوري اوله ده سره دبې نیازۍ غرور ملګری دی.

دده په نظرکې خپله تقوی ډیره درنه معلومیږي .

دی ځانته په ډیر درانه نظر ګوري او نورو ته هم ډیر درونډ ښکاري.

موږ باید په هغه چا زړه وسیزو چې له ډیرما ل او دولت سره هم ځانته دغه حیثیت او شخصیت نشي پیداکولی یعنې په لوړ مقام کې خلکو ته ټیټ معلومیږي او په ډیر لوی کورکې هرچاته وړوکی په نظر ورځي هغه څوک چه غزة النفس لري او دخلکو په نظرکې د شخصیت خاوند دی په هغه زړه سوی نه دی په کار.

خرقه پوښو په خرقه کې دی موندلی هغه حظ چې په دنیا کې دنیا دارکا

خاني لاره

په موټرکې سپاره وو، یو خانزاده غونډې سړی هم په موټر کې ناست ؤ، دتیروخت زړې قصې یې کولې.

هغه ویل: پخوا موټرونه نه و، مونږ به په اسونو سواره وو، نوکرانو به موږه مخکې منډې وهلې.

هغه وخت خان او غریب معلوم ؤ، خانزاده او د آب سړی پیژندل کیده عام او خاص یو رنګه نه ؤ.

اوس هرسړی په موټر کې سپریږي او نوکر د بادار له څنګه ناست وي.

چې موټرونه راغله اوغریبان پکې سپاره شوه، خاني لاره او باداري بې رونقه شوه.

دخان قصه ډیره اوږده وه خو دمطلب ټکی داو، چې خاني لاره ځکه چې خواران او غریبان په موټرو کې سپاره شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوازې

ماشومان، ځوانان، سپين ږيري د پسرلي ميلې ته روان ؤ، زه هم له دوئ سره ولاړم او په ډيرو ګڼو خلکو کې ننوتم.
هلته ډېښي دايښودو ځای نه ؤ اوبی حسابه مخلوق راغونډؤ.
نه پوهيږم چاله مانه پوښتنه وړکړه چې ته يوازې يې که څوک درسره شته!
ما وويل: زه يوازې يم.
همدغه وخت زه د يوازې په معنې پوه شوم او داراته معلومه شوه چې په ډيرو ګڼو خلکو کې هم سړی ځانته يوازې ويلی شي.

فاتح

سکندرله ډير قوت او ډيرو لښکروسره ښارته راغی، دښار له خلکو سره يې څو ځله زورور جنګونه وکړه.
له دواړو خواوو نه ډير خلک ووژل شوه. ډيرې وينې تويې شوې، ډيرې ککرۍ له پښو لاندې شوې، وروسته له ډيرو جګړو هغه دمړو په سرونو پښې کيښودې او دلوی فاتح په حيث ښارته ننوت.
دی ډير په قهرو، ده غوښتل چې ښار لوټ کړي او قتل عام جوړ کړي، مګر داکار ده ونشو کړی ځکه چې په ښار کې يوپېټ قوت موجود وچې ده ورسره مقابله نشوه کولای.
دی چې ښارته ننوت په يوې ډيرې ښکلې پيغله يې سترګې ونښتې او په يوځل ليدويې زړه بايلود.
څوک چې بې زړه شي هغه بيا جنګ او جګړه نشي کولی، ځکه ده هم له خپل ټول قوت او قدرت سره ځان دغې پيغلې ته وسپاره.
دغه لوی فاتح چې دعشق او مينې په پنجوکې ګير شو ، بل راز شو او دخپلې معشوقې د خوښې لپاره يې دښار د خلکو خدمت ته ملا وتړله.
دغه وخت دامعلومه شوه چې دی فاتح نه و فاتح بل څوک ؤ.
دی په دې نه پوهيده چې په ډير زور اوقوت خپل ځان يوه قوت او قدرت ته سپاري چې له سلطان او شهنشاه نه دخلکو خدمتکار جوړوي.
په رښتيا چې دعشق مقام ته رسيدل هم څه اسانه کارنه دی او دښکلا په دربا رکې پادشاهي هم په تعظيم او احترام سر ټيټوي.
هلته محمود داياز تابع دی، او سکندر هم په يوه نظر بل راز کيږي او قهر وغضب خپل ځای مينې او محبت ته پريږدي.

لباس

بدرنګه خياط ؤ، مګر کار يې ښايسته و او کالي يې ډيربنه ګنډل.
دفيشن خاوندانو خپلې دريشۍ په بل چانه جوړولې، هر چا به ويل چې فلانکی ډيربنه خياط دی، دده په شان لباس بل څوک نشي جوړولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه هنر په دغه سړي کې ډېر غرور او تند خوی پیداکړی و. یعنې څومره چې دده څیره سپېره وه هغو مره یې خوی هم سپې و مګر دغو دوو سپو دچامخه نشوه نیولی او دخلکو هجوم په ده باندې ورځ په ورځ زیاتیده ځکه چې صفت اوهنر په ده باندې دښه خیاط نوم اېښی ؤ.

که داسړی له دغې ناشولتې څیرې اوخپل بدعادت سره ښه خیاط نه وای له ده نه به بدبخته انسان بل نه و، یا به دی هغه وخت دښه سلوک او ښه خوی خاوند و او سیرت به یې بل رازؤ، یعنی ښه خیاط به نه و ښه سړی به و ، مګر اوس د ده هنر او کما ل ښه خوی ته ضرورت نلري او د ده په بد خوی اوبده څیره یې ډېره ښه پرده غوړولې ده ځکه هر چاته ښه ښکاري اوهرڅوک ورته په قدر او عزت ګوري.

فن اوصنعت ډېر ښکلي شاګردان دده لاس لاندې کړه او دډېرو ښکلو د قد او اندام اندازه اخلي.

زه دغه خیاط په دې حقیقت ډېرښه پوه کړم چې دانسان حقیقت په صنعت اوهنر پټېږي ځکه دغه سړی دخلکو په نظر کې محبوب دی اوهرڅوک یې دزړه ساتلو کوښښ کوي. هماغه شان چې یو بدرنګه مخ له ښایسته پلو لاندې پټ وي او دهر چانظر ځانته را کاږي دا خیاط هم دښه لباس په جوړولوکې پټ دی چې څوک یې حقیقت ته نه ګوري کار او لیاقت ته یې ګوري.

دښه لباس اغوستل خوبه ځای پرېږده ، جوړول یې هم دغومره اثرلري چې بدښه کولی شي.

لباس په لومړی وخت کې دځان پټولولپاره جوړ شو چې پخوایې ښایست هم پټاوه او د ښکلا مخه یې نیوله خو وروسته پخپله دومره ښکلی شو چې دانسان اصلي او حقیقي ښایست یې له هرچا هیر کړاو دتاؤس د ښو کار ترینه واخیستل شوه.

دانسان لباسونه ډېر زيات اوخو رازه دي، چې ځینو ته مونږ دلباس په نظرنه ګورو هغه ښایست او ښکلیتوب چې دانسان په څیره کې وینئ له یوه لباس نه زيات قیمت نلري که څه هم په ډېر جګ نرخ خرځيږي او له انسان نه یې قیمت ډېر لوړ شوی دی.

په دغه قیمتي لباس کې هم دانسان عیبونه پټ دي او ستا رالعیوب دا ښکلې پرده د ستر لپاره دانسان په معایبواچولې ده.

هغه چې مونږ ورته خوبان وایو او ډېر ښکلي په نظر راځي مونږ پرې زړونه بایلو اوعشق ور سره لرو مګر په دې نه پوهیږو چې څومره بد خویونه اونا کاره عادتونه په دغه ښکلیتوب کې پټ دي که داخوی اوعادات په بل چاکې وي ډېر بدورته ګورو مګر دلته دصورت ښایست دسیرت عیب پټ کړی او په همدغه وجه دلیلیٰ سپې دمجنون په نظرکې ښاغلی دی. دهمدې لامله دمعشوقو جفا له وفانه ښایسته ده او دښکلو ظلم اوستم دظالمانو ظلم غوندې بدرنګه نه دی.

مونږ علاوه په دغو ظاهري لباسونو معنوي لباسو نه هم ځانته پیداکړي دي چې یوله بله پکې ځان پټوو او په دغه وسیله حقیقت له پوهانو او هوښیارانو نه هم پټ ساتلی شو.

ددغه لباس نوم پوهه او هوښیاري ده چې د علم او معرفت په بامه یادیږي.

هغه چې زمونږ په نظر کې عالم فیلسوف یا ادیب او هنرمند معلومیږي دهغه عیبونه دعلم او پوهې دپردې لاندې پټ دي چې مونږ یې ښه نه وینو یایې ډېر ښه وینو اونقص راته کما ل معلومیږي.

څنګه چې فصاحت اوبلا غت کله حق ناحقه کوي او غلط صحیح ښیي دفصاحت او بلاغت خاوندان هم له ډېرو عیبونو سره زمونږ په نظر ښاغلي ښکاري او اصلي حقیقت یې رانه پټ دی.

هو! دجما ل اوکما ل خاوندان او دعلم اومعنی صاحبان د ډېرو ښکلو اوښایستو پردو ترشا پټ دي چې مونږ یې اصلي بڼه نه شو لیدلی.

دمنطق اوبیان خاوندان خپله بدي هم نیکي ښودلی شي اودبل نیکي بدرنګولی شي.

ددې عصر سحر او جادو په دغه ډول زمونږ په سترګو اونظر لوبې کوي.

ډېر وخت په کاردی چې انسان طلسم هم مات کړي او حقیقت ته ورسیږي یاله یوبل طلسم اوبل سحر سره مخامخ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ اوس انسان نه وینو یاد انسان رنګ ا وصورت وینو یایې په وینا اوخبرو کې ګورو که ډېر وړاندې لاړشو نو کاراو هنر یې ووینو.

دانسان حقیقت صورت نه دی، پوهه نه ده، فصاحت اوبلا غت نه دی، په کاراو صنعت کې هم دانسان فطرت او نفسي کیفیات څوک نه شي لیدای.

داټول شیان دانساني حقیقت دپټولو اوښه ښودلو رنګ رنګ لباسونه او حجابونه دي.

د انسان غرایز او خویونه دانسان اصلي حقیقت دی چې ډېرې پردې یې په مخ پرتې دي.

انسان پس له مړینې په قبر کې هم بې پردې نه شي اوسېدلی او چېرته چې دی نه ځان ویني اونه بل ویني بیاهم باید په کفن کې پټ وي ځکه چې د ده ټول عزت او حرمت په دې کې دی چې بې پردې نه شي او څوک یې بې پردې ونه ویني.

هغه انسان چې په عبادت کې یې ریا پټه ده، په هوښیارۍ کې یې شیطنت پټ دی او سخاوت یې هم دیوه داسې پټ تجارت نوم دی چې له ګمرکي محصولاتونه هم معافیت لري هغه تر قیامته له نورونه ځان پټولی شي.

دا ستر لکه د ښځو حجاب او حیا هغه شی نه دی چې دمدنیت او تجدد شما ل یې له مخه لرې کړي.

په دغه ستر ډیر بې پردې خلک هم ډېر ټینګ دي.

چیرته چې دنن جامې ډیرې لنډې شوي دي اوخلک دصورت بربنډولو ډیر هوس لري هلته هم دانسان سیرت اوحقیقت په ډیرو پردوکې پټ دی.

په انسان کې ځینې داسې ضعیفې جنبې شته چې له ډیرې حیانه خپل خاوند ته هم ځان پوره نه ښیي او انسان ورته له ډیره خجالته سم نه شي کتلی، همدغه سبب دی چې هر څوک خپل ځینې شیان هیروي اوخپلو عیبونو ته داسې اصلاحي رنګونه ورکوي چې په خپل ځان یې ګمان بل رازشي اوخپل شعور هم وغولوي.

نن دانسان څېره تلویزون کې له ډېر لرې ځایه ښکاري مګر دانسان معنوي څېره او باطنی تصویر دومره پټ دی چې سړی په خپله خپل ځان پوره نه شي لیدای بلکه خپل عکس د نورو په نظرکې ویني، که چاته چاښه ویل هغه ځان ښه ګڼي او خوشحالیږي که خلکو څوک بدوګاڼه له بدوخلکو سره په زندان کې لویږي که څه هم یوسف یا سقراط وي.

همدغه وجه ده چې له ډیرو خلکو نه دستا یو نکو په ستاینو دمتملقینو په منطق ځانونه ورکیږي اوخپل ځان بل شان ویني.

دهمدغې اغېزې په سبب اوس د ځینو رنځورانو علاج په خبرو کوي او ډاکټران ورته وایي چې ډېر ښه یې او هېڅ مرض درکې نشته یعنې دغه د دروغو شاهدي ناروغه هم ښه کولی شي او یوطبي علاج ګرځیدلی دی.

زه دا منم چې په دنیاکې ښه او بدشته مګر دښو او بدو په پېژندلو کې دومره سودایي شوی یم چې دغه تمیزرانه ورک غوندې دی.

کیدای شي چې مونږ ډیرو کسانو ته په دروغو ښه وواېو اوهغه ښه نه شي. یا ډیر ښه بدګڼواو هغه بدشي، ځکه چې زمونږ ښه اوبد زمونږ دتصور اوتفکر نومونه دي نه دحقایقو، مونږ هغه چاته ښه وایو چې زمونږ په ذهن اونظر کې ښه وي نه داچې په خارج کې ښه وي یا یې حقیقت ښه وي.

مونږ څوسوه او څوزره کاله پخواهم دښو او بدو په نامه ځینې شیان له ځینو نه ښه ګڼل او اوس هم ښه اوبد یوراز نه ګڼو، ښایي چې بدښه وګڼو او ښو ته بدووایو، اویه همدغسې تمیزځان له بې تمیزۍ نه وژغورو.

مونږ ظلم بدګڼو او عدالت خوښوو.. مګر ځینې مظالم راته دعدالت په څیر ښودل شویدي اوډېرو بدو خلکو راته ځانونه ښه ښکاره کړي دي، یعنې منطق او استدلال، ریا او تزویر شعر او ادب، عقل او فلسفې، عرف او عادت، سیاست او تمدن کله له سمې لارې نه اړولي یو او زمونږ په شعور اواحساس یې هر راز لوبې کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داکار هر کله اوهر چېرته پوهانو او دهنر خاوندانو کړیدی احمقان اوساده ګان خدای له دغسې سترو ګناهونو نه ساتلي دي.

که مونږ د ښارونو او مدني دنیا نه په څنګ شو او ناپوهانو ته ورشو هغوی خپل ځانونه دومره نه دي پټ کړي.

دهغوی اغراض او مطالب دومره لوڅ دي لکه دمتمدنو خلکو مېرمنې.

هغوی دحقایقو په پټولوکې ډېره لږه برخه لري او ژبې یې له زړونو سره ډېر غدر او خیانت نه کوي.

هلته دوستی او دښمني، ګناه او تعدي، ظلم او رحم ځان بل رازنه ښیي.

ریا او ټګی دهغوئ کاله ته ډېره لاره نه لري.

هلته دصداقت ځای سیاست نه دی نیولی.

هلته خلک ډیر لباسي خلک نه دي او په ډیر ساده لباس کې ژوند کوي.

خیرات ***

ډېر غټ سړی مړ وو او په بدرګه کې یې ډېر پسونه، غوایان او چرګان حلال شوه.

داخیرات ډېر لوی او زورور خیرات و، چې دشاهانه میلمستیا رنګ یې درلود.

دخیرات دانتظام لپاره ډېرخلک مقرر وو، او ډېرو ښو اشپزانو پخلی کاوه دخدای درضا لپاره راز راز نعمتونه او هر رنګ طعامونه تیار شوه. خلک لکه مېلمانه په ټکټونو راوبلل شوه او دهر چا ځای معلوم و. هغه چې په ګرندیو ګاډو کې راغلل دننه قصر ته ننوتل.

دخانانو او ملکانو لپاره بېل ځای و. مامورین او میرزایان ګوښې ناست ؤ.

دسوداګرو او زمیندارو لپاره بل ځای جوړ شوی و.

هرچاته دهغه په اندازه برابره ډوډۍ راتله .

دهر چا درجه اومرتبه معلومه وه.

دعامووګړو لپاره غټې وریجې وې او له معتبرونه بېل ناست وو.

ځینې خواران او فقیران که څه هم ورې پاته شوه او چا هلته پرې نښودل، مګر دآب او عزت خلک په ډېر ښه شان عذر شوه او دزورورو قدر او عزت پوره وشو.

ددې خیرات قصې ترډېره وخته کېدلې!او هرچا به ویل چې ډیر زورور خیرات وو، ډېرې پیسې پکې ولګېدې.

هلته یو ړوند اوېوشل ناست ؤ ، هغوی وویل: افسوس چې زمونږ برخه پکې نه وه او مونږ هلته چاپرې نښودو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزيارت ډيوې

دجمعې مباركه شپه وه، خلک زيارت ته راتلل او شمع به يې بلولې، ځينو به په خاورينو ډيوو کې تېل اچول او ډيوې يې لګولې، په زيارت کې ډېرې ډيوې روښانه شوې او خلک بېرته خپلو کورونو ته لاړل.
هلته هېڅوک پاته نه شو ه او ډيوې ټولې دزيارت په اروا بلې وې ، زه چې کور او کلي ته راغلم په کلي کې دغريبانو کورونه تياره وو، هغوی تېل نه درلوده ، ځکه په تورتم کې ناست وو.
څوک چې په ثواب پسې ګرځېده ټولو د زيارت ډيوې ولګولې او دخوارانو غريبانو له حاله نا خبره ؤ. هو! دغريبانو په کورونو کې تياره وه ځکه چانه ليدل.
په دوئ باندې يوازې دخدای نظر و اوبس.
ددوئ ډيوې دې خدای ولګوي مونږ به د زيارت ډيوې بلوو.

دمزارلوحه

کورپه کوراو کلي په کلي به ګرځېدمه او دخدای په نامه به مې څه غوښتل چا به يو موټی نا پاکه غله راکړه او چابه سوې ډوډۍ راکوله.
ډېرو کورونو به جواب راکاوه او ځينو به په دروازوکې هم نه پرېښودم.
څو ورځې ديوه اوبل له درګاه نه ورۍ او بېنوا راغلم.
هېچا هېڅ رانکړه. له ټولو خلکونه مې زړه بدشو، دنيا ته مې په کرکه وکتل خدای ته مې رجوع وکړه اوپه دغې کوټنۍ (قبر) کې پرېوتم.
هغه چې زه به يې په دروازه کې چانه پرېښودم اوس ماته لاس په نامه ولاړوي له مانه څه غواړي.
زما په نامه زما کوټنۍ ته هرڅه راوړي او دخدای په نامه خوارانو او غريبانو ته سوې مړۍ هم نه ورکوي.

لياقت

يوه ويل: دغه مدير د وزارت لياقت لري او هغه وزير بې لياقته لوړ مقام ته ختلی دی.
زما ملګری په دې خبره هماغومره خوشحاله شو لکه زه چې خپه شوم.
ما ويل لياقت بايد دومره بې قدره نه شي.
هغه ويل ديو مملکت دترقۍ او لوړ تيا لوی دليل همدغه دی چې لياقت پکې ډېر قيمت ونه لري، چېرته چې علم اوپوهه ډېره ترقي وکړي هلته بيا ډاکټران او پوهان ځان ته کاراو ډوډۍ نه شي پيداکولی او دلوړو شهادتنا مو خاوندان يا وزګار ګرځي يا چېرته ټېپر او ګازرې خرڅوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مترقي هېوادونوکې يو پليس او ډريور هم لوړ تعليم لري او يو دهقان دکرهنې په کار کې زمونږ له رئيس زراعت نه ډير پوه معلومېږي، دلته چې لياقت ډېر لږ دی او له لږو خلکوسره دی، نو يو سړی په لږ غونډې پوهه خدای نظر خان شي او لوړ مقام ته وخېژي، زه په دې ارماند يم چې زمونږ هېواد کې هم لياقت ډېر ارزانه شي اوله خارج نه يوه عالي شهادتنامه راوړل څه ډير قيمت ونه لري.

زه به هغه وخت ډېر خوښ يم چې يوسړی د وزارت لياقت ولري او په ډيره ټيټه رتبه کار وکړي.

زما ملګري د خبر ويه چل ډېر ښه پوهېده او دبل خوله کې يې خبره وچوله، ماته دڅه ويلو موقع ډيره لږه پيداکيده، هغه ته ما ايله همدغومره وويل:

زه پدې نه يم خوابدی چې يو مدير د وزارت لياقت لري او وزيرنه دی ځکه چې وزارتونه هر چيرته لږدي او لايق کسان بايد په هرځای کې دومره ډيروي چې هريوه ته مديريت هم ونه رسيږي مګر دابله خبره که رښتيا وي چې يوسړی بې لياقت لوړ مقام ته ختلی دی په ډيرې خوابدی ارزي او دلياقت په دغسې بې پتې په سرو سترګو ژړل په کاردی، که چيرې ددنيا ټول کارونه دلايقو خلکو په لاس کې وي اوځينې لايق او وړکسان وزګارپاته شي يادهقاني وکړي څه بده خبره نه ده.

هغه ويل زه نه پوهيږم چې ته لياقت څه ته وايې ځکه چې سياسي او اداري لياقت لکه د بوډۍ تا ل مختلف رنګونه لري او يوهوايي نمايش ورته ويلی شو.

دالياقت لکه علمي اوفني لياقت يوټاکلی اومعين شکل نلري چې هروخت او هرکله هرچاته يوشان ښکاره شي او ټول ورته په يوه نظر وګوري.

ته دا ومنه چې علمي او فني لياقت،سياسي او اداري لياقت، اخلاقي او روحي لياقت يوله بله فرق لري او دغه ټول لياقتونه په يوه سړي کې ډير لږ جمع کيږي.

دا ښه کارنه دی چې مونږ له هرسياسي او اداري شخص نه داخلاقي لوړ تيا انتظار ولرو ياترينه علمي اوفني لياقت وغواړو.

ديوه سياستمدار او اداره چې سړي لياقت دادی چې خلکو ته ځان اوجهان په بل راز وښيي اوڅه چې ځانته رواګڼي د نورو دپاره يې ناروا وګڼي، يعنې په خپله هره شپه قمار ووهي او نورو جوارګروته سزا ورکړي، دی د بزم په مجلس کې هرڅه وکړي، اوپه نورو باندې ټينګ ټکور ودروي.

پخپله نه انجينروي او نه مهندس، مګر علمي اوفني کسانوته لازمه هدايات ورکړي اوپه کاريې واچوي ، ده په کوم مکتب يامدرسه کې څه نه وي لوستی مګر دښوو نځيو امتحانونه واخلي او ښوونکوته دعلم اومعارف په باب ګټورې وينا وې وکړي.

ده ويل ما دخپل ماموريت په وخت کې خپل لوی لوی آمران وليدل چې دمطبوعاتي چارو په باب يې ماته هدايتونه راکول مګر دغه کلمه يې (مطبوعاطي) ليکله، داخترنوپه ورځ به يې پخپلو رسمي نطقونو کې دعدالت ګستر په ځای رعيت ګستر ويلې. ښه مې په ياد دي چې يوه ورځ چا د ده دپاره ميلمستيا کړې وه چې هر څه ډير زيات ومګر دکيفيت په لحاظ يې خوندنه و، هلته يوه مدير وويل داميلمستيا د کميت په لحاظ دستاينې وړده مګر دکيفيت په لحاظ يې مزه نشته.

زمونږ امرچې ډيرلوی کاردار و مګر دکم اوکيف په معنی ښه نه پوهيده هغه ته وويل چې: (کميت نګو کثرت بګو) زه دغه وخت پدې پوه شوم چې اداري اوسياسي اشخاص علم ته ډير احتياج نلري، دوئ پخپل قوت لوړ مقام ته رسيدلی شي او پوهه دلاس لاندې خلکو دپاره ډيره په کار ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته دامعلومه شوه چې علم عادي لياقت دى او قوت دفوق العاده لياقت نوم دى، په فوق العاده لياقتونو کې ځينې هغه لياقتونه هم داخل دي چې هرڅوک يې نشي ليدى اوبلا تشبه له سحر اوساحرۍ سره شباهت لري چې زرنګي، چالاکي خو دنما يي اوعوام فريبي ورته ويل کيږي اود چانس اوتصادف برخه پکې زياته ده.

کوم قوت اوقدرت چې داداري اوسياسي کسانو په برخه رسيدلى دى هغه د يوه روحي تاثيرپه وجه دفوق العاده لياقت رنګ پيداکوي اودجلال او عظمت په رڼا کې ډير معمولي لياقتونه فوق العاده معلوميږي.

که ښه فکر وکړو او ونه غوليږو نولياقت اوکفايت د زور اوقوت دوهم نوم دى اوعلمي يا فني لياقت په هر وخت او په هرځاى کې دقوت اوقدرت تابع دى.

افلاطون او ارسطوکه په هرځاى کې وي دسکندر لاس لاندې به وي اوسقراط به په زندان کې دزهرو کنډول په سراړوى.

هغه کسان چې اوس په مدني دنياکې دديموکراسۍ په اساس دآرآ په کثرت لوړ مقامونه نيسي هغه په علمي لحاظ لوړخلک نه وي بلکې له ځينو نورونه يي لياقت ښکته وي په اخلاقي لحاظ هم دوئ په نوروڅه تفوق نلري مګرپه يوه ساحرانه قوت له خپلو حريفانونه ميدان وړي او په ځينو پټو وسايلو ياغولونکوشيانو عمومي توجه ځانته راګرزوي.

داد منلو خبره ده چې ځان دخلکو په سترګو کې ښه ښودل اولوړ مقام ته رسيدل ډير ځله دخلکو دغولولو اوځان بل راز ښودلو نتيجه وي او ډير لږ کسان دي چې ديوه حقيقي لياقت په مرسته يوه عالي مقام ته رسيږي او په اخلاقي فضايلو په عالم کې محبوبيت پيداکوي.

يوا جتماعي عالم دخپل علمي تحقيق په رڼا کې وايي:

هغه څوک چې په رښتيا له ټولو اجتماعي عيبونو يعني له خود پرستۍ له تعصب، له خطا کارۍ اوله ريا او دروغونه خلاص وي له اجتماع سره به هيڅکله موافقت ونشي کړى اوهر ګوره به انزوا اختيار کړي.

که دغه خبره رښتيا وګڼو نو هغه لياقت چې خلک يې خوښوي اوپه خلکو اغيزه لري بلاه قيافه پيداکوي اوداسې مثا ل لري لکه چې يو بدرنګه مخ په ډول اوسينګارښايسته وښودل شي.

همدغه سبب دى چې ځينې بدرنګه مخونه خلکو ته ښه ښکاره کيږي اوځينې ښايسته مخونه چې دحيا اوعفت په پرده کې پټ دي دچاتوجه نه جلبوي.

لياقت کله لکه يو لوړ برج له ډير لرې ځايه نظر جلبوي مګر هيڅ پکې نه وي او بې له نموده نور څه نلري.

کله لکه ورانه کنډواله ګنجونه پکې وي او څوک يې نه ويني.

مادغه راز ډير مختلف اومتضاد لياقتونه ليدلي دي او پوهيږم چې هرلياقت ښاغلى نه دى.

ډيرخلک داهم لياقت بولي چې سرى قلبه روپۍ په بازارکې وچلوي اوپه يوه روپۍ ددوو روپو ما ل واخلي، ځکه په لياقت باندى ډيره ښه عقيده نلرم او ډير ځله راته دغه متاع لکه دغلا ما ل که هر څومره قيمتي وي ارزانه او بې قيمته معلوميږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچنیان***

زه نه پوهیږم چې مونږ ولې کوچنیانو ته په کوچني نظر ګورو، یعنې ولې ځانونه لوی ګڼو او دوی کوچني بولو؟ ښایي چې په دې خبره زه ساده غوندې ښکاره شم او زما دغه خبره د کوچنیانو خبره وي،مګر څه وکړم ؟ زه په رښتیا تراوسه ښه نه یم پوه شوی، چې لوی څوک دی او کوچنی څوک دی؟ ځینې کسان چې دلویوالي دعواکوي او ځانونه لوی ګڼي ماته کوچني او واړه په نظرراځي.

ښایي چې ددې سبب همداوي چې زه په خپله کوچنی یم.

دیو کوچني ماشوم ځمکه اواسمان هم ډیر لوی نه وي او لمر او سپوږمۍ ورته یو ټیکلی ښکاره کیږي، ددنیا لکونه او کروړونه هم دماشومانوپه نظرکې له څوشلونه زیات نه دي او هرڅه کم په نظر ورځي. پاته شوه دابله خبره چې کوچنیان زما په نظرکې خدای ولې لوی کړي دي او زه څله هغه چاته په لویوالی قایل یم چې نوروته واړه معلومیږي.دا هم بې دلیله نه ده زه په ماشومانو کې ځینې داسې لوی خویونه اوستر صفتونه وینم چې هغه (ستاسو په اصطلاح) په ډیرو لویانو کې نشته. هغه کسان چې لویې لري او ځانونه ورته لوی او زورور معلومیږي دخپلې کینې اوبغض په مقابل کې ډیر کمزوري دي.

که زه اوته هرڅومره لوی شو او قوت ومومو په خپلو غلیمانو رحم نه شو کولی. په زورورو باندې قهر او غضب ډیر زورور وي مګر ماشومان دغه رازنه دي، ددوی په زړونو کې کله کله عناد اوکینه پیداشي ډیر ژرېې محوه کولی شي اویوه شیبه وروسته له هغه چاسره مینه کوي چې یوساعت دمخه یې ورسره منګولې لګولې.

داکار لویان نه شي کولی، لوي خلک دخپل قهر اوغضب په مقابل کې ډیرواړه اوډیر کمزوري دي.

دا زور اوقوت دکوچنیانو په برخه رسیدلی دی، چې دحسداوعناد اورمړکړي او داجهنم په ګلزاربدل کاندي.

ددنیا لوی لوی غمونه او مصیبتونه چې دلویانو ملا ماتوي په کوچنیانو ډېر تسلط نه لري اود حواد ثو ډېره زوروره سیلۍ ددوی له شونډو خندا او خوشحالي نه شي وړلی.

دوئ په همدغه جګړکې خپل کاغذي پتنګان په هواکوي او خاندي، ددوي تصور او تخیل له دوزخ نه فردوس جوړولی شي او مونږ په جنت کې هم له مارانو او لړمانونه نه شو خلاصېدی.

دوی په ډیر لږ څه ډېر زیات خوشحالیږي یعنې ډیره زیاته خوشحا لي په ډېر لږ شي اخیستلی شي مګرلویان په ډیرڅه هغومره نه خوشحالیږي.

په دې سودا دوی له هرچانه ښه پوهېدلي دي او نورېکې غولېدلي دي.

دکوچنیانو په زړه کې چې هرڅه وي هغه په خوله هم وېلی شي مګر لویانو ته دغه حق پوره حاصل نه دی. داجتماع اداب اوقیود، عرف او عادات اصول اوقوانین په لویانو حکومت کوي او کوچنیان دعقل له غلامۍ نه هم خلاص دي.

داخبره صحیح ده چې انسان اول په جنت کې و، وروسته بیادغه نیمګړی جهان ته راغی.

دهر ماشوم سرګذشت همدغه دی، ما شومان او کوچنیان ټول په جنت کې دي، دمور غیږه دماشوم لپاره جنت دی، دمیندو تیونه دشودو لښتي دي، دحیات اوبه همدغه سپینې پۍ دي چې دمیندوله تورو پلونو لاندې پټې دي.

ترڅوچې ماشوم، ماشوم دی او له اندیښنوسره نه دی اشنا، ددنیاله غمونو نه داسې بې غمه دی لکه چې په دې دنیا کې بیخي نه وي اوپه بل جهان کې اوسي.

کله چې له دغه معصومیت نه لږ غوندې لرې شي او شیطان یې وغولوي نو له جنت نه بهر شي او دنیا ته راشي.

اوس پوه شوئ! چې دبلوغ اولویوالی علامه له شیطان سره اشنا کېدل او غولېدل دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جګ برجونه***

دکلا برجونه او دېوالونه ډېرجګ و، دکلا شاو خوا خندق ډېر ژور و.
له دغه جګوالی سره دغه ټيټوالی تړلی و او دلوړتيا راز په همدغه کنده کې پټ و، ترڅو چې يوځای ډېر ژورنه شي دچابرجونه نه جګيږي.
د يوه لوړېدل او دبل ټيټېدل يوله بله تړلي دي.
داجګ برجونه هرچاله لري ليدل مګر دالويه کنده له لرې چانه لېده او دنژدې خلکوهم ډېر پام ورته نه و.
زمونږ سترګې له ډېرلرې ځايه لوړ ځلي او جګ برجونه ويني مګر ژورې ځاګانې اولويې کندې څوقدمه هغه خوانه ويني.
ددې هسکو دېوالو نو او لوړو برجونو ختې له همدغه ټيټ ځايه اخيستل شوېده، داختې د سنډا له پښو لاندې پخه شوه او ډېرو خلکو په لتو و وهله بېله دېنه دادېوالونه او برجونه نه لوړ بده.
يوه لوړمقام ته رسېدل دغه راز کارونه په مخکې لري او ټيټ همدغسې جګيږي.
ددنيا جاه وجلال،عزت او منزلت هماغه لوړبرجونه دي چې سرګذشت يې له ډير ټيټ ځايه شروع کېږي.
کوم سرچې دډېرو خلکو په مخکې په تعظيم ټيټ نه شي نورسرونه ورته په احترام نه ټيټيږي.
هغه چې بل ته لاس په نامه نه وي ولاړ نو ورته لاس په نامه نه دريږي.
دا هغه پور دی چې سړی يې يوه ته ورکوي اوله بل نه يې غواړي.
که داخبره تاسې نشی منلی، نوراشئ دخان نوکران وګورئ! هغه چې دخان په مخکې خپل سر ډير ټيټوي په نورو باندې تفوق لري او درجه يې لوړه ده.
هغه آس چې دارباب دسپرلۍ لپاره په کمندکې ولاړ دی له نورو آسونونه ډير قدر لري او ميتران يې ډير ښه خدمت کوي.
که مونږ حقيقت ته ځير شو عزت ډير ځله په ذلت ګاټه شي او باداري دغلامي نتيجه ده.
ډېر خلک شته چې دشخصيت ګټلو لپاره خپل شخصيت له پښو لاندې کوي او دعزت لپاره عزةالنفس قربانوي.
څنګه چې دهقانان غنم په خاوروکې شيندي او بيا دغنمو درمندونه اخلي، دوی هم عزت او شخصيت له خاورو لاندې کوي او ودې ته يې منتظروي.
په دنيا کې لږ کسان دي چې خپل فطري او طبيعي لوړوالی په بل شان ساتي او دلوړو برجونوغوندی نه دي، بلکه دغرو له جګو څوکوسره شباهت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقيقت***

لکه چې ريا په عبادت کې وي او شيطنت په هوښياری کې.
دښمني هم کله ددوستۍ په جامه کې پټه وي او رقابت دمحبت په څېرښکاري. ډېر محبتونه دي چې ډېر پټې کينې په کې پټې دي.
په ډېرواحساسانونو کې ډېرزېانونه پټ دي.
ددې زماني خندا دماشومانو اوساده ګانو خندا نه ده چې يوازې دميني اومحبت له ښيته وي.
ددې وخت ښېګڼه هم که هرڅومره ښکلې وي عفت او تقوی' پکې نه شته او ډېره رسوايي ورسره ملګري ده.
درقيبانو احسان او مهرباني دخلکو په نظرکې ځوانمردي معلومېږي مګرله دغه باران سره تندر، ږلۍ اوسېلابونه ملګري دي.
زه ددښمنانو مروت عاليجنابي ګڼم، مګر صداقت اومحبت ورته نه شم وېلی.
همدغه سبب دی چې زه دروغ او ريا بيخي نه شم زغملی او په ځينو مواردوکې ورته ډېرښه نومونه هم پيداکوم.
زه پوهيږم چې عاليجنابان خپل رقيبان ځنګه وژني؟ ماته معلومه ده چې قاتلان ټول يو راز نه دي، ځيني خپل رقيب په توره وژني، ځيني په ټکۍ اوځيني په احسان، ته کولی شې چې دخپل رقيب سر د احسان په زور ځانته ټيټ کړې او له خپل حقه هم ورته تېرشې مګرله رقابت نه نشې تېرېدلی.
په احسان او مهرباني رقيب محوه کيږي، مګر رقابت نه محوه کيږي رقيب وژل او رقابت وژل ډېرفرق لري. ډېرو خلکو خپل دښمنان مړه کړه، مګر دښمني مړه نه شوه.
د پهلوانۍ په ميدان کې يو پهلوان بل ته د ملګر تيا لاس غځوي او احترام په ځای کوي، مګر ځان ورته نه ځملوي.
دغه راز احسان دزور او قوت خاوندان له چاسره نه شي کولی دانيکي يوازې دضعيفانوکاردی.
هغه چې خلک ورته سخي وايي اوستا ينه يې کوي، عاليجناب به وي، مګر دخير خاوند نه دی.
دخان او ملک دالويه اوښکلي مهمانخانه (مېلمستون) چې ګورې په زور اوجبر جوړه شوېده او ډېر کورونه يې دخپلې ودانۍ لپاره وران کړی‌دی.
دا راز سخيان دخوارانو او غريبانو ګېډې نه مړوي، بلکه خلق خواروي او وږي کوي يې.
حجره چلو ل او مېلمانه پالل په حقيقت کې دډېرو وږي کول او دلږو مړول دی.
دغه اسراف او تبذير چې تاته جود او سخامعلومېږي دپاکې او حلالې ګټې نتيجه نه ده که څوک په ظلم او زور په چل اوفريب پردی مالونه خپل نه کړي دغه راز لوی دسترخان نه شي غوړولی.
دچاپه کورکې چې هره ورځ پسونه او چرګان حلاليږي له هغه سره ارو مرو يا د لېوانو قوت ملګری دی يا دګيدړانو چل اوفريب.
که څوک غواړي چې رښتيانی سخي او دخير خاوند وګوري نولاړدې شي هغه دهقان دې وګوري چې يوه لاروي ته يې سکرک او شړومبې په مخکې ايښي دي او په خپله يې هم همدغه خوراک دی.
څوک چې پردي مالونه په چا باندې نه خوري او دخپل زيار او زحمت په ګټه مېلمه او مسافر پالي په سخاوت نه دی مشهور مګر دخير خاوند ورته ويلی شو.
هغه چې خانقاه چلوي او په لنګرکې يې ډېر وږي مړيږي، په ظاهره خودی نوروته ډوډۍ ورکوي مګر په حقيقت کې دی د نورو ډوډۍ خوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې پیراو فقیر ته که ډیر خلک ډېرڅه راوړي اوله ډېروغېوسوداګرونه په ټول کې درووند خېژي رښتیانی فقیر ویلی شو ځکه چې دده هرڅه دنورو ما ل وي اوپه خپله هېڅ نه لري.
څنګه چې دخان او ملک سخاوت ډېردی ما ل برکت دی دشیخ کرامت هم دنورود کرم نتیجه ده. هغه څه چې مونږ ته په ظاهره ښه ښکاري په حقیقت کې ښه نه دی او اصلي څېره یې ډېره بده ده. مونږ دیوه لښتي رواني او به پاکې ګڼو که څه هم دلارو او د کوڅو ډېري پلیتي اوبه ورسره ګډې شوي او ډېرو څارویوپکې بولې کړي دي.
ډېره ښه ده چې زمونږ سترګې دحقیقت دلیدو لپاره نه دی پیدا او هروخت ظاهر ته ګورو.

لویه خدایه

که زه ښه وکړم ته راسره ښه کوې که بدوکړم دبدو سزاراکوې.
که ستا مینه زما په زړه کې وي په محبت راته ګورې.
که زه بې مینې شم ستا مهرباني کمیږي.
ستا دمحبت بارانو نه په ماباندې هغه وخت وریږي چې زما په زړه کې رحم وي. زه چې هرڅه وکړم ته هماغسې راسره کوې.
زما نېکختي او بد بختي زما په عمل پورې اړه لري او جنت ته یاد وزخ ته تګ زما دښه عمل اوبدعمل نتیجه ده.
زمونږ عقل او فکر همدغه دی، مونږ چې تاته په خپله آئینه کې وګورو ستا په باب دغه شان فکر کوو. که مونږ ځانته ونه ګورو ستا لوی شان ته وګورو ته زمونږ له خیا ل اوفکر نه ډېر لوی یې.
مونږ چې دځان غوندې خلکو لپاره کالي نیسو او هغه دسرپه سترګو نه وینو یالنډوي یا اوږده. مونږ پوهیږو چې ستا ستاینه له مونږ نه پوره نه ده.
مونږ ډېر واړه اوکوچني یو، ته ډېر لوی یې.
دا زمونږ کاردی چې دښوپه مقابل کې ښه وکړو او دبدو په مقابل کې بد، که مونږ څوک ووهو حاکمان هم مونږ وهي.
که مونږ په ځمکه کې غنم وشیندو اوبه ورکړو ډیر غنم راکوي، او زمونږ آب ودانه ځمکه هم بې عوضه نه پریږدي. که دیوه نیا لګي پالنه او روزنه وکړو خوږه مېوه او یخ سیوری را کوي.
که سوداګرو ته پسې ورکړو هرڅه چې وغواړو راوړي یې.
که له یوه ماشوم سره مینه وکړو له مونږ سره مینه کوي.
ستا شان له ټول مخلوق نه ډېر او چت دی.
ستا اراده زمونږ د ارادې تابع نده.
ستا کړه زمونږ د کړونه نه پیداکیږي.
ستا محبت زمونږ دمحبت مولود نه دی.
ته خالق یې او مونږ مخلوق.

ماشومان

مونږ ناست وو، ماشومانو زمونږ له څنګه لوبې کولې.
کله به یو له بله ونښتل چیغې به جګې شوې ژړا انګولا به وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله به د خندا شور او زوګ دومره اوچت شو چې په عذاب به يې کړو.
يوه به چې دبل دلوبو شيان ګډوډ کړه هغه به په قهر شو او کنځلې به يې کولې، زمونږيام نه و، يوراپاځيد دبل مخ يې شوکاري کړ دهغه په مخ وينې وبهيدې اوله مستۍ نه جنګ جوړ شو.
مونږ وېل: خيردی واړه دي نه پوهيږي.
زمونږ لويوالی داتقاضا درلوده چې دکوچنيانو طفلانه لوبې هېڅ وګڼو او ملامت يې نه کړو. ماشومان دعمر او وجود په لحاظ په رښتيا له مونږ نه واړه دي مګر دومره واړه نه لکه مونږ چې دخدای په دربار کې واړه يو.
دماشومانو پوهه به له مونږ نه لږه وي مګر زمونږ پوهه دخدای په حضور کې هېڅ نه ده يا هېڅ ده.
هلته مونږ له ماشومانو نه ډېر واړه يو، او زمونږ پوهه ډېره لږه ده. زمونږ لوبې هم دوړو غونډې دی.
زمونږ خندا اوژړا هماغسې ده.
ماشومان پوهيږي چې واړه يو، او مونږ نه پوهيږو.
راشئ! چې په دې خبره ډېر خوشحاله شو او دلوی خدای لويوالي ته په ډېر اميدوګورو.

شعر او ادب

دانسان په وجود کې دوه شيه ډير عزيز معلوميږي چې يوه ته زړه او بل ته دماغ وايي. له دماغ نه علم او فلسفه پيداشو، له زړه نه شعر او ادب.
اروپايان زړه دعواطف اونفسي احوالو ځای ګڼي. مسلمانان دايمان او عقيدې ځای ته زړه وايي.
صبر، رحم، کرم، شجاعت، سخاوت دزړه کار دی.
عشق او مينه په زړه کې وي.
شعرله زړه نه الهام اخلي او له زړه سره کار لري.
داروين وايي: ((هغه لوی کما ل چې دتحول اوتکامل په لاره کې يوازې د انسان په برخه رسيدلی او نور ژوي ترېنه محروم دي دانسان قلبي عواطف دي چې په رحم، مروت، کرم، شجاعت نوعه پرستۍ ترېنه تعبير کيږي.
که انسان غواړي چې له حيوانيت نه لرې وي. بايد دغه عواطف ښه وروزي، د عواطفو روزل د شعر کاردی او شعر ته دعواطفو او احساساتو دظهور او تجلياتو کوه طور ويلی شو.
څنګه چې دلمر وړانګې او پلوشې لوړی ځل دلوړو غرونو څوکوپريوزي او وروستۍ وداع هم دغروله څوکوسره کوي، دغسې دعواطفو او احساساتو پرتو هم دشاعر په زړه له نورو نه زيات لويږي او ځينې زړونه لکه دغرونو خمڅې او غارونه دغه رڼا يا بيخي نه ويني يا يې ډېره لږه ويني، همدغه عواطف او احساسات چې دشاعر له زړه نه الفاظو ته را نقل شي شعر ترې جوړشي او په زړونواثر کوي.
هو! دشعر موضوع ښکلي خيالات، عالی احساسات ، دزړه تاثرات، دغم او خوشحالۍ خوبونه، د روحي او جسمي ښکلا اغيزې اوعشق او محبت دی.
که دغه شيان په يوه ښکلي تعبير اوښو الفاظو کې بيان شي چې دفصاحت او بلاغت مراعات پکې په ښه شان شوی وي، شعر ترېنه جوړشي او ډېرښه شعر هماغه دی چې په دغه معيار برابروي.
څومره چې د يوه شاعر فکر او خيا ل ازادوي او دمحدوديت له قيوداتو راوتلی وي هغومره يې شعر لوړ او عالي وي.
که يوشاعر دنورو په شان هرچاته او هرشي ته سر ټيټوي اوپه فکر کې يې دبغاوت جذبه نه وي موجوده له هغه نه دښه شعر هيله نه شي کيدای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر باېد دفکري انقلاب علمبردار او بت شکن وي.
شاعر ته نه ښايي چې د زاړه منطق درس دعقل له زاړه بوډا نه واخلي اوپه زړه لاره په زاړه فکر پسې لاړشي.
دشاعر خيا ل باېد ډېرلوړ پروازوکړي اوله ډېرهسک ځايه دغه جهان ته وګوري.
دشاعر نظر باېد دنورو غوندې نه وي اوهرڅه په بل شان ووېني دشعر او ادب ژوند دفکر په ابتکار کې دی او تقلېد يا ابتذا ل دشاعر مرګ دی.
دشعر او ادب دنيا په دلداری او دلبری‌ولاړه ده شاعر باېد په هرڅه او هروخت کې زړه ته رجوع وکړي او ډېر حساس زړه ولري.
هغه چې په زړونو کې هېجان، تاثر او حساسيت نه شي پيداکولی او زړونه نه خوځوي شاعر ورته نه شو ويلی.
که داخبره رښتياوي چې انسان په هروخت او په هرحا ل کې د زړه په خوښی پسې روان دی او زړه په دماغ باندې حکومت لري يعني دعقل ادارک دقلبي تما يلاتوله تاثير لاندې وي نو ويلی شو چې ديوه ملت عقلي او ذهني سيراو حرکت هم دشعر او ادب تابع وي او شاعران په نفسياتو او روحياتو کې تغير او تحول راوستلی شي.
همدغه شعردی چې په زړو کې زلزلې او طوفانونه پيداکوي اوکله يکې داسې صبراو سکون ږدي چې غرونه يې ثبات او استقامت ته حيران وي.
که دارښتيا وي چې دچرګانو په نارو بيده خلک له خوبه پاڅيږي، نو داباید ومنوچې د شاعرانو په نغمو ديوه ملت احساسات او جذبات راوېښيږي او په دې اسرافيلي شپېلی کې بل راز تاثيرات موجود دي.
کوم فيلسوف چې هر څه بدګڼي او زندګي توره په نظر ورغلې ده، هغه هم شعر ته ښه ګوري او شعر دانسان د پاره يوه ښه پناګاه بولي.
شوپنهاور وايي ټولې بدبختی دانسان له نفس څخه نشئت کوي او له ژوند سره ډېر مصيبتونه اوغمونه ملګري دي که څوک يوه داسې چاره لټوي چې له بد بختيو نه لرې غوندې په امن کې شي بايد به صنعت او هنر کې مستغرق شي او دښکلا په مظاهروکې ځان ورک کړي.
په دغه حا ل کې سړی په ظاهر ه له خلکوسره وي مګر په معنی کې يوازی وي او دنيا ورته لکه يو سراب معلوميږي چې د ده لمنه نه شي لمدولی.
په همدغسې بېخودی کې انسان ددنيا له شراو شوره اسوده کيږي او دبې نيازی مقام ته نږدې کيږي چې غيرله حقايقو بل شي ته متوجه نه وي دغه صنعت او هنرچې دشوپنهاور په نظرکې دښکلا مظهردی او دی ورته ښه پناګاه وايي شعردی. که چيري په دغه غم لړلي جهان کې دسعادت او نېکيختی پلوشو کله کوم کور رڼا کړی وي هغه به دشعر کور (بيت) وي.
دشاعر خيالي دنيا ترډېره حده له غمونو او مصيبتونو نه پټه ده او هلته داسې بې دردسره بېخودی شته چې له سړي نه هرڅه هېروي. تاسې شعر اوادب ته په عادي او معمولي نظرمه ګورئ دشعر تومنه او قدسيت په نظرکې ونيسئ، هغه څه چې په زړونوکې پيدا کيږي او په زړونو اثرکوي هغه عادي او معمولي څيزنه وي. دادغم او خوشحالی ترانه د انسان په ژوندانه کې ډېره زياته اغېزه لري او انسان ترينه هېڅکله نه شي بې نيازه کېدی.
ديوه ملت ژبه، کلتور، اخلاق، په شعر او ادب ساتل کيږي د يوه ولس دذوق او شعور، د فکرا وخيا ل، داحساساتو او عواطفو هنداره شعر او ادب دی. هرڅومره چې د يوه ملت شعر او ادب عالي وي هغومره يې اخلاق، نظر او روحيات لوړوي او له لوړو ملکاتو او انساني فضايلو سره يې ارتباط او تعلق زيات وي. شعر او ادب دبشر علايق له دين او مذهب سره ټينګوي او په هوښياری کې ښنا يي او همدردي پيداکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې زړونه کلکېږي یا تورېږي نوشعر پکې دقت او صفايي پیداکولی شي. هغه څه چې انسان دمادیت له غلامۍ او بت پرستۍ نه ساتي شعردی. عارفانه ذوق، انساني عاطفه، حکیمانه شعور دشعر په نغمو و ده کوي او دحسن ونظر علایق همدغه شی ساتي.

کوم ملت چې شاعر نه لري زړه نه لري، سترګې نه لري، عواطف نه لري او د ذوق وتمناله خونده محروم دي.

شاعران داکولی شي چې دانسان فرعوني غرور په تواضع بدل کړي او ددوهي ملنګ ته د شاهجهان خوی او مړېږ سترګې ورکړي.

غم او سروردشاعر هدیه ده چې له زړونو څخه یې اخلي او زړونو ته یې ورکوي نو کوم قدر او قیمت چې دانسان په بدن کې زړه لري په یوه جامعه کې یې شعر او شاعر لري.

داادب راز

چاچې دشعر او شاعر په باب ډېر فکر کړی دی او دواړه یې ډېرښه پېژندلی دی هغه وایي ډېر ښه شاعر هماغه دی چې ډېر خود پرست وي اوبې له ځانه په بل هېڅ شي کې فکر نه کوي.

دغه راز شاعر خپل ځان په خپل شعرکې ښیي او موږ ګمان کوو چې زموږ تصویر یې ایستلی دی. شاعر ځکه په موږ ګران دی چې زموږ د زړه خبرې کوي او زموږ خاطرات رایاد وي. شعر د زړه غږ دی او دزړه غږ د منطق له غږ نه ډېر قوي دی.

شاعر پوهیږي چې عقل او منطق، دلیل اوبرهان په موږ باندې حاکم نه دی بلکې غرایزاو احساسات زموږ رهبري کوي د همدې لامله هغه له احساس او غریزې سره خپل تعلقات ټینګ ساتي او له زړه سره کار لري.

هغه څوک چې زړونوته ښه ښه پیغامونه راوړي او زړونه خوشحالوي شاعر دی، هغه پیغام چې دمعشوقې له خوا عاشق ته راځي شعر دی.

شاعر له موږسره دعشق او مینې په کار کې کومک کوي او له دېنه شه کومک بل نه شته.

شاعر پوهېږي چې له ناامیدۍ نه څڼکه لذت اخیستل کیږي اوغم څڼکه خوړوالی پیداکوي.

شاعران لکه ماشومان ډېرښه ښه خوبونه ویني او په همدغو خوبونو د زړونو تسلي کوي.

که دغه خواږه رؤیا او ښکلي تخیلات نه وي د ژوندانه تحمل ډېر ګران دی.

څه شی چې موږ ته ژوند خوږ اوښه ښکاره کوي دهغه شي تصوردی چې په ژوند کې بیخي نه شته.

تاسې له شعر او شاعرنه علمي حقایق مه غواړئ دشعر هدف حقیقت نه دی جما ل دی ښکلا او جما ل لکه علم په ټینګ اساس نه دی ولاړ.

دعلم په دنیاکې په یو څه پوهېدل خوندلري او په شعر اوادب کې ابهام اوابهام مزه دار وي. دلته سراو راز، پرده او حجاب کما ل دی. هلته تشریح، تفصیل، تحلیل او تجربې ته ضرورت دی.

هغه جذبه چې دانسان په روح ډېر اثر لري د سرجذبه ده.

هېڅ ښکلیتوب بې پردې او بې حجابه نه دی.

هرڅه چې موږ خوښو و ارو مرو یې په مخ باندې دسرپرده پرته ده.

انسان له هغو اشعارو سره شدیده علاقه لري چې ځینې برخې یې ابهام لري او مختلف تعبیرونه پکې کېدلی شي.

په شعر کې یوازې د غریزې رهبر ي کافي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر باید دخپل فن په قوانینوکې ډېر تاو راتاو نه شي چې لطف او زیبا یي یا خپل معصومیت له لاسه ورنه کړي.

دلوړ اوعالي شعر د پېژندلو معیار بل شی نه دی له ژوند سره ارتباط دی، هرڅومره چې یو ادبي اثر له ژوندانه سره ښه ارتباط ولري هماغو مره ورسره علاقمندي زیاته وي. په شعر او ادب کې ساده انشا له نورو سبکونو نه زیات پاینښت لري، مګر ساده انشا دانه ده چې بیخي بې پیرایې وي او مختلف اجزا او عناصر پکې نه وي. هغه انشا چې مختلف اجزا او عناصر پکې داسې وېلی شوی او ګډشوی وي چې تشخېص او تجزیه یې نشي کیدی ساده انشا ورته ویلی شو.

څنګه چې دلمر رڼا ظاهراً سپینه او یو رنګ معلومیږي مګر په حقیقت کې له اوو رنګونو څخه جوړه ده، ساده انشا هم له دغسې ترکیبه پیدا کیږي.

غرض دا چه په شعر او وینا کې سادګي ښه ده او سادګي له ښه امتزاج، او عالي نظم او د اجزا له ښه تناسب څخه پیدا کیږي.

هغه انشا چې ډیرې قلقلې پکې وي او ډیر جلبل لري یعنې لکه رعداو برق داسې وي د لیکونکی عجز او تصنع ښيي.

دغه راز هنر ښودنه له واعظانو سره ښايي، په شعر او ادب کې سادګي لوی صفت دی نه کاکه توب او طمطراق.

شعرله علم او فلسفې نه دین او مذهب ته ډیر نژدې دی او الهامي څیزدی، په شعر کې عواطف او خدايي فکرونه ډیره اغیزه لري.

په شعر او ادب کې یوازې ښر ولټوئ اوبس.

اناتول فرانس چې په ادب کې ډېر زور فکر لري شعر او شاعر، ادب او ادیب ته په دغه نظرګوري او دغسې یې معرفي کوي.

نوی کا ل

مونږ حسابي خلک یواو له ځان سره یوحساب لرو.

زمونږ په حساب زوړکا ل ختم شو او دنوي کا ل په سرباندې موقدم کېښود.

مونږ پوهیږو چې زمونږ حساب نورو غوندې نه دی.

دهغوئ نوی کا ل دشلم قرن شپږپنځوسم کا ل دی او مونږ دڅوار لسم قرن پنځه دېرشم کا ل ته نوی وایو.

په رښتیا چې مونږ په خپل حساب ډیرښه پوهېدلي یواو پوهیږو چې په کوم زمانه کې ژوند کوواو څومره بیرته پاتي یو.

مونږ هم د زماني په ګړندی ګاډی کې سپاره یو او چیرته ځو. دا ګاډی لکه دوزیر انو موټر کا ل په کا ل نوی کیږ ي مګر په زړو او خرابو لا رو روان یو، ځکه ګړندی نه شو تللی.

مونږ په کا ل، کاله او کالوکې ژوند کوو او ډېر خوشحالیږو چې له زاړه کوره نوي کاله ته او له زاړه کا ل نه نوي کا ل ته لاړشو.

هو! مونږ نوي کا ل ته خوشحالیږو او هرکله غواړو چې نوي لوښې پیداکړو اوپه نوي پیاله خوله کیږدو که څه هم دزړې زمانې د قرمزاوجانان لوښې ددې وخت له لوښونه ډیرښه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمان او مکان هم دوه ظرفه (لوښي) دي چې زموږ ژوند ورپورې تړلی دی او په دواړو کې مو نو یتوب خوښ دی، مګر د مکان په ساحه کې زوږ اونوی ښه پیژنو او پوهیږو چې دغه ښار نوی اوهغه زوړدی، دا ودانۍ زړه او دابله نوې ده، خو دزمانې په زړښت او ځوانۍ کې لکه چې تېروتلي غونديږ یو.
دزمانې ظرف چې هرڅومره زړيږي زموږ په حساب هماغومره نوی کيږي.
مونږ د زمانې اغازته نږدې وختونه زړه زمانه بولو او دزمانې وروستېو پيړيو ته نوی عصر او نوی زمانه وايو.
نوی کا ل هم په همدغه حساب بنادی.
د اتياکالو بوډا خپل و روستی کا ل نوی ګڼي او دخپل ماشوم توب زمانه ورته زړه معلوميږي، هرکا ل چې نـوی کېږي له ځان سره څه نوي شيان راوړي ځکه يې نوی ګڼو.
له نوي کا ل سره نوي خيالونه، نوي فکرونه او نوي کارونه ملګري وي.
که نوی کا ل خپل ټول کالي نوي نه کړي يوڅه خو نوي کوي او ځينې زړې جامې له ځانه لرې غورځوي.
مونږ هيله لروچې نوی کا ل په ډيرو نوو جاموکې ووينو او ډير نوي شيان ورسره وي.
مونږ له نوي کا ل نه په رښتيا نوي څه غواړو او په دې پوهيږو چې زوړبوډا په نوې جامه کې هم زوړ دی اونوی ځلمی په زړو جاموکې زوړ نه دی.
که نوی کا ل زړوښکاريانو ته نوی مرغۍ راولي نو ی کا ل ورته نه شو ويلی.
دنوي کا ل دلومړی ورځې مېله هم څه نو يتوب نه لري ځکه چې زمونږ په هېواد کې دهر نوي کا ل شروع په مېلـو او ساعت تيريو کيږي او قلبه کشی يعنې د کار اغاز رسماً يوه نمايشي لوبه وي.
مونږ بايد په دې پوه شو چې نوی کا ل له مونږ نه څه غواړي او په خپله څه کوي؟
نو ی کا ل سم د لاسه دورځو په اوږدولو او دشپو په لنډولو پيل کوي.
يعنې دخوبونو وخت کموي او دبيدارۍ وخت دکار او فعاليت د پاره زياتوي.
دتيارې او تورتم عمر لنډوي او درڼا عمر اوږدوي.
که مونږ د نوي کا ل په رمز او اشاره پوه شو د پسرلي بريښنا ګانې همدغه مطلب ته اشاره کوي چې دنـوي ژوند اساس په برق او برښنا ايښودل شوی دی او هغه زمان تېره شوه چې د حيات او به په تورتم کې وې او ژوند په تياروکې و.
دنوي کا ل له شروع کېدوسره سم په هواکې اعتدا ل پيداکيږي او دژمي سوړوالی ورکيږي.
دنوي کا ل لومړی درس همدغه دی او ساړه زړونه يې نه دي خوښ.
راشئ! چې دزمانې په تقاضا ځان پوه کړو او پيروي يې وکړو.

زما دلاس نیا لګیه!

زه نه یم خبر چې ته چیرته وې او له کوم ځایه راغلې.
دومره پوهیږم چې له نـورو ګڼو نیالګیوسره په یـو ه تنګ ځای کې ولاړوې، هلته ستا د لوئېدو او غتېدو لپاره زمینه مساعده نه وه ځکه ستا تعلق له هغه ځایه قطع شو او دلته راغلې.
زه ستا په راتلو ډېر خوشحاله یم او تاته په خپل انګړکې ځای درکوم.
زه غواړم چې ستا تعلق او ارتباط له دغه کاله سره ښه ټینګ شي ستانیلې او ریښې هرې خواته وغځېږي، ستا څانګې او ښا خونه په دغه هوا او فضا کې ډېره وده وکړي او له تانه غټه ونه جوړه شي، زه به ستا دترقۍ او لویېدو لپاره زیار کاږم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته دلته زما له اولادونوسره په دغه کاله کې اوسیږه ! دا ځای په تا باندې نه تنګیږي دا ستا کور دی ته ددغه کاله له ماشومانو نه یوماشوم یې.
زه هیله لرم چې ستا له سیورې لاندې ډیرخلک کښیني.
ستا شګوفه او خوږه میوه هرڅوک ووینې، ستا له څانګواو ښاخونونه دمرغانو خوږې نغمې واورم.
زما نیالګیه! که زه تاشین او سمسوروویښم څومره به ښه وي.
ستاښایسته شګوفه، ستا سیورې او ستا مېوه به زما لپاره ډېر لوی نعمت وي، که دغسې ښه اثراو دغه شان نېک عمل له مانه یادګارپاته شي دابه زما نیکبختي وي.
زه دغه د ګلابو بوټی اودغه دعکاسۍ نبالګۍ هم ستا له څنګه ږدم او تاته دا ښیم چې زما زیار یوازې دمېوې لپاره نه دی زه ستا له شګوفې اوشنو پاڼو سره هم ډېره مینه لرم.
که له ماسره ګېډه شته اوبې خوراکه ژوندنه شم کولی له ماسره سترګې هم شته او په مخ باندې پوزه هم لرم.
څومره به ښه وي چې سبایې ستا له څانګو دمرغیو خواږه اوازونه واورم او په خوږو نغمو را ویښ شم.
زما نیا لګیه ! ته په دغه هواکې وده کوې باید خپله خوشبویې هواته وسپارې او دهوا مرغان له تانه استفاده وکړي.
هغه ورمه چې ستا کاله ته راځي باید له ځان سره یوڅه یوسي.
دشاتو مچۍ باید ستا له کوره بینوا لاړې نه شي.
کشکې زما دوستان اوملګري ستاله سیورې لاندې خوشحاله کښیني او دلته دخوشحالۍ خندا واورم.
یوه خوله خندا او یوه شیبه خوشحالي په دې ارزي چې زه څوکاله ستا خدمت وکړم او له لرې ځایه اوبه درته راوړم.

دفکر پالونکی

پیراو فقیر نه یې چې خلکو ته دعا وکړې او دهر چا لپاره دتسلی زیارت شې.
فیلسوف اوعالم نه یې چې خلک درنه علم او پوهه یوسي.
طبیب نه یې چې د رنځورانو علاج وکړې.
پیسې نه لرې چې حاتم طایي شې او ورې ماړه کړې.
قاضي یا حاکم نه یې چې عدالت وچلوې او دحق ملګری شې.
دغه راز افتخارات ستا په برخه یوهم ونه رسېده.
ته یوشاعر او لیکونکی یې، مګر له تانه ښه شاعران اوښه لیکوالان ډېر پیداکیږي سره له دې زه تاته په ډیرقدر ګورم او تا ته په ډیر لوی حق قایل یم.
دلته دفکر اوقلم خاوندان ډېر دي، مګر دفکر او قلم دازادۍ علمبرداران ډېر لږ دي ځکه ستا مقام له نورونه هسک ګڼمه.
که څوک تاته د فکر خاوندونه وایې زه ورسره کارنه لرم مګر که دفکر خاوند تاخپل حقدارونه ګڼې زه به ورته بې انصافه ووایم.
هغه څوک چې په وطن کې هېڅ نه لري او دوطن دازادۍ دپاره سر ورکوي په وطن باندې حق لري.
همدغه وجه ده چې دفکر پالونکی مقام له فکر لرونکی څخه ډیر اوچت دی او زه هم دواړو ته په یوه نظرنه ګورم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژوند نغمه

ټول غلي دي. هېڅوک څه نه وايي. دژوندانه نغمه غلې ده.
په دغسې چوپه چوپتیا کې ذوقونه مري، فکرونه محوه کیږي نشاط او خوښي لکه وحشي مرغه له انسانانو نه تښتي.
زه غواړم د دغه سکوت طلسم مات کړم او خپله سرینده وغږوم.
داسرینده ما دعشق له هېواده او د بلبلو له کوره راوړیده.
زما د سرېندې آوازډېر خوږ دی.
راشئ! کښېنئ زما نغمې واورئ، زه نه غواړم چې ارزوګانې مړې او زړونه ساړه وي.
زه داحساساتو او جذباتو دویښولو دپاره راغلی یم.
دغه ده ما خپله سرینده را واخیستله او خپلې نغمې شروع کوم.
اه- داڅه وشوه؟ له دې سرېندې نه خو هېڅ اوازنه پورته کیږي.
سرینده خونه ده ماته تارونه یې هم په ځای دي داولې نه غږیږي؟
ولې بې سره ده؟ له دېنه لویه ضایعه بله نشته.
پوه شوم او وپوهېدم داسرینده دبلبلو له کوره ده اوبې دګلونو له خوا بل چیرته نه غږیږي.
داسرینده له عشق سره ارتباط لري او تارونه یې په هماغه مقام پورې تړلي دي.
زه باید ګلزار ته ننووزم او دګلونو په حرم کې دخپلې سرېندې اواز واورم.
زه باید دنرګس سترګې، دغوټۍ خندا، د چنډرولښتې، دسنبلوپرېشانه زلفې وګورم اود حسن په ګلزار کې خپله سرینده وغږوم.
بې له دېنه دا خاموشي نه ورکیږي او خوشحالي نه پیداکیږي.
داتورې وریځې باېد دلمر او سپوږمۍ له مخې لرې شي.
دبلبلو پنجرې او قفسونه باېد مات شي.
دباغ تړلې ور باېد ښېرته شي چې خوشحالي راشي او ذوق و شعور سترګې وغوړوي.
دژوند نغمه دغه تقاضا لري اوبې له دېنه په ژوندانه کې نشاط او سرورنه پیداکیږي.

نوی فکر

هر چیرته لاړم، هرچاته ورغلم ښکته پورته ډېر وګرزېدم.
ښارونه مې ولټول په هېڅ ځای کې یې له هېچا سره پته نه وه.
هغه څه چې زه غواړم دلته نه پیداکیږي چاچې غته څوکۍ غوښتله پیدایې کړه، څوک چې په نوي موټر پسې ګرځېده هغه دی پکې ناست دی، هغه چې په پیسوپسې لا لهانده ؤ بانکونه یې ډک کړه.
یوازې زه خپلې ارزو ته ونه رسېدم، په رښتیا چې زه په ډېر نادر او نایاب څیز پسې ګرځم او زما حرص له ټولونه زیات دی.
هو! زه نوی فکر، نوی خیا ل او نوی جهان غواړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته نوي راډيو ګانې، نوي فلمونه ، نوي ساعتونه، نوي فيشونه پيداکيږي مګر نوى فکر او مضمون نشي پيداکېدى.
دلته شاعر انو ډيري سندرې وويلې ، خو نوى فکر پکې نه و.
پسرلي بيا هماغه ګلونه راوړل چې مونږ ځو ځله ليدلي اوبوى کړي دي، مونږ په قرنو قرنو د ګل اوبلبل زوړ مضمون اړوو را اړوو مګر نوى څه نشو پيدا کولى.
مونږ نوي مضمونونه په زړو موضوع ګانوکې لټوو او دزړې بوډۍ په سرنوې درې ږدو.
دلته ميندې نوي اولادونه راوړي مګر دماغونه نوي فکرونه نه شي راوړئ.
دلته ښځې له کورونونه وتلى شي، خونوى مضمون له دماغونو څخه نه راوزي. دلته دا عادت دى چې پېغله دپلار په کاله کې زړيږي اوبيا ودېږي. دلته اوس هم دزړوفکرونو کاله ته ريباران ځي او راځي، اوله نوونه زړې خبرې ښې څرګنيږي.
دلته دبوډۍ په ټا ل کې زړې ارزوګانې زانګي او زاړه سرو دونه غږيږي.
دلته به خيرات خواره مليونران شي، بيسواده به رئيسان شي.
ښځې به په ميړونو زوروري شي، ملايان به د رندانو په مجلس کې ګډون وکړي مګر نوى فکر او نوى مضمون به پيدا نشي.
زمونږ کوچنيان چې پيداشي نوسپين ږيري وي او په ډيره زړه زانګوکې څملي زمونږ للو ډېره زړه ده او زړه دائي زمونږ دما شومانو تربيت کوي، زمونږ ځوانان که ږيرې ونه خريي نوسپين ږيري ورته ويلي شو.
مونږ نوي خولۍ په سر کړي مګرنوي فکرونه مو رد کړ. نوي ښارونه موجوړ کړه، مګر زاړه بوډاګان پکې ناست دي زړې قصې کوي.
مونږ د زړو بوډاګانو په محفل کې زوړ راک غږ وو او له سپين ږيرونه د ځوانانو اتڼ غواړو .
دا آرزو بېهوده ده زه بايد په نوي فکرپسې بل چيرته لاړ شم.
داشى له زړو شاجانيانوسره نه شته.
که د اتباکالو بوډا نوى واده وکړي هم زوړ دى. که زوړ سړى نوى پوستين واغوندي بيا هم زوړ دى. که له زاړه ښاره نوي ښارته راشي هم زوړوالى ورسره دى.
هو! کور يې نوى دى مګر فکريې زوړدى، په دغسې نوي کور کې نوى فکر او نوى مضمون نه پيداکيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوړ فکر

سترګې يې مه خلاصوئ! کوم ښکلی مخ به ووينې ليونی به شي.
ميخانه به وګوري مست به شي، ځان به ووينې خو دبين به شي.
دبل عيب به ووينې بدبين به شي.
پرېږدئ چې سترګې يې پټې وي او څه نه ويني.
کوښښ وکړئ! چې په ښو او بدو پوه شي او څه زده کړي.
که دی دسواد اوعلم خاوند شوکه دی په سمه لاره روان شو.
که ده د ښو اوبدو تميز وکړ بيابه يې سترګې پرانيزو.
دسترګو پردې به يې غوڅې کړو دسترګو غړولو اجازه به ورکړو.
پخواله وخته دده سترګې مه خلاصوئ.
دی بايد هرڅه په پټو سترګو قبول کړي او سپين سترګی نشي.
دی بايد هرڅه دزړه په سترګو ووينې اودسر سترګې يې ترلی وي.

ناداني او ناداري

په کورکې ئې غله نه وه جامې يې هم زړې او شکېدلې وې.
پور چا نه ورکاوه مزدوري نه پيداکېده حيران و چې څه وکړي او ډوډی ځانته څنګه پيدا کړي؟
وروسته له ډېرو انديښنوله کوره راووت اوشپه ډېره تياره ؤ.
پخوا تردي يې کله غلا نه وه کړې ځکه زړه نازړه په يوه کاله ننووت اوپس له ډېر تردد نه يې غلا ته زړه ښه کړ.
په دغه شپه دده بخت بيدار و، ځکه چې دکاله خاوند ويده و.
ده په بيړه يو څه ما ل راټول کړ او په ويره ويره يې کور ته راووړ.
وايې چې دغله په غره کې ځای نه شته نو په کاله کې به يې څه حا ل وي
له ده سره داسودا ډېره زياته وه چې که سباته يې خلک کور ولټوي او دغلا ما ل ترينه واوزي څوکا له به په جبل کې پروت وي اوله دېنه به هم بد بخته وي.
ده بله چاره ونه ليده. دکوټې په يوه کنج کې يې دځمکې په کيڼلو شروع وکړه چې دغلا ما ل خوندي کړي ، مګر يو ساعت وروسته له خاورو لاندې يوداسې ګنج راښکاره شو چې دسرو اوسپينو زورور دولت پکې پروت و.
کله چې داپټه خزانه راښکاره شوه غل وپوهيده چې په ټول کلي کې ده غوندې بل بډای نه و، اوده غوندې د ذلت شپې هم بل چا ندي تيرې کړې.
هو! ده د خزانې دپاسه په لوږه شپې تيرولې، دده په کاله کې هر څه و مګر دی ناخبره و او خپل شته ورته نه ومعلوم.
دی نه پوهېده چې زه لوی بډای يم او زما په کورکې هرڅه شته.
دده ناداري په حقيقت کې نا داني وه نور څه نه و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددغسې سړي په حا ل افسوس په کاردی او که دیوه ملت دغه حا ل وي له دېنه لویه بختي او دافسوس خبره بله نشته.
دناپوهانو فطري اومعنوي استعداد همدغسې له خاورو لاندې پټ پاته کیږي، لکه چې د ناپوهه ولس معدنونه پټ پاته وي او څه کار ترېنه نه اخیستل کیږي.

سیند

دوچو ډاګونو، ددښتو او میروله څنګه لوي سیند بهیږي ،مګر دغې وچې بیدیاته اوبه نه ورکوي. په دغسې وچکالۍ کې چې په اوبوباندې سرونه ماتیږي سیندلکه شوم بخیل په شتاب درومي او زمونږ تندې ته نه ګوري.
کله چې سیند په چپو راشي کورونه اواباد پټي هم له ځان سره یوسي.
همدغه سیند له مونږ نه هغه خوابل راز روان دی اوله نوروسره یې رویه بل راز ده، هلته دغسې ورانۍ نه کوي . دومره بخل نه لري. دغه راز بې رحمي پکې نه شته. هلته د سیند په غاړه زرشویان دسیند له شګو نه زر راباسي.
ما هیګیران پکې په خرو اروکبان نیسي او ښکاریان یې په لوی اوستر ډنډ کې هیلۍ ولي. هلته له سیند نه ډیرې لویې ویالې بیلې شویدي، ډیرلوی لوی ډاګونه له اوبو لاندې شوه، کلي او ښارونه ابادشو ه، شاړې ځمکې په ثمر راغلې، دغلو او مېووپکې څه کمې نه شته. هلته دسیند په مخکې لوی لوی بندونه جوړ شوه. دبریښنا ماشینونه ودرېده، فابریکې او کار خانې په کارو لوېدې خلک اباد اوماړه شو.
داسیند ولې دلته دغسې او هلته هغسې دی.
مونږ ته په قهر دی او په هغوې پیروینه لري، دلته ډیر تنداو په خیزونو روان دی، هلته غلی او ارام بهیږي.
دلته کوږ و ووږ ځي او خپله مجرابدلوي ، هلته په خپله ټاکلې لاره روان دی اوبې لارې نه ځي. په ربښتیا چې سیند دلته ډیر ورانی کوي او هلته دیوه نظام او قانون تابع دی چې ورانې ته یې نه پرېږدي.
زمونږ ګناه دسیند په غاړه ده، سیند له مونږ نه ډیر څه وریدي او ډیربې رانه وژلي دي، دا سیند خوني سیند دی او له مونږ سره یې زړه دښمني ده، خوځله یې زمونږ کورونه وران کړی او اباد پټي یې رانه په وارو وارو وړي دي.
زموږ ټوله ګناه دسنید په غاړه ده، سیند زوړور دی اوپه مونږ باندې هروخت ظلم او تیری کوي.
آه- مونږ څومره ناپوه یو، چې دغه رازفکر کوو او په خپله ګناه نه پوهیږو، مونږ خپله ګناه د سیند په غاړه اچوو، دسیند په غاړه خو مونږ پراته یو په ربښتیا چې دا زمونږ ګناه ده دسیند نه ده.
سیند له چاسره دښمني نه لري ، سیند هرتږي ته اوبه ورکوي او دهر چا خیرنې جامې پاکوي، سیند پوخ کار غواړي او پاخه بندونه ورته په کار دي.
که زمونږ کارپوخ وای او زمونږ بندونه پاخه وای زمونږ ویالې نه وچېدې او زموږ پټي اوبو نه وړل.
مونږ د سیند په بندو بست پوه نه شو او له سیندنه موکار وانخیست.
داسیند دژوند اوحیات سیند دی. په ده کې د ورانۍ او ودانۍ دواړه قوتونه موجود دي.
سیند، دهرچا ظرف او استعداد ته ګوري هغومره اوبه ورکوي.
دمنګې خاوند او د منګوټې خاوند ته سیند برابره برخه نه ورکوي او نه ورو لښتیوته د لویو ویالو په اندازه څه ورکولی شي.
سیند دهر چا کار ته ګوري او هغسې ورسره کوي یعنې خام بندونه ورانوي او پاخه بندته ځان تسلیموي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې د ژوندانه سیند په خپل سر پریږدي او یوه معینه مجرا ورته نه شي ټاکلی له ژوندنه استفاده نه شي کولی.

عقیده

په سترګو یې څه نه لیدل مګر دخدای کتاب یې ترڅنګه و او مسجد ته راغی.
ده هغه آسماني کتاب په تا خچه کینبو د او په لما نځه ودریده. کله چې له عبادت نه فارغ شو او له مسجد نه روانېده هغه کتاب پاته شو او یوبل کتاب لاس ته ورغی.
دی ړوند و،کتاب یې نه لیده اوپه کتاب نه پوهیده، مګر ډېر ټینګ یې په غېږ کې نیولی و. ده ته دا نه وه معلومه چې په کتاب کې څه دي او دچا کتاب دی؟ له ده سره ټینګه عقیده وه مګر پوهه اوبینا یې ورسره نه وه.
ده دخدای لپاره دغه کتاب ښکلا وه او لکه تعویذ له ځان سره یې ګرزاوه.

عمل

هغه خپله امسا ټکوله او بازارته راغی. په سترګو یې څه نه لیدل. مګرپه نامه یې هرڅه پیژندل له ده نه خپلو ماشومانو وڅکې غوښتې وې.
دی په همدغه شي پسې راغلی و.
ددنیا بازارته ډیر ړانده راځي او څه اخلي، دکانداران دهغوی په سترګو کې خاورې اچوي او ردي مالونه ورکوي.
ده ته هم دکاندار له خاورنه ډکې وڅکې ورکړې چې هرڅه ورسره ګډو.
دی روان شو او په لاره کې یې ځولی له لاسه خوشې شوه.
ده د ځمکې په مخ لاس وګرځاوه او هرڅه یې راټول کړه.
دی نه پوهېده چې خپل کاله ته څه وړي؟ او دده وڅکې څنګه دي؟
ده غوندې ډېر ړانده دلته راځي اوهغه څه وړي چې دورلونه دي.
هو! دړندو عمل همدغسې دی، مګر ړوند نو له دېنه زیات څه کولی شي؟ ړوند که په سمه لاره لاړ نشي باید معذوریې وګڼو.

عبادت او دعا

د رحمت بارانونه ونه وریدل چینې وچې شوې په کاریزونوکې دمرغۍ مښوکه نه لمدبده. دونو پاڼې په پسرلي کې زیړې وې، په سمسورو باغونو خزان ولګېده، په خلکو دولړې هیبت راغی.
ټول دعبادت او دعا لپاره بیدیاته ووتل، پاک خدای ته یې زارۍ کولې مونځو نه یې کول، درودونه یې ویل، دعا ګانې یې کولې د باران ترې و، زورور بارانونه یې غوښتل. دغسې داخلاص عبادت ، دغه راز د سوزدعا ګانې کله دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه وي کړې په دغه وخت کې د دوئ تعلق له خدای سره ډير زيات و. دوی باور درلود چې روزي له خدای سره ده ، ډوډی له اسمانه راځي اوځمکه دخدای دستر خان دی.

هرچاله خپلو بدو عملونو توبې ايستلې، دهريوه له ستر̊گو اوښکې بهيدې، مګر داسمان له ستر̊گو يوه اوښکه هم تويه نه شوه.

دباران په انتظار کې ورځ بېګاه شوه، ماښام هرڅوک خپلو کورونو ته لاړل، دقبلې له خوا توره وريځ راښکاره شوه چې ديره زياته تياره ورسره وه، خلکو ويل دحيات اوبه په تورتم کې دی. زموږ دعا قبوله شوه اوس به داسې زورور باران ووريږي چې غرونه رغونه به په اوبو ماړه شي او دځمکې تنده به ماته شي. داتياره ورورو زياتېده کلي کورونه غرونه رغونه په دغه تورتم کې ورک شو. له اسمانه ډېر زورور باران راښکته شو چې تالندې، بريښنا ګانې له هيبته ډک غږونه او زورور سيلا بونه ورسره و.

دهوا موجونه په دغه شپه طوفاني معلومېده، باران ديوه زور ورآپت هيبت درلود، سېلاب له غره نه ډيرې غټې تيږې رغړولې دهرچا دايقين و چې هر څه به سېلاب يوسې، مالونه، اولادونه ښځې او نربه ټول تباه شي دمړو پته به نه وي معلومه، کلی کورونه به له خړو لاندې شي او هېڅوک به هېڅ پيدانه کړې.

دغه ډار بيا په کلي د ژړا انګو لا آوازونه اوچت کړه، خلکو بيا پاک خدای ته رجوع وکړ. هماغه اوراد او هماغه دردونه بيالوستل کېده هرچا به دعا کوله چې باران ودريږي او د خدای له قهر نه نجات ومومي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې زړه

د ا یمان ځای زړه دی او دی بې زړه دی.
چې وړوکی و له شیشکو او پیریانو ډارېده چې لږ غوندي لوی شو دملاصاحب له ډاره په سبق نه پوهېده.
په کور کې د ادې ډار و او د باندې د دادا.
اوس چې لوی دی دخان ډار، دملک ډار، دحاکم ډار یې په زړه کې ټېنګ ځای نیولی دی. په لاره کې ورسره دغلو ویره ده او په کورکې دغلېمانو له ویرې خوب نه ورځي.
لویه خدایه ! په کوم زړه کې چې دغومره ډېرې ویرې وي ستا ویره ډېرځای نه شي پیدا کولی.
په دغسې زړه کې ستا خوف ته ډېر لږ ځای پیداکیږي، که ستا ډاراو دظالمانو ډارپه یوه زړه کې یوشان موجود وي له دینه لویه ګناه بله نه شته.
کشکې دوی یوازې له تا وېرېدلې او ستا د دښمنانو ډاریې په زړه کې نه وای. دخلکو ډار ستا ویره په زړونوکې کموي او ایمان ته زیان رسوي، ستا ضعیفه بندګان یوازې له تانه نه ویرېږي له نورونه هم ویرېږي دوی اوس د ز وروړو په مخ کې حق نه شي ویلی اوته دحق طرفداریې، ته په دروغو خپه کیږې او دوی له ډاره ریښتیا نه شي ویلی.
ستا ظلم نه دی خوښ دوی له ویرې د ظالمانو خدمتونه او صفتونه کوي هغه مسلمان اوس چېرته دی چې یوازې له تا ویرېږي اوبس. ستا بنده باید د ډار بنده نه وي او دنمرود له اوره یې سترګه ونه سوزي.

ملك او ملا

دکلي ملک به چې هرڅه کول څوک یې مخې ته نه شو ورتلی. زور وکه زورور دواړه له ده سره و. هرڅه دده په لاس کې اوهرڅوک دده لاس لاندې و. هېچا دخپلې خور او لور واک نه درلوده. دکلي غوړې او چرګان هرڅه د ده ؤ، ښایسته ښځې به ده کره وې، ښکلي هلکان به د ده په مخکې ګرځېدل او هرچا به دده خدمت کاوه.
یوه ورځ په کور او کلي کې دا آوازه خپره شوه، چې هغه بې موره او بې پلاره هلک چې په علم پسې تللی و دعلم او کما ل خاوند شو هغه اوس له ډېرې پوهې سره بېرته وطن ته راځي، هر چاته سمه لاره ښیي هرڅوک به حق پوه کوي او هر چاته حق وایي، ځکه چې هغه دحق ملګری دی او له ظلم سره دښمني لري.
دا آوازه په ملک باندې ښه ونه لګېده.
ملک له دغه هلک نه وډار شو او پرېشانه خوبونه یې ولیدل . ملک پوهېده چې هغه خیرات خور ملا نه دی، دهغه سترګې ډېرې مړې دي او په زړه کې یې د زورورو ډار نشته.
هغه هېڅکله بې له خدایه بل چاته سرنه ټیټوي له هغه سره دحق جذبه او حقاني قدرت شته او په وینا کې یې بل شان تاثیر موجود دی.
څو ورځې پس ملا له یوې امسا سره راغی ، ظلم او ناروا ته یې بد وویل د زور اوقوت مخه یې ونیوله خلک یې په خپل حق پوه کړه او دمظلومانو ملګری شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دده ملګري ورځ په ورځ زیاتېدل او په اولس کې پوهه اوبیداري پیداشوه، هغه ملک لري شو او په ځای یې بل ودرېده، دغه بل ملک هغسې ملکي نه کوله او ډېربه سم چلېده. چې علم او پوهه پیدا شي ملکان سمیږي او خلک سم ملک دروي.

دفرعون اوموسی قصه، دملک او ملا افسانه همدغه معنیٰ لري.

هلکان باید په علم پسې لاړ شي او د علم رڼا له ځانه سره راوړي.

شاعر

شاعر یوازې پرېږدئ ځکه چې دی د جرګو او مرکوسړی نه دی.

هغه چې له نورونه ګټه کوي باید نوروته ورشي.

دی غواړي چې له ځانه استفاده وکړي ، نه له بل چانه.

هغه وخت چې برخې وېشلې کېدې سازنده یې دساز او سرو د مجلس ته راوباله اوشاعر یې له خلکو نه لرې یوازې کښیناوه. شعر اجتماعي شو، مګر د شاعر په برخه تنهایي ورسېده.

څوک چې په آزادۍ مین وي هغه هېڅکله ځان نه شي مقید کولی.

د آزادۍ معشوقه هغه وخت چاته ځان ښیي چې له نورونه بېل او یوازې وي. شاعر له ځان سره عشق لري او په ځان مین دی.

دی نه غواړي چې په نوروکې ورک شي او نورو غوندې شي.

دی له خلکو سره همدردي لري مګر له خلکو سره ناسته ولاړه نه شي کولی عاشق دی خو معشوقه نه لري.

دردلري ، مګر دوانه خوري.

ذلت یې نه دی خوښ او عزت ته هم په ښه سترګه نه ګوري.

دده طبیعت بل شان دی.

دی تاسې ته لاره ښیي مګر په یوه لاره درسره نه شي تلی.

سبا

هغه ورځ چې تراوسه یې نه دلمر وړانګې دغرونو په سرولویدلی دی او نه یې د پیښو او واقعاتو مطلع چاته معلومه ده د سبا په نامه یادیږي.

دا ورځ لکه یوه پټه معشوقه له هر چانه پټه ده او دسحر نسیم یې هم له مخه پوړنی نه دی لرې کړی.

دانه ده معلومه چه دغه ورځ به څه له ځان سره راوړي او څه به له ځا ن سره یوسي.

دچمن په ګلونو به شبنم وروي او که ږلی؟

یو اشنا به په سرو سترګو له بل نه بېل کړي او که دوه خواره یاران به غاړه په غاړه کړي.

دا ورځ له دغه مجهولیت او معماتوب سره دهرچاپه زړه کې محبوبیت لري او هرڅوک ورته په امید ګوري.

دهرچا کار او زیار دسبا ورځې دښه والي لپاره دی او دنن ورځې دعمل نتیجه د سبا ورځې په لمن کې لټوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرڅوک هیله لري چې دنن ورځې زحمت به د سبا ورځې په راحت بدل شي او سبا به له نن نه ښه وي.
په همدغه اسره د ژوندانه مشقت سپکیږي او دامید مزي غځیږي، دنن ورځې بندي دسبا ورځې آزادي په خوب کې ویني او همدغه راز خوبونه دغمونو تله سپکوي.
چاچې نن دخوښۍ او خوشحالۍ ډولۍ کاله ته راوړیده هغه یقین لري چې سبا ته به د زوی پلار شي او له دغې خوشحالۍ نه به بله خوشحالي پیداشي، دا غولوونکی سبا هېڅکله نه سبا کیږي او ترقیامته دوام لري.
د ژوندانه ټول خوږوالی په همدغه شي کې پټ دی، که دغسې سبا ته څه امیدونه لرو د ژوندانه تحمل هېڅکله نه شو کولی.
ځمکه او اسمان په همدغې ورځې پسې سرپه خېږې سرګردانه ګرځي او داتیا کالو بوډاهم له دغې ورځې نه نا امیده نه دی.
که دسبا ورځې مینه زموږ له زړونو نه واوزي موږ بیا ژوند نه شو کولی ځکه چې زړونه سړیږي او ارزوګانې مري.
که موږ له سبا سره خپل تعلقات قطع کړو ډیر تاوان به وکړو او خپل ژوند به فاني وګڼو.
زموږ نظر به بیا لرې ځار نه کوي او ډېر لنډ به ګوري.
په دغسې حا ل کې موږ بیا اوږده اوږده فکرونه نه شو کولی او دمریخ سفر رانه پاته کیږي.
دسبا ورځې فکر زموږ په اخلاقي ژوندکې هم ډیره اغېزه لري او دبشر هر راز مادي او معنوي ترقیات ورپورې تړلي دي.
دهقان دهمدغې ورځې لپاره کر کوي او باغوان په باغ کې نیالګي ږدي دخرما زړی په ځمکه کې کرل او دخرماله ونونه خرما ټولول د هغو کسانو کاردی چې سبا ته امیدونه لري او دنن ورځې په تنګه دایره کې ایسارنه دي.
څومره چې دانسان ذهن او دماغ ترقي کړیده، په هره اندازه چې انسان لوی شوی او پوه شوی دی هغومره یې له سباسره تعلق زیات شوی دی دسبا ورځې غم خوړل دسبا لپاره فکر کول، دسبا ورځې ضرورت او احتیاج په نظرکې نیول دډېرو پوهانو او دډېرو لویانو کاردی. زه لوی او کوچنی په همدې پېژنم چې یو ډیر لرې ګوري اوبل ډېرنږ دي ګوري د یوه سبا هم ډېرلرې اودبل لنډ دی.
دمسلمان سبا پس له مرګه هم شته، دده نظر باید ډېرلرې ځا روکړي او ابدي ژوند په نظر کې ونیسي.
ابدي ژوند همدغه دی چې سړ ی له سبانه غافل نه وي او د سبا اندیښنه ورسره وي.
نن او سبا هغه دوه مېلمانه دي چې یوځي او بل راځي. موږ له یوه سره وداع کوو او دبل په خدمت مشغولیږو.
زموږ خدمت باېد دسبا ورځې دپاره وي او خپله آینده په نظرکې ونیسو دعقل او دور اندیشۍ تقاضا همدغه ده.

„بله ډیوه"

دپسرلی ګله!

ستا ښایسته اوګلالۍ څیره په جهان کې څومره قدر لري. آسمان له دومره لویوالي سره هر سحر دشبنم په پاکو او رڼو څاڅکو ستاښکلی مخ وینځي او ځمکه دخپل زړه له نمه اوبه درکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دځمکې مخ په تابنايسته دی. هوا ستا په ورمو معطره شوه، دبلبل خوږه نغمه ستا د جلوې برکت دی، شاعران ستا په ستاينه په جامعه کې مقبول شو، ښکلو پېغلوتاته په خپل اوربل باندې ځای درکړ، بوراستا په مينه په غزلو کې وستايل شو.

په شعر او ادب کې ستا برخه ډيره زياته ده، دمينې او محبت ډېر ښه سوغات ته يې.

مګر ګوره چې پخپل جمال اوکما ل مغرورنه شې او له باغه ونه وزې.

تا غوندې ډيرښکلي اوښايسته ګلونه دهبواد په غرورغوکي پيداشوه چې نه چاوليدل او نه چا وستايل.

که ته هم له دغه چمن نه ووتلې او په غرونوکې دې ځای ونيو نه به بلبل پيداکړې او نه ماليار.

ته دخلکو له نظره مه لرې کيږه او ځانته ما ليار پيداکړه!

دانسان داعادت دی چې مطلق ښه نه ستايي او هرښه ځيزښه نه ګڼي، هو! دی هماغه شی ښه بولي چې ده ته نږدې وي او د ده خپل وبلل شي.

دلته هر څوک خپل ښاغلی ګڼي او هريو دخپل باغ ګلونه ستايي.

ته هېڅکله دخلکو له نظره لرې کيږه مه!

ستا ښايست دخلکو د توجه او التفات نتيجه ده.

که ته غواړې چې هرڅوک دې قدروکړي او په خپل سر دپاسه ځای درکړي لکه نرګس هر چاته په ښه سترګه ګوره او لکه دباغ غوټۍ هرسحر خلکوته خانده!

په دغسې التفات او يوه خوله خندا سرې دخلکو زړونه خپلولی شي.

په يوازې ګلتوب او ګلا ليتوب هېڅوک قدر او منزلت نه مومي او نه په تش ښايست دلبري او دلر بايي کيږي.

راشــــه زمـــا د بـــاغچې ګــــل شــــه چـې هـر سـحر دې پـه ديـدن اوبـه کومـه

„بله ډيوه“

درمې خاونده

دتورې کيږدۍ او دلويې رمې خاونده!

په دې سړه او ټکنده غرمه کې، په دې وچه بېديا او سپېره صحرا کې چې يخې اوبه، يخ سيورۍ، تـوده ډوډۍ، شـو دې اومستۍ، کوچ او پيروی،کورت او غوړي، پوځۍ او پنيرونه هرڅه له تاسره دي په خوارانو اوبېو زلورحم وکړه!

له لاريونه خپل خوږونکي سپي ايسار کړه!

هرڅوک چې ستا کيږدۍ ته په هيله او اسره راځي، هغه له خپلو سپيونه ساته او قدريې کوه!

په دې وچ ډاګ کې بل سيورۍ نه شته يوازې ستا سيورې ته هيله اواسره کيږي.

که ته خپل سپې ونه نيسې له دينه لويه بې رحمي بله نه شته.

ای دخروړو سپيو خاونده!

ستا دسپيو تاوان له تارسيږي او د دوی په ضرر ته نيولی يې.

سپی اونفس دواړه يو شانته دي.

ته خپل سپي ونيسه! او په موږ رحم وکړه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته خپلو سپو داګمان مه کوه چې دوی به هروخت ستا غلیمانو ته وغاپي.
دوی ډېر ځله داسمان ستورو او سپوږمۍ ته هم غاپي:
ستا په ملګرو او دوستانو هم بلوڅې او غوټې وهي.
آه- هېڅوک زما نارې نه اوري.
دخپلو سپیو حملې هم نه ویني.
زما غږ ترکیږدی نه رسیږي.
دوی ولې څه نه اوري؟
ولې څه نه ویني؟
ولې په چارحم نه کوي؟ پردي خوبه نه وي؟
کیږدی خو دپښتنو معلومیږي.

„څه لیکل یا لیك پوهه"

بې ګناه بندي***

پریږدئ ! دابې ګناه بندي پریږدئ!
مه ویریږئ، دده په آزادولو کې هېڅ خوف او خطر نه شته.
فساد او شرارت له ده نه نه پیداکیږي.
دده بندي کول لویه ګناه ده.
داهغه یوسف دی چې دبې ګناهي په سبب زندان کې لویدلی دی.
که دی له زندانه راووزي ستاسي آینده سنجولی شي او ستاسې دبلې ورځې غم خورلی شي.
پریږدئ! دابې ګناه بندي پریږدي!
که دی خلاص شو ستاسو انتظام به په ډېر ښه شان وکړي.
ستاسې وږي به ماړه کړي، ستاسې بربنډ به پټ کاندي.
تاسې دغه ښکلی موجود په تورو ځاګانو کې مه غورځوئ.
په زندانونو کې یې مه اچوئ.
په لبوانو او پړانګانویې مه خورئ.
دی به ستاسې د ګډوډو او پرېشانو خوبونو صحیح تعبیرونه وکړي.
ډېرې سختې، مبهمې او مجملې غوټې به پرانیزي.
دی دراتلونکي حا ل پیشبیني کولی شي.
دطبیعت په رمزونو او اسرارو پوهیږي.
دجوي اوفلکي اوضاعو اقتضاآت ورمعلوم دي.
پریږدئ! دابې ګناه بندي پریږدي!
دده په آزادی باندې علم اوپوهه زیاتیږي.
وطن رڼا کیږي، ړانده بینا کیږي.
دی له خپلو جفا کارو ورونوسره هم ښه سلوک کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی ډیر پیچومي او ارولی شي.
ډیر کړې لارې سمولی شي، او ډېر مشکلات حل کولی شي.
ماخوب لیدلی چې دابندي خلاصیږي او دسلطنت په کرسۍ کښیني.
ښه فکر وکړئ!
دابندی څوک دی؟
پس له ډیره فکره وایم!
فکردی فکر!

نظر لالا

په یوه ستانه کورنۍ کې یوسپین ږیری خدمتکار او سېده چې هرچابه ورته نظر لالا ویل.
داسړی دماشومتوب له وخته دبوډاتوب ترزمانې په دغه کاله کې و اوخپل ژوند یې په همدغه کاله کې خاورې کړ.
دی ددې کاله نسبي سړی نه و او دخدمتګار په حېث یې کارکاوه، مګر مزدور ورته نه شو ویلی، ځکه چې دمزدور په شان کاریې نه کاوه.
هېڅوک به خپل ځان دځان لپاره په کارکې دغومره ستړی نکړي لکه چې نظر لالا ددغې کورنۍ په خدمت کې ستړی اوستومانه و.
کوم کارچې څوک دیوې تینګې اولوړې عقیدې لپاره کوي هېڅ حریص او په ګټه مین سړی یې د پیسو لپاره نه شي کولی.
ده دغه خدمت دخدای لپاره کاوه او په داسې جذبه یې کاوه چې دلمانځه دفوتیدو هم څه ډیره پروا ورسره نه وه.
په دغه سړي کې ډېر زیات اخلاص، امین توب او صداقت موجود وچې په دې وخت کې یې مثل او نظیر نه شي پیدا کېدی یا ډېر لږ پیداکیږي.
داسړی بې نامه اوبې نشانه سړی و، جامې به یې تل زړې او خړې وې، مګر دزړه صفا ئې یې دومره زیاته وه چې زه ورته حد او اندازه نشم ټاکلی.
په کوم کلي کې چې نظر لالا اوسیده د جاه او جلال خاوندان او دعلم وفضل صاحبان هم اوسېدل چې ځینو مرېدان هم نیول مګر زه له هغو ټولو نظر لالا انتخابوم او له نورونه په ادب تېرېږم.
زما داعادت دی چې له مخدوم نه خادم ته په محبت ګورم او له پیرنه مې مرید خوښ دی.
له ماسره اوس دافکر ډېر پوخ شوی دی چې دخیر او برکت خاوندان په ساده مسلمانانو کې ډېر موندلی شو او پوهان او هوښیاران دبل لپاره له خپلې ګټې نه نشي تیریدلی.
څوک چې دخدای لپاره د نورو خدمت کوي او خپل ژوند دنوروله ژونده قربانوي هغه لکه نظر لالا داسې وي چې خپله مادي ګټه هېڅ نه پېژني او په پردي کاله دومره زهیروي چې له هېچا سره به دخپل کاله دغومره غم نه وي.
داسړی په تور او سپین نه پوهېده، الف اوبې یې نه و لوستی، د لفظ او معنی فرق یې نه شوکولی، مګر دنیکۍ او خیر رسولو په لوړه مبدایې تینګه عقیده لرله او داجذبه یکې دعشق حدته رسیدلې وه، نظرلالا دهرچا په نظرکې ډیرسخت اوبخیل سړی معلومېده، هرچا به ویل چې ده غوندې سخت سړی بل نه پیداکیري، په رښتیا چې دده پیرزوینه په ځان باندې ډیره لږه وه، مګر بخیل ورته نشم ویلی اوډېر حاتمان زه ورځینې ځاروم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله به چې دکاله خاوند، نظر لالا له کا بله ننګرهارته استاوه چې خار وي او پسونه بوزي نویو خوړوډی به یې پخې کړې او ډیرې لږې پیسې به یې هم ورکړې چې په لاره کې ځان ته کوم وخت څه نګولی واخلي یا چیرته د خاروو لپاره څه وابنه پرې رانیسي. داسړی به له کا بله لغمان ته ولاړ او خاروي به یې هم ورسول، مګریوه میاشت یادوه میاشتې پس به چې څوک میلمانه راغلل او چرګه به په کار شو نظر لالا به هغه پیسې په چرګورو ورکړې چې میلمانه په ښه شان عذر شي او دکاله دخاوند ښه نوم وساتل شي.
دی هغه راز خدمتګار نه وچې له خپل مخدوم نه څه واخلي او دځان لپاره یې ذخیره کړي بلکه ده به هغه ته څه ورکول او خدمت یې بیخي ورياو.
دده خور او خوریي ډېر غریبان وو، مګر هېڅ بد ګمانه سړی هم داګمان نه شو کولی چې دی دې هغوی ته څه ورکړي.
که کله به د کاله خاوند دده په خاطر هغوی ته څه ورکړه دی به خپه کېده او ددغه کاله زیان ورته لکه دایمان زیان معلومېده.
دنظر لالا دا عادت وچې چرګ غږ به له خوبه پاڅېده او دسپېدو په رڼاکې به غره ته روان و، ترڅو به چې لمر څرک واهه ده به له غره نه دخسو ګېډی راوړ، چې سبا ناری به یې وکړ، نو بیا به په نورو کارو پسې روان شو او ټوله ورځ به یې کار او خدمت کاوه.
ده به پس له ماښامه هم د شپې تر لسو بجو د میلمنو خدمت کاوه او ډیر ناوخته به ویده کېده.
دده په کارکې درخصتۍ او تعطیل ورځې نه وې او دناروغۍ دپاره یې هم فرصت نه درلود.
دی د عادت او ډیر کارکولو په وجه له پولادونه هم کلک و.
هغه ګېډۍ چې ده د شپیتو کالو په عمر په شاباندې راوړ ددې زمانې ښه ښه ځوانان یې نه شي وړلی.
ده به هرکله دخمتا پیوندي کالي اغوستل او خوراک یې هم ډېر خوارو. ترڅو به چې ډېر مجبور نه شونو داختر په ورځ به یې هم نوي کالي نه اغوستل، په دغه کاله کې به چې هرڅومره ښه څه پاخه شوو، دده برخه به پکې ډېره خواره وه، ځکه چې ښه ډوډی دده له ستوني څخه نه تیرېده او په همدغه وجه به دچرګ ورمېږ دده برخه وه، نظرلالا له تودې ډوډۍ سر ه هم دښمني درلوده اوچې په کور کې به سړه پرته وه تودې ته به یې لاس نه وروړ.
په همدغه سبب دی په بخل مشهور و اوهرچابه ورته سخت اوبخیل وېلې.
دا و د خلکو قضاوت چې له حقیقت نه ډېر لرې و اوپه ډیرې ظاهر بینۍ بناو، هغه څوک چې خپل ژوند دبل لپاره وقف کړي او هېڅ دنیایي ګټه پکې له نظرلاندې نه وي هغه ته به څنګه بخیل وواېو.
هو ! نظر لالا په ځان باندې بخیل وځکه چې له ځانه تیرو اوخپل ځان یې بل ته بخښلی و.
ده ته به که چا دخدای دپاره څه ورکړه هغه یې دبل دپاره اخیستل اوبل ته یې ورکول.
دااېثار اوفداکاري چې پدې وخت کې لکه د اینځر ګل یا دمرغۍ پۍ ډېر نادر څیز معلومیږي، له انساني غرايزو سره ډېر موافقت نه لري او مثالونه یې ورک دي.
دا راز سړی دخلکو په نظرکې ډیر ساده او ډېر احمق معلومیږي.
په عقل او پوهه داګمان نه شي کېدی چې چاته ددغسې ایثار او فدا کارۍ اجازه ورکړي.
خپل ځان خواروّل اوبل پالل، له ځانه تیرېدل او دبل په ښه ورتلل دعقل او فکر کار ندی د دغسې کارونو د پاره یو لوړ معنوي عشق په کار دی او د نظر لالا ا خلاص غواړي.
ددغه کاله هرڅه دنظرلالا په لاس کې وو او دده په امانت دارۍ هرچا داسې یقین درلود چې هېڅ شک پکې چانه شو کولی.
زه دهغه چاستا ینه نه کوم چې نظرلالا ورته ډیر اخلاص او عقیدت درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما په نظرکې دستايلو وړنظر لالا دی او دده په ښه سړيتوب ټينګه عقيده لرم.
دی اوس له نظره پناه دی او زه دده زيارت ته په ډېر اخلاص ورځم. په هغه اديره کې چې دی ښخ دی نور قبرونه هم ډېر دي او په ځينو باندې لا جنډې هم ولاړې دي، مګر زه خپل مراد له نظر لالا څخه غواړم اودده حسنات راته ډېر درانه معلوميږي.
په رښتيا چې زما خادمان خوښ دي او ښه خلک په خدمتګارانو کې وينم.

جبر او اختيار***

هغه کارچې دانسان په اراده او اختيار نه وي شوی دفخر وړنه دی او دملامتيـ موجب هم نه ګرځي، يعني که دچا ونه ټيټه وه، ګرم نه دی که چا متوسطه قداو قامت درلود ورته نه شو ويلی چې ډير ښه کار دی کړی او اندازه دې ساتلی ده.
که يوسړی خپل سپين مخ تورکړي ملامت دی، مګر دحبش مخ که هرڅومره تور وي څوک يې نه شي ملامتولی، ځکه چې دده اختيار او اراده پکې دخل نه لري.
که يوسړی خپل غليم په جنګ کې مړکړي او خپل شجاعت ښکاره کړي حق لري چې په خپله توره او توريالیتوب فخر وکړي، مګر که مرغۍ ولي او سړی ولګيده که څه دده ډير زوړور او زوروډښمن وي خپل بريت نه شي تاوولی او توريالی ورته نشو ويلی.
هېڅوک يوګونګ په حق نه ويلو نه ګرموي ځکه چې هغه مجبور او معذوردی، مګر هغه چې ژبه لري او له ډاره حق نه وايي له ملامتيـ نه نه خلاصيږي که څه هم يوڅه مجبوريت دلته هم شته او اختيار نيمګړی دی.
دجبر او اختيار مسله ډير اړخونه لري او دغه فيصله څه اسانه خبره نه ده.
زه په دی ځای کې دا اراده نه لرم چې له علمي څېړنې نه کار واخلم زما مقصد بل دی اود ملايانو په کار کې کارنه لرم.
زه حتی الا مکان له فلسفي بحثونونه ډډه کوم مګر کله کله مې د موضوع تعلق او ارتباط مجبوروي چې په معقو لاتوکې مداخله وکړم. زه نه وايم چې انسان مختار دی ځکه چې مونږ ډېر مجبوريتونه لرو او د جبر مظاهر دلته بيخي ډير دي.
مونږ مجبور يو چې په وچه مزل وکړو، ځکه چې دلته بحر نشته او زمونږ په هېواد کې بېړۍ نه ګرزي.
همدغه شان مونږ له کابله ننګرهار ته په هوانه شوتلی، ځکه چې هوايي سرويس نه دی جاري، مګردغه راز مجبوريتونه په ځينو نورو ځايو کې نه شته هلته يوسړی اختيار لري چې په هواځې که په بحر کې او که په وچه.
اوس پوه شوئ! چې جبر او اختيار په هرځای کې يو شانته نه دی او ټول انسانان يو راز مجبور نه دي.
ډېر مجبوريتونه پخوا وو چې اوس نه شته او خپل ځای يې اختيارته پرې ايښی دی. يو ماشوم چې اول پيداشي هېڅ اختيار ورسره نه وي او دبل په غږ کې ژوند کوي، په خپله نه چېرته تلی شي او نه راتلی شي. خملول او پاڅول يې دبل په لاس کې وي او کالي بل څوک وراغوندي، مګر څومره چې لوئيږي او غټيږي هغومره دمورله غېږې لرې کيږي او له مجبوريت نه اختيار خواته درومي، کله چې په خپلو پښو روان شي نو بيا خپل مخ په خپله وينځي او پخپله خوښه له کاله اوزي يا کاله ته راځي.
کله چې ځوان اوځلمی شي، دکاله واک او اختيار هم د ده شي او دپلار په جايداد تصرف وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هره اندازه چې دژوندانه درجه اومرتبه لوړېږي مجبوريت کميږي او اختيار زياتيږي. يو کاڼی که څوک هرې خواته غورځوي ، او هر راز لوبې پرې کوي کولی يې شي، مګر ونې او بوټي دغسې نه دي، يعنې دنبات مجبوريت له جماد نه لږدی ځکه چې دحيات اثرپه ده کې زيات دی.

له ونو او بوټو نه بيا د دځارويو اختيار ډيردی اوجبر نورهم تخفيف موندلی، انسان چې له حيوان نه پورته مقام لري، اود تکامل په لاره کې وړاندې دی دده اختيار نورهم زيات شوی او له خپلې ارادې نه ډېر کار اخلي.

په انسانانو کې هم دوحشي او مدني انسان، عالم او جاهل انسان، دقوي او ضعيف انسان په اختيار کې ډير فرق موجود دی مګر بياهم په هرحا ل کې يو څه مجبوريتونه شته او په جبر او اختيار کې ډير فلسفي بحثونه کيدی شي.

ددنيا ډير پوهان پدې عقيده دي چې دانسان ډير لږ کارونه په ظاهر ه ارادای او اختيار ي معلوميږي، مګر په حقيقت کې د مجبوريت اثروي اوخبره له اختياره وتلې وي.

دوی وايي هغه سړی چې ډير په غيظ او غضب کې وي او په همدغه وجه د چا د وژلو اراده وکړي مونږ ورته د اختيار خاوند نه شو ويلی، ځکه چې دی په دغه حا ل کې دداسې اغيزو اونفسي تاثراتو محکوم دی چې له دغه کاره ځان نه شي ژغورلی او پخپلو احساساتو حاکميت نه لري که مونږ پوه شو چې دی په دغه وخت کې له يوه ليوني نه څه فرق نه لري او په طبيعې حا ل کې نه دی، دی به اورمرو مجبوره ګڼو او دغه کارته به غير اختياري ووايو.

همدارنګه هغه څه چې يوعاشق دعشق په جذبه کې دعشق دپاره کوي له مجبوريت نه نه وي خلاص او اختياري ورته نه شوويلی.

ددغو خبرو خلاصه او نتيجه داده چې شديد محبت او شديد بغض دانسان اختيار سلبوي، او هغه څه وربانديې کوي چې په عادي او طبيعي حا ل کې يې يو عاقل انسان نه کوي د همدې لامله ډير خلک په خپلو ځينو کارونوبل وخت پښېمانه کيږي او پوهيږي چې ښه يې نه دي کړي.

ځينې نورپه دې عقيده دې چې انسان داختيار خاوند دی، که ښه کوي بايدښه ورته ووايو اوکه بد وکړي بايد بد يې وګڼو، دوی وايي که انسان دعشق لپاره کوم کار کوي او که ددښمنې دپاره په دواړو حالوکې دغه کار دده ګڼل کيږي او په ده پورې تعلق نيسي ځکه چې دغه مختلف احوا ل چې د زوروړې مينې يا دشديد عنادپه اثرپيداکيږي او نفسي يا روحي اغيزې ورته ويل کيږي په خپله له نفس څخه عبارت دی اونفس دهمدغو احوالو او کيفياتو نوم دی هسې نه چې کوم بل شی په نفس اغيزه کوي او اختيار ئې سلبوي.

ارسطو دجبر او اختيار حدود ډيرښه ټاکلی دی او پدې باب کې يې ډير ه ښه فيصله کړېده. دی وايي هغه کار چې يوسړی په خپله اراده نه کوي او دده اختيار پکې هيڅ دخل نه لري ښه او بد يې ده ته نه دی راجع او دده کار ورته نه شوويلی يعنې که يو زورورباد يوسړی کومې خواته يوسي ياپې څوک لاس اوپښې وتړي اوله يوځايه يې بل ځای ته وړی نو دلته اختيار سلب دی اوپه مجبوريت کې هيڅ شک او شبه نه شته مګرکه يوسړی دخپل شرافت د ساتلو لپاره کوم کارکوي اوخپل عزت او وقار يې يوه کار ته مجبوروي نو دغه راز مجبوريتونه دجبرله قانون لاندې نه راځي.

دی دمثا ل په ډول وايي : که ديوه سړي مور اوپلار يا او لادونه ديوه ظالم اومستبدله تهديد لاندې وي چې دده په تسليميدو او اطاعت هغوی له زيان او ضرره محفوظ پاته کيږي او که اطاعت ونکړي هغوی ضايع کيږي نو په دغه صورت کې دا سوال پيداکيږي چې که دغه سړی د هغه ظالم له خواپه يوه ناوړه کارمامورشي، دی په دغه باب کې مجبوردی او که مختار؟

ارسطووايي چې دلته جبراو اختيار مخلوط شانته دي مګرد اختيار جنبه غالبه ده ځکه چې ددغه کارپه کولو او نه کولوکې دترجيح او انتخاب مسئله مېنځ ته راځي نوهره خواچې دی انتخابوي او ترجيح ورکوي هغه دده خوښې او ارادې ته راجع ده او دده کار ګڼل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی وایي په دغسې مواردوکې که سړی ناوړه او بدکار وکړي دغه راز مجبوریتونه معقول عذرنه شي کیدای په دغسې مجبوریت باید سړی پښې کیږدي او هغه څه وکړي چې انساني شرافت او وجدان تقاضالري .

شجاعت او شهامت چې یو اخلاقي فضیلت دی په همدغسې مواردوکې ځان ښیي او د افتخارحق پیداکوي.

هغه د سر خطر چې په جنګ او جګړه کې یو بې زړه سړی تیښتې ته مجبور وي، دخلکو په نظرکې څه اعتبار نه لري په همدغه وجه له تورو او ټوپکو نه تښتېدونکي هرچاته سپک ښکاري او هغه چې له مرګ نه ویریږي او په ایستلو تورو ورځي دخلکو په نظرکې درانه معلومیږي.

که په دغسې مجبوریت خلک قائل وای هرڅوک به له جګړې څخه تښتېده او هېچا به هغه ته په سپکه نه کتل.

هغه افتخار چې د شجاعت او شهامت خاوندان یې ګټي ددغسې مجبوریتونو په نافرمانۍ کې پټ دی لکه چې عار او ذلت ددغه راز مجبوریت اطاعت او انقیاد ته ویل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخان واده***

له خوبه راپاڅېدم، دډول او سرني اواز مې ترغوږه شو او ډېره لويه وراراښکاره شوه چې ډېرخلک ورسره خوشحاله روان وو او دخان په واده کې يې لاسونه غورځول.
زه هم له دوی سره ملګری شوم او په دې خوشحالۍ کې مې ځان شريک کړ. ددې ښادی دډول او سرني غږ ترډېر لرې ځايه رسېده او ډېروخلکو پکې اتڼونه کول.
چا به ډزې کولې، چابه اسونه ځغلول، ځينو به ټوکې او مسخرې کولې په دغسې خوشحاليوکې ماښام تياره کلي ته ورسېدو او ډولۍ دکاله په مخکې ښکته شوه.
دکلي ښځې په ډېرې خوشحالۍ راغلې او د ډولۍ پردې يې جګې کړې همدغه وخت خندا او خوشحالۍ خپل ځای غم او ژړاته پرېښود او د امعلومه شوه چې دغې ښکلې ناوې دخپلې ازادۍ لپاره ډېره لويه قرباني ورکړه او داجباري واده ملايې ماته کړه.
ددغه حا ل په ليدلو د هر چا په احساس کې بدلون راغی او مونږ وپوهيدو چې کله خلق جنازه هم په ډول او سرني وړي او په غم دښادۍ ګومان کوي.
په دنيا کې ډېرداسې غمونه شته چې دخوشحالۍ په ډولۍ کې پټ دي او دخلکو په شعور او تميزمسخرې کوي.
زما پوه ملګری په دغه ورځ وويل: په رښتيا چې خوشحالي څوک په زوراو جبر يا په ډېرو پيسو کورته نه شي وړلی.
مګرخان لا تراوسه په دغه حقيقت نه دی پوه او خپله خوشحالي په دغه ډول غواړي.
„ څه ليکل يا ليك پوهه„

غم او خوشحالی***

زما اشناله ډېرو غمونو سره ناآشنادی، دهغه په کاله کې چا دماشوم ژړانه ده اوريدلی او د خپلو ماشومانو په مرګ او درد يې هېڅکله نه دی ژړلی.
هغه د ځوی او لور پلار ندی چې د اولاد په تبه شری يا کوی غمجن شي.
هغه حا ل چې يو پلار يې دخپل کوچني زوی يا ځلمي زوی دځانکدن په وخت کې ويني دی ترينه ناخبره دی.
ده غونډې بې غمه سړی ډېرلږ پيداکيږي اوپه همدغه سبب يې دخوشحالۍ برخه هم ډېره لږه ده.
دی چې په خپل کاله کې خپل خلف الصديق نه ويني په زړه کې ډېر خوږيږي او ځان بد بخته ګڼي، مګر دده دغه غم زمونږ په نظرکې دهغه چاله غمه ډېرسپک دی چې دوه زامن يې ژوندي دي اويوه دده په غيږکې خدای ته ځان سپارلی دی ځکه مونږ هغه ته دفاتحې دپاره ورځو اوده ته نه ورځو.
زمونږ داعادت دی چې که دچاپه کاله کې نهه مياشتنی اولاد مړ پيداشي وير ورسره نه کوو اوهغه هم دغم کمبله نه غوړوي، مګرپه کوم کاله کې چې د دوه ورځو ماشوم مړشي هلته د غم او مصيبت مجلس جوړيږي اوخلک ورسره همدردي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موريس مترلينګ وايي: "تاسې په مليار دونو نطفې ضايع کوئ مګر خوابدی کيږئ نه او دغه راز ضياع د چاد غم او خپګان موجب نه ګرځي".

ددې خبرې معنی داده چې زموږ غمونه معقول نه دي، محسوس دي، هره ضا يعه چې يوازې عقل پرې پوهيدی شي او احساسات ورسره تعلق نه لري همدغسې بې اثره وي.

زمونږ خوشحالي هم لکه زمونږ غم په عقل او منطق اتکانه لري بلکه دشعور او احساس نتيجه ده.

غم او خوشحالي يوه په بل پوري تړلي دي او يوله بله نه بېليږي ځينې ګمان کوي چې خوشحالي له بې غمه خلکوسره زياته ده او هغه خوک ډير نېکبخت دی چې هېڅ غم نه لري مګر حقيقت دغسې نه دی او ښادي هرچيرې دغم په اندازه ده.

حقيقي بد بختي په بې غمۍ کې ځای لري او بې غمه سړي ته که سړی ووېلی شو نيکبخت خو ورته هېڅکله نه شو ويلی.

غم او خوشحالی لکه د يوې ټوټې دوه مختلف مخونه دي، چې اصل يې يو دی. څنګه چې شپه او ورځ يو په بل پورې نښتي دي او هر کاله ته دواړه ورانديې وروسته راځي، دغم او خوشحالۍ ارتباط هم دغه راز ټينګ دی که خوک وغواړي چې هغه يو خپل کاله ته پريږدي او دابل ايسار کړي له دينه لويه اشتباه بله نه شته.

داسې کيدی شي چې ورځ اوږده شي او شپه لنډه، يا شپه لويه وي او ورځ وړه وي مګر داسی ورځ چې شپه ونلري يا داسې شپه چې ورځ ورپسې نه وي په دنيا کې نشته.

که لمرتراخرته پاس په تندی ځای په ځای ولاړوای او دزمانې په رنګ کې هېڅ تغيراو تحول نه وای موجود، هېڅوک به نه پوهېده چې شپه څنګه وي او دهمدې لامله چې شپه به چانه پيژندله په دې به هم نه پوهېده چې ورځ څنګه وي اوڅه کيف لري. غم او خوشحالی هم لکه شپه او ورځ يوپه بل پيژنو که غم له دنيا نه بيخي لاړشي. خوشحالي هم ورسره ځي که ژړانه وي خندا هم نه شته.

هماغسې چې هګی له چرګې پيداکيږي او چرګه له هګۍ نه غم او خوشحالی هم يو دبل اولاد دی.

انسان بايد په دې پوه شي چې غم او خوشحالي يو ظاهري او اعتباري فرق لري يعنې دا فرق هم لکه دشپې او د ورځې فرق دسترګو او نظر فريب پيداکړيدی چې دعقل او بصيرت خاوندان پرې نه غوليږي، بلکه ړانده هم دواړه يوګڼي. خوک چې دعقل سترګې لري او دفلسفي شعور خاوند دی هغه زمانی ته په بل شان ګوري اود شپو ورځو له سپينو او تورو پردونه هغه خوا بې رنګه زمانه په بل ډول ويني هغه پوهيږي چې دزمانې دواړه مخونه يوه شي ته منسوب دي او يو حقيقت دوه رنګه نسيي.

ډيره ښه ده چې عقل او پوهه په مونږ ډير تسلط نه لري او مونږ يې له وهم او خيا ل نه لرې کړی نه يو، ګنې اوس به شپه او ورځ رابانديې يوه وه او خوشحالی به هم رابانديې غمبډلې وه.

زمونږ غمونه او زمونږ خوشحالی زمونږ په ژوندکې هغه سوزاو سازپيداکوي چې بې له هغه د ژوند کيف او خوندونه پاته کيږي.

غم د خوشحالۍ څکلو ذايقه اواحساس روزي او خوشحالی لکه د خوږو ميوو خوراک، ترخو مرچو ته ضرورت لري.

که په دنياکې ترخه شيان نه وي خواږه ډير ژرزړه و هي او بې خونده کيږي.

دژوندانه خوند غم او خوشحالۍ ته ډير ضرورت لري او په دغه خوندکې دعواطفواو احساساتو خاوندان ډيره برخه لري. هغه ړانده هوښياران چې په ظواهرو نه غوليږي او دغم او خوشحالۍ په فرق نه دي قايل، له دغه نعمته محروم دي، که مونږ ډير عميق فکروکړو هماغه شی مونږ ډير خوشحالوي چې مونږ يې ډير خپه کړي يو او ډير ځله هغه شي ته خوشحاليږو چې زمونږ غم پکښې پټ دی. ډير ښه ده چې په جهان کې دغه راز ژور فکرونه ډير لږدي او احساسات مونږ ته دغه موقع نه راکوي چې دغمونو او خوشحاليو حقيقت ته ډير ځيرشو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر خلک دي چې يوه ورځ يې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کيږي مګر بله ورځ نوی واده کوي او نوی خوشحالی هغه زوړ غم بيخي هېروي نو دغه د خوشحالۍ ډولی اوهغه دغم جنازه يوله بله ډېر ربط لري که هغه غم دغه کاله ته رانشي دغه ښادي هم نه شي راتلی.

داوصا ل په حقيقت کې دهغه فراق نتېجه ده او په هغه ويرکې دغه سرور او سرودپټ دی هرڅومره چې دخوشحالۍ دپسرلي بارانونه زورور وي هغو مره يې سيلابونه هم زورور دي، له دغې زورور بارانونو سره تندر اوربلی هم شته، لکه چې له ډېرو لويو افتخاراتو سره ډېرلوی خطرات ملګري دي.

همدغه وجه ده چې زه له سپکو او کوچنيو غمونو څخه لوی او ستر غمونه ډېرښه ګڼم.

اخلاقي اساس

شوپنهاور وايي: داخلاقو دپاره له ترحم نه ښه اساس نه شته، انساني اخلاق بايد په همدغه اساس قايم وي.

دده په نظرکې اخلاقي عمل هغه دی چې دشخصي ګټې هېڅ اثرپکې نه وي. او محض دبل دخير دپاره وي.

کانت وايي: د انسان هغه عمل اخلاقي ارزښت لري چې خاص د انساني تکليف د پاره وي.

دده په نزدانسانيت يوقانون لري، چې مخالفت ترينه ښه نه دی اوانسان مکلف دی چې له دغه قانون سره سم وچليږي، دده په نظرهغه کارچې دقانون د پاره کيږي اوهغه کار چې دقانون دپاره نه وي شوی مګر له قانون سره موافق وي يو له بله فرق لري.

دی هر نيک او ښه کار اخلاقي عمل نه ګڼي د ده په فکر اخلاقي عمل هغه دی چې خاص د قانون د پيروۍ او دانساني تکليف دپرځای کولولپاره اجرا شوی وي، نه دشخصي ګټې دپاره.

په همدغه سبب د يوه سوداګر صداقت او راستي چې دتجارتي ګټې دپاره وي نېک کار ګڼي مګر اخلاقي عمل ورته نه وايي. همدارنګه هغه څوک چې ډير زړه سواندې وي او په همدغه سبب له خلکوسره نيکي او احسان کوي. دغه رازنيکي او احسان دکانت په عقيده اخلاقي عمل نه دی.

دی وايي که دغه سړی له خلکونه ډيرې جفا ګانې ووينې زړه به يې سخت شي، بيا به له چا سره احسان او نيکې نه کوي، مګر هغه څوک چې دخلکو جفا ګانې ويني او محض د تکليف دپاره له خلکوسره ښه کوي داکار اخلاقي قيمت لري او اخلاقي عمل ورته ويل کيږي.

مترلينګ وايي: هغه مينه چې انسان يې له انسان سره لري بايد له ډېرلوړ اوهسک ځای نه ا خيستل شوی وي ، که يو انسان وکړی شي چې له انسانانو سره عشق ولري او بشر دوستي دعشق له کوره واخلي نه ښايي چې له ترحم نه کار واخلي او مينه يې د مرحمت او مهربانۍ رنګ پيداکړي.

که څوک چاته د عدالت له مخې څه ورکولي شي داحسان له لارې دې څه نه ورکوي، که د چاله لاسه پوره وي چې دانسان احترام وکړي دلجويي اوتسلي ورکولو ته حاجت نه شته .

دی دانسان دپاره له چانه رحم او شفقت نه غواړي، دا حسان له ورکړې نه د عدالت ورکړه ښه ګڼي او له نوازش نه يې احترام دانسان لپاره غوره ګڼلی دی.

داسړی دعشق طرفداردی، دده په مذهب بايد شاه او ګدايوله بله عشق ولري ده ته له شفيق نه رفيق ښه ښکاري او له هغې مينې نه کرکه کوي چې يو مهربان بادار يې له خپل صادق خدمتګار سره لري دغه راز مينه چې د ترحم او شفقت

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنګ لري يوانسان لوی اوبل کوچنی نبيي، په دې مينه کې چې هرڅومره مهربانۍ پرته ده هغومره پکې د محبوب حقارت هم شته مګر په عشق کې کبراولوبي نه ځائيږي او اغاتوب نه مني.

دی انسان ته په ډيرلوی حق او ډير زيات احترام قايل دی مګر دغه حق ورته په سوا ل او ګدائي د استرحام له لارې نه غواړي، دعدالت په اساس يې غواړي.

که بشر بنه انصاف وکړي خواران اومزدوران په بډايانو باندې ډيرلوی حق لري. خو دغه حق پټ پاته دی اوخلکو هير کړی دی.

روسووايي: „هروخت چې تاسې يوآسمان خراش قصر وينئ يقين وکړئ چې د يوه ولايت کورونه ددغه قصر دبنا دپاره وران شوی دی“. که چېرې سم او صحيح حساب مينځ ته راشي ډيرلوی بډايان د ډيرو زياتو خلکو پوروړي دي او د دوی خيرات په حقيقت کې ددغه پور نيمګړی ادا ده که يوسړی په دغسې احساس خوار او غريب ته څه ورکوي احساس يې ډير لوړ او عالي دی او له هغه بل نه چې داکار خپل رحم او کرم ګڼي عالي همت او لوړ شعور لري.

دچا پوهه چې دعشق په آب وهواکې وده وکړي او عواطف او احساسات يې په عقل غالب وي هغه دمترلينک په شان فکر کوي او له نورو پوهانو نه يې فکر بل راز وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه او بد

خدای خبردی چې غل وکه خوني، يايې کوم ډېرد شرم کارکړی و، هرڅه چې و خو خلکو يې متې تړلې وې او حاکم ته يې راووست . هر يوه ويل دی ډېر بدسړی دی مونږ دده له لاسه ډېر په عذاب يو، دی بايد بندي شي او ډېره سخته سزاوويني.

حاکم هغه بد وګاڼه او زندان ته يې وليږه دهغه خپلوان اخند زاده صاحب ته ورغلل او هغه يې حاکم ته ورووست، کله چې حاکم د آخندزاده صاحب له راتګه خبرشو يوه ټوټه مخې ته ورغی، دهغه لاسونه يې ښکل کړه او په ډېر عزت يې خپل ځای ته راووست.

دآ خند زاده صاحب له خبرې هيڅوک نه شو وتلی، حاکم هم دده امرته غاړه کېښوده او بندي يې خوشی کړ.

ما چې دغه حا ل وليد په دې پوه شوم چې دلته دښو اوبدو فرق شته، ځکه د ښه سړي لاسونه ښکلوي او دبدوسړو لاسونه تړي، مګر ټول دښو او بدو په فرق يوشان نه دي پوه شوي دهمدې له امله هغه سړی چې دخلکو په نظرکې بدو آخند زاده صاحب ښه وګاڼه اوله بنده يې خلاص کړ.

زما ملګری وويل: دوی دښو او بدو په تميز کې ډېر غولېدلي دي. دوی وايي زمونږ ملک ډېر بد سړی دی ځکه چې دغلو ملګری دی او غله په حاکم باندې خوشې کوي، مګر همدغه کار چې آخند زاده صاحب وکړ هغه ته بدنه وايي.

هرکله چې خونيان او داړه ماران بنديان شي دده په برکت خوشې کيږي او ګنهکارو شفاعت دده کاردی.

دی يوازې له حاکمانو نه غله نه خلاصوي، که شکر انه غټه وه په اخرت کې يې هم دخلاصولو ذمه کوي او پس له مرګه يې هم ملګری دی.

که يو حاکم يو غل دملک په خوله خوشې کړي داکار دوی ته بد ښکاري مګر که د آخند زاده صاحب په سفارش يې پرېږدي نوبيا په ښه سړيتوب او ديندارۍ کې حسابيږي.

د هرچا بدي که په ډېرو پردو او رنګونو کې پټه وه هغه د دوی په نظرکې ښه سړی دی اوکه چا خپله بدي نه پټوله يايې نه شوه پټولی دوی ورته بد وايي او په بدنامه يې يادوي.

دوی هغه غل ګڼې چې دسوداګروقافلې وهي او دبداپانو په کورنو داړې غورځوي، مګر دهغه چا لاسونه اوپښې ښکلوي چې په چل او فريب دخيراتو نو قافلې خپل کاله ته راګرځوي او دمسکينانو حق غصبوي.

پخوانی ډيوې

په کاله کې برق لګېده مګر پاس په رف باندې د تورو تيلو مسينه ډيوه ايښې وه، په څنګ کې يې يوه بله ډيوه هم وه چې يووخت پکې شمع بلېده.

هغه خوا دخاورينو تېلو لاتين ښکارېده او داسې معلومېده چې هرې ډيوې په خپل وخت کې داکور رڼا کړی او دکاله خلکو يې په رڼا کې ډېرې شپې سبا کړي دي، مګراوس ترېنه څه کارنه اخيستل کيږي او دشپې په کورکې برقونه بليږي.

دزمانې داعادت دې چې زاړه شيان له کاره باسي او نوي شيان په کار اچوي مګر خلک خپل زوړ حا ل نه هير وي او زړو شيانوته په ځکو رفونو باندې ځای ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داعادت بدنه دی چې څوک زاړه خدمتونه هیر نه کړي او زړو خدمتګارانوته په قدر وګوري مګر کاربايد له نوو شیانو واخیستل شي او په کورونو کې وخت په وخت نوی رڼاګانې پیداشي.

انسان په هروخت کې یوې رڼا ته محتاج دی او دارڼا هرکله خپله څېره اوخپله وضع بدلوي دعالم تغیر چې ددنیا یوقانون دی همدغه تقاضا لري چې هرڅه باید یو راز اوبل رازشي او یوازې لوی خدای تل ترتله په یوه حا ل باقي وي دهمدغه بدلون او تغیر په وجه د علم اوپو هې رڼا هم هر وخت خپل فانوس بدلوي او دلوښو په بدلون په لوښوکې پراته شیان هم بل راز کیږی.

هغه رڼا چې دخاورو له تیلو پیداکیږي هغه نورچې دلمر او سپوږمۍ له کوره راځي، هغه بریښنا چې داوبو له ابشار څخه حاصلیږي دظرف او محل په اعتبار یوله بله بېلیږي که څوک په دغو ظاهري صورتونو ونه غولیږي، او حقیقت ته ځېر شي نو دشړ شمو او پنبې په بوټو، د غوزانوو او زیتونو په ونو کې یوه رڼا موجوده ده چې په هر راز ډیوه کې بیل کیف پیدا کوي. که څوک هغه تیل چې په ډیوه کې ویني په پنبه کې ووینې یا دغه سیزونکی برق چې په برقي نغریوکې ګوري په اوبوکې ولیدی شي هغه ته اور او اوبه دومره فرق نه لري او د جهان په هره زره کې یوه رڼا ویني چې دصحراپه کاڼوکې هم شته هغه نور چې کلیم په کوه طورکې لیده دښونه په هره ونه کې شته مګر محرمانه سترګې غواړي.

که دانسان تعقل قوي شي اود حواسوله قیده واوزي (که څه هم دبشر اوسنۍ پوهه هماغه رڼا ده چې د حواسو له کړکیو رانوتلې ده) په هرشي کې به یونور ګوري او دوجودپه نړۍ کې به داتور اوسپین نه وي اوس مونږ د حواسوله تاثیر لاندې یو چې په تیلو غوړ لاسونه په پندانه وچوو.

که لوښي او ظروف زمونږ دنظر مانع نه شي نو په هرکورکې دیوې ویالې یا دیوې چینې اوبه دي او دڼولو مشرب یو دی.

که مونږ د سیند او ویالې، دکوهې اوکاریز، دواورې اوباران په نومونو ا وصورتونو ونه غولیږو نوواوره ږلۍ اوباران دیوې کورنۍ خلک دي او اور او اوبه هم دومره پردي نه دي. په حقیقت کې همدغه خوږوا لۍ دی چه په ختکې، هندوانه، توت، انګور ناک او مڼه کې یې حلول کړی او په هر محل کې یې بېل صورت ببل خونداو ببل نوم پیداکړی دی.

هغه لوی او واړه خمونه چه دبېلو بېلو مېوو او دانو شربتونه او عرقونه پکې پراته دي ټول یو کیف لري او دکجورو او اربشو مېنځ کې څه فرق نه شته په دغسې کتنه چې سړی له اشکالو اوصورتونونه هغه خوا وګوري سړي ته دامعومیږي چې کورت او شړومبې له یوې غړ کې راوتلي دي او مایعات او جمادات زمونږ ظاهري حواسو بیل کړی دی.

هغه وخت چې زمونږ تماس او تعلق له مادیاتو نه قطع شي او مجردشو ښایې چې دنن ورځې علم او معرفت بل رازشي او دغه رڼا بل شانته ووینو، هغه وخت به دنن ورځې د تنویر وسایل لکه ددې کوټې ببکاره ډیوې په کارنه وي. او علم وپوهه به په نورو قالبونو کې ځان څرګند کړي چې اوس یې مونږ نه شو لیدلی.

,,اجتماعي نظریات,,

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتخاب

زما ملګری له اجتماعي مسايلو سره ډېره زياته علاقه لري. کله چې ولس د شورى لپاره وکيلا ن انتخابوي يا دحکومت مشرخپل وزيران ټاکي دی په انتخاباتو باندې په زړه کې سل اعتراضه لري.
دده په نزد سم او صحيح انتخاب ډېرمشکل کاردی اوکه دغه کاربل څوک کوي دی يکې ډېر عيبونه پيداکولی شي.
دی وايي دګوستاولوبون داخبررښتيا ده چې په خلکو باندې حکومت کول دومره ګران کارنه دی لکه چې په خلکوکې لايق کسان پېژندل او انتخابول مشکل کار دی.
زما ملګری دايوه لويه اشتباه ګڼي چې اجتماعی کارونه داسې کسانو ته وسپارل شي چې هغوی په خبروکې ډېر مهارت لري او په خبرو ډير ښه پوهيږي. ده دکوم عالم دا خبره ډېره خوښه کړې ده چې په خبرلو څو او نطاقانو کې دفکر خاوندان ډېرلږ پيداکيږي.
دده په نزد هغه څوک چې ډيرې ښې خبرې کولی شي ښه ښه کارونه نه شي کولی او ډېر فکر کوونکي هم دکارخلک نه دي.
زه دده داخبره ځکه ښه ګڼم چې دی په خپله دفکر خاوند دی او په خبروکې هم ډير ښه دی، هغه څوک چې دځان په باب کې هم له حقه نه تيريږي او دقضاوت په وخت کې په ځان هم حکم کولی شي بايد ښه يې وګڼو او په قدر ورته وګورو. اوس خوبه پوه شوي ياست چې زما ملګری په اجتماعي مسايلو کې څومره عميق فکر لري مګر زما علاقه له ده سره په فکري او علمي دقت نه ده بنا، بلکه د ده شعري اوادبي جنبه مې ډېره خوښه ده.
دی علاوه پدې چې شاعر او ليکونکی دی په شعر او ادب کې ډېره ښه نقادي هم کولی شي يعنې که هرڅومره ښه شعر بدپه نظرورغی يادشعر خاوند ښه سړی نه و، دی يکې داسې باريک عيبونه پيداکولی شي چې نوريې په ذره بين هم نه شي ليدلی، مګر کوم شعر چې دی په خپله انتخاب کړي هغه هم ډير ښه نه وي يايې نوريه ښه والي نه شي پوهيدای.
ګورئ ! زما مقصد دانه دی چې دی ښه شعر او بدشعر نه پېژني بلکې يقين لرم چې ادبي محاسن او معايب ورته ډېرښه معلوم دي، زما په نظرکې دی ډېرښه شاعردی، مګر دده له باريک نظرڅخه په وېره کې يم چې داخبره يې په مزاج بده ونه لګيږي، ځکه چې اناتول فرانس په خپل يوه کتاب کې ليکلي دي چې ډير ښه شاعر هماغه دی چې ډېر خود پرست وي اوبې له ځانه بل څوک په نظرکې نه لري.
زما دغه ملګری يوه ورځ دوطن په کاردارانو باندې بحث کاوه چې ځينې يې ښه ګڼل اوځينې بد، ماچې دده دغه انتخاب وليد په دې پوه شوم چې دشعرله پېژندلو نه دسړو پېژندل ګران کاردی او دااشخاصو په عمل کې دومره اختلاف نه شته لکه چې په نظرکې شته.
داکيدی شي چې ډېرخلک په يوه چلم خوله کيږدي، مګرفکرونه او نظرونه يوړازنه دي.
دحسن انتخاب، دشعر انتخاب، دشخص انتخاب په هرځای کې يوه اختلافي مسله ده چې دهر چا د ذوق اونظر په لحاظ فرق کوي که هر چېرته لاړشئ، او هرچاته لاړشئ يو به دبل په انتخاب اعتراض کوي او دغه شکايت به هرځای موجود وي.
حجازي دايران ډېرښه او مشهور ليکوال ليکي: زما يوه دوست چې له ډېرو ښو ليکوالو څخه دی دايران په فرهنګستان انتقاد کاوه چې په دغه علمي اوادبي انجمن کې ولې ځينې بېسواده اشخاص په عضويت انتخاب شوي دي او لياقت ته نه دی کتل شوی؟ مګر څومره چې ده دايران دفرهنګستان اعضا ووته بدويل هغومره يې د فرانسې داکاډمۍ اعضا ستايل اود هغوی انتخاب يې ډېر صحيح ګاڼه، څو ورځې وروسته چې زه (حجازي) دفرانسې داکاډمۍ له يوه غړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(مسيوماسين يون) سره په پاريس کې مخامخ شوم نو داکاډمۍ بحث مينځ ته راغی او هغه په ډير قهر وويل: ((د فرانسې له اکاډمۍ نه خرابه دستګاه بله نشته، خو ورځې پخوا يوتن دکتابونو ناشر يعنې کتاب فروش چې داکاډمۍ دځينو اعضاوو کتابونه دتملق دپاره چاپوي اوخر خوي يې داکاډمۍ غړی شو چې د ادبياتو په پوله هم نه دی تېرشوی)).
داقصه همدغلته پريږدی! راشئ چې دفرانسې داکاډمۍ انتخابات داناتول فرانس په وخت کې وګورو.
دغه لوی او مشهورليکوال ل په خپل يوه کتاب کې ددووتنو (شاګرد او استاد) مذاکره داکاډمۍ ديوه غړي په باب داسې ليکي:
شاګرد: مسيو ..... داکاډمۍ په عضويت انتخاب شو او دا انتخاب زه ډير بد ګڼم. دا سړی دمعاشرت په ادابو ډيرښه پوهيږي اوله هر حزب سره تګ راتګ لري، سر بېره په دې يوې لوړې کورنۍ ته هم منسوب دی او ورارہ يې دکليسا واکدار دی، دی په خپله هم ډير خه لري او په کاله کې يې ډيرښه شراب پيداکيږي مګر ذوق او هنر نلري او دلوړې قريحې خاوندنه دی ځکه راته دغه انتخاب ډير ناوړه معلوميږي او په بد نظر ورته ګورم.
استاد: ناوړه انتخاب ته هېڅکله بد مه وايه اوپه دې پوه شه چې په کارونوکې د تصاوف او اتفاق برخه ډيره زياته ده هغه کارچې تاسو ته مسخره معلوميږي په حقيقت کې يوانتقام دی چې تقدير يې دتفريح لپاره دعقل او تدبير له خاوندانو څخه اخلي.
تاته دې دامعلومه وي چې په دغسې انجمنونوکې دهوس اوتفنن دپاره هم ځای پرېښودل په کار دی. دقريحې اونبوغ خاوندان غالباً دمعاشرت اوګذران خلک نه وي.
که يوه جامعه سل په سلوکې عقلي او منطقي وي سل په سلوکې به دتحمل ورنه وي او د عدالت له ساړه فشار لاندې به هر څه ساړه وي. کوم انجمن چې يوازې له لويو او فوق العاده اشخاصو جوړ شوی وي ډير لږ خلق به ورسره علاقه ولري.
ډيره ښه ده چې ټيټ او حقير اشخاص له دوی سره ګډشي او دتفريح باعث وګرځي، په دغه صورت کې به ټيټ کسان له لوړو کسانو نه علمي او معنوي استفاده کوي او لويان به هم چې خپله مقايسه له دوی سره په نظرکې نيسي خوند اخلي. داکار د دواړو په ګټه دی او اکاډمۍ په دغه ډول دخپلو مهموغړو اهميت نوروته ورکولی شي ځنګه چې دلمر او ستورو څخه ځينې ذاتي او ځينې اکتسابي ځلښت لري داکاډمۍ اعضا هم بايد دغه راز وي چې دځينو رڼا ځينو نوروته انتقا ل او سرايت وکړي.
دغه راز ناوړه انتخابات ددغه انجمن دحيات اوبقا لپاره ډيرضرور معلوميږي او ډيره ښه ده چې اکاډمۍ دخپلو غړو په انتخاب کې اشتباه وکړي يا دتصادف له تاثيرلاندې راشي اودغه راز خلک هم انتخاب کړي.
که ناوړه اشخاص هېڅکله داکاډمۍ په غړيتوب نه انتخابدلی نو هغو کسانو ته به ډير لوی توهين او تحقير متوجه وچې اکاډمۍ نه قبلولی مونږ بايد دغه راز ظاهري اشتبا هات حقيقي هوښياري وګڼو او په نفرت ورته و نه ګورو.

دعقل برخه په ژوندانه کې

پاک خدای چې ژوندپيداکړ غرايز يې هم ورسره پيداکړه چې ژوند وساتي او دحيات شمع مړه کېدوته پرې نږدي.
همدغه غرايزدي چې دهوا مرغان او دځمکې ځنا وريې دزيږو لو اونسل ساتلو کارته داسې متوجه کړي چې هېڅ غفلت پکې نه ځايږي، دهمدې لامله د هوا مرغان هرکا ل نوې کورونه جوړوي او نوې هګۍ پکې ږدي له هګيونه بچې را ايستل او بچوته دانه په خوله کې راوړل دغريزې کاردی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوکوچنی ماشوم چې په لومړۍ ورځ دموريه تي باندي خوله ږدي اوروي يې، بې له غريزې بل لارښوونکی نه لري.
هغه پاملرنه چې يوه چرګه يې دخپلو بچيوپه نسبت لري کوم تعليمي کارنه دی بلکه دغريزې او فطرت په تقاضا اجرا کيږي کومه شهواني قوه چې نراوښځه يې يو دبل په نسبت لري د غريزې غوښتنه ده چې د ژوند ساتلو او دنسل د بقا دپاره په انسان او حيوان کې وجود لري، يعنې دژوندانه ساتنه او دنوع پايښت دغرايزو وظيفه ده. هرکله چې غرايزپه حيوان کې ډيرقوي دی او په انسان کې ضعيف غوندې دی نو انسان ته عقل هم ورکړشو چې دژوند په کارکې له غرايزوسره مرسته وکړي او دغريزې په خوښه استعما ل شي يعنې عقل يوه آله ده چې غريزه يې استعمالوي، نوعقل بايد د ژوندانه د وسايلو برابرولو په کار کې صرف شي او د ژوند اسباب برابر کړي نه دا چه د حقايقو اوپټو اسرارو دکشفولوکار ترېنه واخلو اوبځايه يې استعما ل کړو.
دعقل اصلي کارهمدغه دی چې له مادې سره تعلق پيداکړي او په موادوکې تصرف وکړي طبيعي او رياضي علوم دامدعا ډيره ښه ثابتوي چې دعقل کارله جسم اومادې سره دی چې بايد ابعاد وپيژني اوکميت ته متوجه شي ځکه چې دکيفيت پېژندنه دعقل کارنه دی اوعقل ددغه مقصد دپاره نه دی پيداشوی همدغه سبب دی چې انسان ياله کيفيت نه بيخي غافل دی يا کيفيت ته هم دکميت په نظرګوري. مثلاً زمانه په اصل کې کيفيت دی او د کيف له مقولې لاندې راځي مګرانسان دخپلې ساعت تيرۍ لپاره چې دژوندانه يکنواختي ورکه کړي دغه کيفيت د کميت له مقولې لاندې راووست او دځمکې حرکت، د ستورو حرکت او نور حرکتونه يې زمانه وبلله.
هئيت، نجوم، رياضيات په همدغه مفيده اشتباه بنا شوه او ددغې لويې غلطې په وسيله لوی لوی مقصدونه حاصل شول.
که انسان ښه غور وکړي پوهيږي چې عقل انسان ته ددې لپاره ورکړ شوی دی چې د آلاتواو مصنوعاتو په جوړولوکې ترېنه کار واخيستل شي او يوڅه جوړ کړي نه داچې په څه پوه شي او دکميت ادارک وکړي.
دغرب پوهان په دغه رازښه پوهېدلي دي، ځکه يې دژوند ښه کولو په کارکې له عقل اوپوهې نه ډېر کاراخيستي دي او زمونږ پوهان په نورو تصوراتو کې غرق دي.
مونږ بايد د جوړولو او پوهېدلوپه فرق قايل شو.
جوړول اسانه کاردی مګر پوهېدل ګران کاردی.
دشاتومچۍ عسل جوړوي مګر په حقيقت يې نه پوهيږي.
مونږ ژوند کوو او د ژوندوسايل برابروو، مګر د ژوندانه په حقيقت نه يو پوه شوي.
ډاکټران او طبيبان د ژوند په خدمت ترډيره حده موفق شوي دي او دزړه حا ل دسږو حا ل ورته معلوم دی، مګر ژوند نه پېژني او له روح نه نا خبره دي.
دانسان ډيره لويه او مهمه وظيفه د ژوندانه ساتنه او روزنه ده.
عقل اوفکر، علم او فن دهمدغه مقصد دپاره دي چې دژوندانه اسباب او وسايل برابر کړي،اوپه همدغه لاره کې ترېنه کارواخيستل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حسابي خبرې

استاذ ويل: تاسې بايد هروخت له ځان سره حساب وکړئ اوحسابي خلک اوسئ!
دده يوحسابي درس دا ؤ: که يو عدد له بل سره داسې يوځاى کړوچې يوپاس اوبل لاندې وي نو څلور (۴) ترينه جوړيږي او د دواړو وجود هم په خپل حا ل نه پاتې کيږي. که دواړه څنګ په څنګ يوځاى کړولکه: ۲۲ نو دوه ويشت ورنه جوړيږي او دوه شل کيږي.
ددواړو عددونو شکلونه او صورتونه هم په خپل حا ل پاتې کيږي ځکه چې دلته دملګرتيا او وروروليـ رازپټ دى او په هغه بل صورت کې تفوق، تسلط اومحوه کول معلوميږي.
ده ويل: که دوه مساوي عددونه لکه:(۱-۱) (۲-۲) (۳-۳) هر يو له بل نه وړاندې يا وروسته کړو نتيجه يې يوه ده مګرپه دوه متفاوتو عددونو کې تقديم او تاخير ډير زيات فرق راولي اوپه مقدارکې ډير تفاوت راځي.
که موږ يو او نه يو ځاى کړو او داسې يې ليکو (۱۹) نونس کيږي، مګر شل کيږي نه. که همدغه دوه عددونه داسې وليکو (۹۱) خبره سلوته نږدې کيږي او ډير زياتوالى پکې راځي.
„څه ليکل يا ليك پوهه“

شعراو فلسفه

وريځې پورته په هواکې دي خاڅانې ښکته په ځمکه کې.
هغه څه چې په هسکو وريځو کې شته په ژورو خاڅانو کې هم شته.
په دغو اوبو باندې هم هماغه تنده ماتيږي.
دلوړ خيا ل او دژورفکر نتيجه يوه ده.
ته ! ياخپل نظر ډيرلوړ کړه ياپه خپل ګريوان کې ډير سرښکته کړه!
دشاعر او فيلسوف فرق همدغه دى.
زه شعر اوفلسفه دغه شان ګڼم .

„ لوړ خيالونه او ژور فکرونه“

ولاړې اوبه

له ښاره ووتم سمه او ودانى مې پريښوده، دلوړو غرونو سره ته وختم.
له هغه ځايه ستاسې لوړې ماڼۍ ډيرې ټيټې ښکاريدې اوپه دې پوه شوم چې موږ په ډير ټيټ محيط او ټيټه هواکې ژوند کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغره له سره ډېرلږې ځايونه ليدل کيږي، او نظر ډېرلږې خار کوي ځکه ما هم دزمان او مکان په لرې ګوټ کې هغه څه لېده چې د کور او کلي خلکو نه شو ليدلی.

همدغه وخت زه وپوهېدم چې فرعون او قارون په کلو اوښارونو کې پيداکيږي مګر خدايي تجلیٰ په غرونوکې ځان ښئي او کليم له کوه طورنه الهام اخلي. دلمر لومړی رڼا دغرو په څوکوپريوزي او وروستی وداع هم دغروله څوکوسره کوي. شپانه غرونوکې دي او قصابان په ښارونوکې.

دبو دا او زردشت نبې نبانې په غرونو کې دي او دفرهاد دعشق داستان دغره ازانګه ده.

دغرونو او به ډېري پاکې او ډېري رڼې دي دغرونو هوا ډېره صافه اوبې د ورو ده.

تاسي غرونوته يوازې دکميت په لحاظ مه ګورئ دکيفيت په لحاظ هم هلته ډېرڅه شته چې په سمه کې نه شته .

که په غرونوکې قيمتي لعلونه شته نو دغرونو ښکلي اوښايسته منظرې هم په ښارونوکې نه پيداکيږي.

زه غرونو ته دندارو او تماشو لپاره تللی وم او دولاړو اوبو سيل مې کاوه، ماته چاويلي و، چې هلته يو ډيرلوی ډنډ دی چې پخوا به يکې ښاپيريو لمبل اوملوک به له بدری سره همدغلته کتل.

زه لاړم او دغه ډنډمې وليد د ډنډ په غاړه ديرساعت کښيناستم او تر ډېره وخته له فکراو خيا ل سره مشغول وم.

دغه لوی ډنډ دصبر اوسکون په مقام کې څه شور او فرياد نه کاوه د حا ل په ژبه يې خپل عميق احساسات داسې ښکاره کول:

زه د لويو غرونو په ډېره لويه کنده کې ايساريم او دولاړو اوبو په نامه ياديږم، زما ليدوته خلک راځي او زما مهيبه منظره ويني، هيڅ لا مبوزن دا جرئت نه کوي چې زما په سر راودانګي او زما مخ په څپيروووهي. په ماباندی دچا بيړی نه ګرزي زما کبان څوک نشي نيولی، د هېچا جا ل په ماباندې نه دی لوېدلی، زه دهېچا په واک او اختيار کې نه يم، مګر په عين حا ل کې بې واکه اوبې اختياره يم. زما په پښوکې لکه غرونه لوی لوی زنځيرونه پراته دي او زه يې ځای په ځای درولی يم.

هغه آزادي چه له مستو سيندونو او زورورو سيلابونو سره شته له ماسره نه شته.

زه عمق لرم، شور او مستي، موج او حرکت نه لرم.

زما قوت او طاقت ايساردي، ما ځان ته ديوې چينې او يوه لښتي قدرته مجراپيدا نه کړه او ددغو ماشومانو ازادي هم زما په برخه ونه رسيده زه ډير لوی قوت يم مګر ازاد نه يم، ايساريم ځکه هېڅ نه شم کولی او هېڅ رانه جوړنه شوه.

زما عمر عبث تيريږي نه رانه برق او بريښنا پيداشوه نه سمسورباغونه، نه مې جهان وليده او نه جهان وليدم. زه ښارونو او ودانی ته ښکته نه شوم ماخپل موج او حرکت ونه ليد او د شوراو مستي په کيف ونه پوهيدم، زه دځان غونډې نورو ډنډونوسره يوځای کېدای نشم، مګر د کابل سيند دکونړ له سيند سره يوځای کيږي او دواړه له اباسين سره خپل موجونه خپل شور او خپله مستي يوځای کوي.

قيد او اسارت عزيزان له عزيز انونه لرې ساتي، ځکه ديوه کوهي اوبه له بل سره نه شي ګډېدلی او يو ډنډ بل ډنډ ته لاره نه لري مګر داسمان وربځې يوله بله ګډيږي او ديوه باغ مرغی بل باغ ته ځي.

زما طبيعي ميل دانه دی چې ځای په ځای غلی ولاړيم او هېڅ حرکت نه کوم زه دسېلابي حرکت او طوفاني قوت غوښتونکی يم.

زه بايد دغه سکندري سد مات کړم او ځانته لاره پيداکړم.

که زه له دغه قيده خلاص شم، زما له طوفانه به خلک ووېريږي او زماله فيضه به ملکونه آباد شي.

زه به بحر او درياب ته لاره پيداکړم اوهلته به بې برخې نه يم.

زما په زړه کې ډيرڅه شته، مګر دشور او غوغا ژبه نه شته.

ته زما دحا ل په ژبه پوه شه او زما په حا ل کې عميق فکر وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وخت چې زه د ډنډ په غاړه ناست وم لکه صاحب حا ل په بل حا ل کې وم او دخیا ل پروازونه ډیر او چت وو.
په دغه وخت کې زه له لوړو خیالونو او ژوروفکرونو سره اشنا شوم او ډیر لرې به مې کتل.
همدغه وخت ماته دپسرلي زورور بارانو نه راياد شوه چې له دې لوړوغرونو په ډیر شوراو زور مخ ښکته روان وو او هیڅا يې مخه نه شوه نیولی.
دهغه سیلاب تعلق داسمان له وریځو او اسماني بریښنا ګانوسره وه ځکه یې ډیرې ځمکې لاندې کړې او له هره قیده ازاد و.
دا ډنډ له ټیټ او ژور محیط سره علاقه لري، ځکه ځای په ځای ولاړ دی او عمري قید تیروي.
ای هغو کسانوچې د پوهې او هوښیارۍ عمق ته پریوتي یاست او په اسفل السافلین کې ژوند کوئ په دې پوه شئ چې دغه رازلوی ډنډونه دهغه شبنم مقام او منزلت نه شي پیداکولی چې دشپې دګل په نازکوپاڼو پریوزي او سحر دلمر دوړانګو او حرارت سره آسمان ته خیژي.
هغه اوبه چې دنورو ځاګانو په تل او تور تم کې دي پدې نه شي پوهیدی چې د پسرلي بارانونه اوسیلابونه څنګه دي او څه کوي؟
دغه راز لوړ مضمون دغسې ټیټوته نه شوويلې، او د ژورو ځاګانو په اوبو کې ددنیا زورور بادونه هم موج او حرکت نه شي پیداکولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه حاکم

هغه چې نه نفس لري نه نفسي خواهشات.

نه يې په زړه کې ډارشته، نه طمع.

نه له موقوفۍ ويرېږي نه دترفيع پروالري.

نه رشوت اخلي نه تنخواه.

نه له چاسره عناد لري، نه دچا مراعات کوي.

نه دچا مخ ګوري ، نه د چا خټ.

نه زورور پيژني نه غريب.

نه يې خوک خپل دی او نه پردی.

نه سفارش مني نه تملق اوري.

نه چاته خاندي نه چاته وچولی تريووي.

پوهيږئ! دا حاکم څوک دی؟

هو! قانون او عدالت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مولف پېژند ګلوی

ګل پا چا الفت د لغمان دعزیز خان په کڅ کښې په ۱۲۸۸ هه ش ۱۹۰۹ ع کښې زیږیدلی دی.
پلارئې میرسید پاچا اونیکه ئې سید فقیر پاچا دی چه د نسب سلسله ئې د حضرت عبدالقادر جیلانی په واسطه حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم ته رسیږي.
ده په غیررسمی مدرسو کښې د ننګرهار او کابل له مشهور استاذانو څخه دصرف، نحو، منطق، تفسیر، حدیث، معاني اوبیان کتابونه لوستی دی.
په ۱۳۱٤ ش کښې د انیس د ورځپاڼې په اداره کښې د کاتب په حیث مقرر شو.
په ۱۳۱٥ کښې د انجمن ادبي د تالیف او ترجمې په څانګه کښې په عضویت قبول شو.
په ۱۳۱٦ کښې ئې سربیره په عضویت د زیری جریده هم چلوله.
په ۱۳۱۸ کښې د پښتو ټولنی دصحافت د مدیریت معاون شو.
په ۱۳۱۹ کښې د پښتو ټولنې د لغاتو او قواعدو د څانګې مدیرشو.
په ۱۳۲۰ کښې د اصلاح د ورځپاڼی دپښتو مشاورشو.
په همدغه کال په ۱۳۲۰ کښې د پښتوټولنی عمومی مبصر او د کابل مجلې چلوونکی شو.
په۱۳۲٥ کښې د اتحاد مشرقي د جریدې مدیرشو.
په ۱۳۲۷ کښې د مشرقي د قبائلو عمومي مدیر شو.
په ۱۳۲۸ کښې د جلال آباد د خلقو له خوا د ملي شوریٰ په (۷) مه دوره په وکالت انتخاب شو او په شوری کښې دوهم معین وټاکل شو.
په۱۳۳۱ کښې د لغمان دقرغیو خلقو له خوا د شوری د اتمې دورې په وکالت ومنل شو.
په ۱۳۳٤ کښې د جلال آباد له خوا د لویې جرګې وکیل شو.
په۱۳۳٥ کښې په لومړی رتبه د پښتوټولنې رئیس مقررشو.
د۱۳۳۰ کال د جوزا له میاشتې د ۱۳۳۲ کال تر آخره د اولس د ملی جریدې د امتیاز خاوند و چه ده پخپله دفارسی او پښتو مضامینو په لیکلو او تهیه کولو کښې ډیر ه زیاته برخه درلوده.

د ده چاپ شوي کتابونه دادي:

۱- دپسرلی نغمه ۲- بله ډیوه ۳- لغوي څیړنه ٤- پښتو سندرې ٥- عالي افکار ٦- څه لیکل یا لیک پوهه ۷- ادبي بحثونه ۸- پنځم جلدپښتو کلی په ۲جلدو کښې ۹- د ازادی پیغام ۱۰- غوره اشعار ۱۱- لوړخیالونه او ژور فکرونه ۱۲- منطق ۱۳- غوره نثرونه. او نا چاپ شوي کتابونه ئې دادی:
نوی څرک-ښه لمسون-نوی سبک-اجتماعی نظریات- څه ګورم او څه اورم- دټولنې علم (ترجمه)- د موفقیت لار (ترجمه)- سربیره پدې ئې د کابل په سالنامو (کالینو) کښې څو رسالې چاپ شوی او څو سالنامې هم د ده په اهتمام چاپ شویدي.
په مطبوعاتي جوایزوکښې ئې څو ځله لومړی جایزې اخیستی دی. په ۱۳۲۷ کښې ئې دصدارت عظمی له خوا دوهمه درجه تقدیر نامه واخستله، د ستوری دوهمه درجه نشان او د وکالت د دوو دورو نشانونه هم ورکړشویدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سفرونه:

په نورو هیوادو کښې ئې دا ځایونه اوښارونه لیدلی دی:

مسکو- لیننګراد- سوچی- باکو- ستالین آباد- تاشکند- طهران- پیښور- مونشن (میونخ).

لیکونکی: محصل

له اباسین څخه

الفت

د کابل د سیند په غاړه په کوزنی لغمان کښې د عزیز خان په کڅ کښې یووړکوټی کلی دی، خوا و شا یې شنه کښتونه او د سیندشولګرې دی. لږ څه لرې د لویو غرونو په واورو پټې څوکې ښکاري.

دلته دوه مست رودونه بهیږی، یوې خوا ته د کونړ ښکلې دره ده چه دکونړ سیند ترې په نخانخارا اوځي.

د شرقي افغانستان په دې ښکلو دروکښې ځای په ځای دسیدانو درنې کورنۍ اوسي. پښتانه دوی ته په درنه سترګه ګوري او ((پاچهان)) ئې بولي لکه په پسرلی کښې چه په دې درو او رغوکښې ښکلی ګلان غوړیږی د دغو پاچهانو په درنو کورونو کښې هم کله کله ډیر د پوهې خاوندان اوشاعران اوپوهان او سیاست وال پیداکیږي. سیدجمال الدین افغانی هم د دغو کونړی پاچهانو څخه و.

ښائي چه څلویښت یا پنځوس کاله دمخه د عزیز خان په کڅ کښې دیوه پاچا په واړه کهول کښې یوښکلی ګل زرغون شو او هغه ئې ګل پاچا وباله، دا ګل د فطرت په لمن کښې لوی شو، دطبیعت روزنه اوپالنه ئې ولیده او لکه د کابل د سیند د غاړې خاتول د لغمان اوبو او هوا لوی که، هغه وخت مدرسه یامکتب نه وو چه دا ګل پاچاسبق پکښې ولولي خو لکه د پښتنو نوروماشومانو ده یواځې د فطرت نه درس واخیست اواسمان اوځمکې ته دومره ځیرشو چه د فطرت اسرار ئې پخپل ژورکاته لڅ کړه او هغه څه ئې زده کړه چه بل چا په مدرسو او پوهنتونو کښې نه وه زده کړی.

پخوانو یوه خبره کړی ده چه ډیره پخه ده (الاسماٌ تنزل من السماٌ) یعنی نومونه له اسمانه رانښکته کیږي (اینښودل کیږي).

دا د لغمان د اورشو ښکلی ګل دپښتو ادب په ګلستان کښې ډیر په ښکلا وغوړید او په الفت مشهورشو، چه اوس ئې مونږ ګل پاچا الفت بولو دا د الفت نوم هم له ده سره ډیر ور دی ځکه چه زړه ئې له الفته ډک دی.

الفت د پښتو ادب یو ځلاند ستوری دی که دپښتوادب نن ورځ یو بهترین لیکوال اوشاعر لری نو هغه به الفت وي.

الفت ډیر کتابونه لیکلي دي، کله دکابل او د مشرقی اتحاد مدیر وو کله په شوری کښې وو او اوس دکابل د پښتوټولنې مشر دی خو مونږ د الفت شخصیت په نورو صفاتو پیژنو، دی یو ډیر دقیق اوسترګه ورفنان اوصنعت کار دی دالفت هنر په پښتو نثر او نظم کښې ښه ښکاري او ځانته یو خاص طرز لري. د الفت نثر هم شعر دی او نظم ئې هم شعر دی.

کوم وخت چه په نثر څه لیکي نو د فطرت ډیر نازک او واړه دقایق ویني او څرګندوي ئې. دانسان د اجتماعی ژوند ډیري ښېګړې په داسې ژبه بیانوي چه ویونکی د ده استدلال په ښه ډول قانع کوی.

د الفت په نثر اونظم کښې کوم فلسفي یا تاریخي استدلال نشته مګر د فطرت له هره ګوټه داسې دلایل او براهین راوباسي چه تر هر رنګه منطقي استدلال ښه اوټینګ وي.

د ده هنر هم دا دی چه ځانته خاصه د استدلال لاره لری او د ژوندانه عادي وقایع هره یوه د ده لپاره د شعر یوه بهترینه موضوع وی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله کله د الفت نثر تر نظم خوږ وی، خلق وائي چه نظم پیودل دی‌ا و یو ناظم مرغلرې پیودي مګر زه وینم چه الفت په نثر کښې هم بلاکوي او کله کله الفاظ هسې سره پیودی چه تر هر رنګه نظم ښه ښکاري اوغوره وي.
د هنر من (فنکار) مهارت او کمال دا دی چه عادی شی ته ښکلی رنګ ورکولی شی همدغه ګټې اوختې دي چه یو معمار ترې تاج محل هم جوړوی او د پښتنو غوندې خړه حجره هم.
دغه رنګونه او غوړ دي چه یو نالایق نقاش پرې هره تخته او د هرې ټانکی په اړخ یو ناوړه منظره نقش کوي مګر کله چه د ماهراو با هنر نقاش په قلم کارشي نویوه ټوټه ئې په زرو قیمت لرى.
دا الفاظ او کلمات د شاعر اولیکوال مصالح دي که الفت هغه سره اودی او ترتیب ورکړی د پښتو ادب یو (شهکار) به وي او که د بل چا په قلم ولیکل شي نو هغه به یوعام نثر یا نظم وی.
د الفت په فن باندې څه لیکل هم آسان کار نه دی. خو لنډه دا چه الفت یو ماهر اوستر ګه ور هنرمن (آرتست) دی چه د ده په هنرکښې دا درې غټې ښېګړې وینم.
(جمال) چه د الفاظو او کلماتو غوره کول (انتخاب) او بیا د هغو اودنه (ترتیب) او پیودنه. (نظم) ئې غټې نښانې دي.
دویم: برهان اواستدلال که د فطرت له هره مظهره څخه دی یو منلی دلیل جوړولی شی او د ده په نظرکښې د دنیا ټول مظاهر د استدلال لپاره څرګندې نښې دي.
دریم: انتقاد دده د هنر غټه ښېګړه ده، دی د مظلومو خواخوږی دی.
د اجتماعي ظلمونو سخت دښمن دی پخپل لیک کښې که منظوم وي که منثور اولسی تجاوزاتو ته ګوته نیسی او د ده قلم پدې خواکښې ډیر تیره دی.
د ظالمانو اسرار لڅوی او د مظلومو او لڅو لغړو په کوڅو ور ننوځي د دوی د فلاکت اوبدبختۍ حال ګوري اوهغه د اولس د عبرت د پاره په داسې ژبه بیانوي که د چا زړه ډیر کلک هم وي بیا به هم اغیزه پرې وکړي. د الفت هیڅ منظوم یامنثورلیک نشته چه له دغو ښېګړو څنې تش وي څکه نن د پښتو لیکوالو په ډله کښې ((الفت)) د ټولو مخکښې اودریږي او د ده لیکونه د پښتو ادب شمله ګڼلی شی.

پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤلف گل پا چا (الفت)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library